

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Daniel Bielan

**Právní úprava nakládání s vybranými
výrobky a odpadem z nich**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Michal Sobotka, Ph.D.

Katedra: Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. 1. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 258 738 znaků včetně mezer.

Daniel Bielan

V Praze dne 30. 1. 2023

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Michalovi Sobotkovi, Ph.D. za jeho rady, doporučení a trpělivost při tvorbě této diplomové práce. Za pomoc s finálními úpravami a korekcí práce bych rád také poděkoval advokátce Mgr. Markétě Magincové.

Obsah

Úvod	1
ČÁST PRVNÍ: VYBRANÉ VÝROBKY	5
1. Základní pojmy v oblasti vybraných výrobků.....	5
1.1. Vybrané výrobky	5
1.2. Odpad.....	8
1.3. Zjednodušený odpadový režim a nakládání s odpadem	11
2. Vývoj právní úpravy.....	13
2.1. Mezinárodní právo.....	13
2.2. Evropské právo	18
2.3. Česká právní úprava	23
3. Rozšířená odpovědnost výrobce.....	28
3.1. Stručná historie EPR a její aplikace na různé typy výrobků	30
3.2. EPR v kontextu právních principů.....	32
3.2.1. Princip prevence a hierarchie odpadového hospodářství	32
3.2.2. Odpovědnost a hlavní subjekty podílející se na systémech EPR	36
3.2.3. Princip znečišťovatel platí a financování EPR.....	42
3.2.4. Informační povinnost	49
4. Zpětný odběr	52
4.1. Definice zpětného odběru.....	53
4.2. Místo zpětného odběru	56
4.3. Osoby oprávněné převzít výrobek s ukončenou životností	59
4.4. Kolektivní systémy – monopol vs pluralita.....	61
4.5. Předání zpětně odebraného výrobku s ukončenou životností.....	63
ČÁST DRUHÁ: BATERIE A AKUMULÁTORY	66
5. Obecně o bateriích a akumulátorech	66
5.1. Definice baterie a akumulátoru.....	67
5.2. Dělení baterií	68
5.2.1. Rozdělení dle skupin	69
5.2.2. Rozdělení dle chemismu	72

5.3.	Environmentální dopady baterií.....	75
5.4.	Baterie a související výrobky	78
6.	Životní cyklus baterií a akumulátorů.....	81
6.1.	Výroba baterií.....	81
6.1.1.	Definice výrobce.....	82
6.1.2.	Značení baterií	83
6.2.	Zpětný odběr baterií	84
6.2.1.	Sběrná síť.....	85
6.2.2.	Financování zpětného odběru	86
6.2.3.	Černí pasažéři	90
6.2.4.	Míra zpětného odběru	91
6.3.	Zpracování odpadních baterií.....	96
6.3.1.	Odstranění baterií.....	97
6.3.2.	Recyklace.....	98
7.	Připravované nařízení o bateriích	101
7.1.	Právní forma a základ	102
7.2.	Kategorie baterií	104
7.3.	Požadavky udržitelnosti a bezpečnosti	105
7.4.	Informace o bateriích.....	108
7.5.	Nové a opětovné využití, repase.....	108
7.6.	Navyšování současných cílů.....	110
	Závěr	112
	Seznam zkratk	117
	Seznam použitých zdrojů.....	118
	Abstrakt.....	133

Úvod

Lidská společnost produkuje k naplňování svých potřeb a tužeb stále větší množství výrobků, což je pochopitelně spojeno i s negativními průvodními jevy, mezi něž patří i vznik obrovského množství odpadu. Konkrétně v České republice bylo v roce 2021 vyprodukováno celkem 38 500 000 tun odpadu, což v přepočtu na jednoho obyvatele představuje 3 598 kg odpadu za jediný rok, přičemž produkce odpadu má mírně vzrůstající tendenci.¹ Z environmentálního pohledu však není důležitá pouze kvantitativní stránka produkce odpadu, ale také kvalitativní stránka, tedy jaké druhy odpadu jsou produkovány. Některé unikátní kombinace prvků, které výrobky obsahují nebo speciální vlastnosti, které výrobky mají, totiž představují pro životní prostředí nebo lidské zdraví daleko podstatnější ohrožení a zatížení než kvantitativně mnohem větší množství běžného odpadu. Pro účely efektivního fungování odpadového hospodářství je proto nezbytné, aby i právní úprava adekvátně reagovala na některé specifické zdroje odpadu s nimiž se setkáváme.

Jeden z těchto specifických zdrojů odpadů představuje skupina vybraných výrobků. Přístup k vybraným výrobkům, respektive k výrobkům s ukončenou životností je natolik odlišný, že s nově přijatou právní úpravou odpadů byla tato problematika vyčleněna do samostatného zákona o výrobcích s ukončenou životností.² Přestože vyčleněním do samostatného zákona došlo k výraznému sjednocení právní úpravy jednotlivých druhů vybraných výrobků, stále nelze hovořit o celkové unifikaci. Jednotlivé druhy vybraných výrobků mají stále svá specifika, a proto i v některých oblastech odlišnou úpravu. Aby bylo možné přistoupit k bližšímu zkoumání právní úpravy, bude vedle představení obecných společných pravidel pro všechny vybrané výrobky podstatná část práce zaměřena na baterie a akumulátory, které jsou jedním z druhů vybraných výrobků.

¹ Ministerstvo životního prostředí. *Produkce a nakládání s odpady v roce 2021*. In: mzp.cz [online]. 2022 [cit. 5.11.2022]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/odpady_podrubrika/\\$FILE/OODP-Produkce_a_nakladani_2021-20221031.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/odpady_podrubrika/$FILE/OODP-Produkce_a_nakladani_2021-20221031.pdf)

² Zákon č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností (dále také jen „ZVUŽ“)

Baterie a akumulátory jsou již neodmyslitelnou součástí našich každodenních životů. Dodávají nám nezávislost, jelikož díky nim můžeme využívat elektronické přístroje, aniž bychom museli být stále připojeni k elektrické síti. Není tak divu, že jsou jak baterie, tak akumulátory užívány ve stále větším množství výrobků. Vedle této role však baterie a akumulátory získávají v posledních letech ještě podstatnější úlohu na cestě k uhlíkově neutrální ekonomice, neboť představují klíčovou technologii pro snižování emisí skleníkových plynů. Jejich využití se v tomto ohledu nachází v sektoru energetiky, kde slouží zejména jako stacionární úložiště k vyvažování nestability dodávek energie z obnovitelných zdrojů a dále zejména v sektoru dopravy, kde jsou neodmyslitelně spjaty s rozvojem elektromobility.

Právě elektromobilita dělá v médiích z baterií a akumulátorů jedno z nejvíce diskutovaných environmentálních témat. Část společnosti je k tomuto způsobu pohonu vozidel značně skeptická, a to zejména s ohledem na bezpečnost, celkový environmentální dopad a způsob jakým bude s akumulátory naloženo po konci jejich životnosti, resp. životnosti vozidla. Nabízí se tak jednoduchá otázka, jsou tyto obavy oprávněné? A jak na ně reaguje právní úprava? Otázky bezpečnosti a celkového environmentálního dopadu jsou převážně věcného a nikoli právního charakteru, a tudíž jim bude v této práci věnována pouze okrajová pozornost, a to v souvislosti s účinnou úpravou v ZVUŽ a souvisejících předpisech. V této práci se však zaměřím na poslední z uvedených problematických bodů a tím je období konce životnosti baterií a akumulátorů, tudíž jak právní úprava reguluje tuto oblast a jaké problematické části zde můžeme najít.

Může být překvapující, že přestože baterie a akumulátory jsou klíčovou technologií dnešního světa a každý z nás je v nějaké podobně denně využívá, je tato oblast téměř opomenuta odbornou právní literaturou. To může být způsobeno tím, že baterie a akumulátory tvoří v současné době stále pouze velmi malou část vznikajícího odpadu. Dle posledních dostupných dat bylo na trh v České republice v roce 2020 uvedeno 34 500 tun

baterií a akumulátorů, zatímco v tom samém roce bylo vyprodukováno 5 730 000 tun komunálního odpadu, a to komunální odpad tvoří pouze 14,9 % z celkové produkce odpadu.³

S ohledem na nedostatek odborné literatury pro oblast vybraných výrobků proto bude práce vypracována převážně na základě odborných článků, důvodových zpráv k nové úpravě a dále také z dokumentů zpracovaných pod záštitou Evropské unie, vzhledem k evropskému základu naší právní úpravy týkající se baterií a akumulátorů a většiny dalších vybraných výrobků.

Předkládaná diplomová práce je rozdělena na dvě hlavní části. První část je věnována vybraným výrobkům jako celku a v jejích kapitolách jsou vymezeny některé základní pojmy, představeny prameny práva a koncept rozšířené odpovědnosti výrobce, včetně hojně užívaného zpětného odběru. Druhá část práce je zaměřena již výhradně na baterie a akumulátory. V této části je představen nejprve obecný úvod do problematiky těchto výrobků, který následuje kapitola o právní úpravě jejich celého životního z hlediska odpadů. Závěrečnou kapitolu v této části pak tvoří souhrn nejvýznamnějších změn v oblasti baterií a akumulátorů, které by mělo přinést navrhované nařízení o bateriích a odpadních bateriích.⁴

Rozdělení na části ovlivňuje i použitou metodiku při zpracování práce, v obecné části je převážně použita deskriptivní metoda, která představí základní koncepty, na kterých je právní úprava vybraných výrobků vytvořena, zatímco v druhé části bude hlouběji analyzováno, zda je daná úprava účinná. Jelikož je právo životního prostředí více než jiná právní odvětví závislé na stavu lidského poznání, bude tato práce podložena daty získanými o stavu dosavadního fungování nakládání s bateriemi.

Cílem této práce je nejen popsat klíčové instituty jako je například rozšířená odpovědnost výrobce, zpětný odběr a jeho fungování, kolektivní systémy, ekomodulace, ale

³ Ministerstvo životního prostředí. *Vybrané ukazatele odpadového hospodářství v oblasti baterií a akumulátorů a odpadních baterií a akumulátorů za rok 2020*. In: mzp.cz [online]. 2021 [cit. 1.12.2022]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi_baterie_akumulatory/\\$FILE/OODP-vyhodnoceni_2020_baterie_a_akumulatory.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi_baterie_akumulatory/$FILE/OODP-vyhodnoceni_2020_baterie_a_akumulatory.pdf)

⁴ Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o bateriích a odpadních bateriích, o zrušení směrnice 2006/66/ES a o změně nařízení (EU) 2019/1020. In: eur-lex.europa.eu [online]. 14. 3. 2022 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7103-2022-REV-1/cs/pdf>

také zhodnocení jejich stávajícího fungování a identifikace problematických částí právní úpravy. V některých případech budou tedy předloženy i úvahy *de lege ferenda* s ohledem na to, že zlepšení současného systému je podmíněné společenským konsenzem, který musí zohlednit mnoho faktorů, jakými jsou například ekonomické, sociální nebo technické podmínky.

Ředitel společnosti ECOBAT, tedy největšího provozovatele kolektivního systému v oblasti baterií a akumulátorů u nás, ještě před přijetím ZVUŽ vyslovil názor, že legislativa v oblasti baterií a akumulátorů je dobrá a že tento druh odpadu není pro odpadové společnosti lákavý z důvodu většinou negativní hodnoty těchto výrobků a relativně malému objemu.⁵ Je tomu však opravdu tak? A změní se situace s ohledem na obří růst trhu s bateriemi a akumulátory, kde se dle jedné z nejprestižnějších konzultačních společností na světě očekává zvýšení poptávky do roku 2030 sedmnáctinásobně oproti poptávce v roce 2019? A jak ovlivní současné procesy to, že akumulátory pro elektromobilitu nebudou tvořit současných 7 % z celkové poptávané kapacity, ale 85 %, zatímco na stacionární akumulátory připadne 13 % a na zbylou elektroniku pouze 2 % z celkové kapacity všech baterií a akumulátorů?⁶ I těmito otázkami se bude předkládaná práce zabývat.

⁵ KRATOCHVÍL, Petr. V baterkách máme legislativu dobrou. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2015, 16(9), s. 8-9. ISSN: 1212-7779

⁶ McKinsey & Company. *Powering up sustainable energy*. In: mckinsey.com [online]. 6/2020 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: https://www.mckinsey.com/~/_/media/McKinsey/Business%20Functions/Sustainability/Our%20Insights/Powering%20up%20sustainable%20energy/Powering-up-sustainable-energy.ashx, s. 10

ČÁST PRVNÍ: VYBRANÉ VÝROBKY

1. Základní pojmy v oblasti vybraných výrobků

V úvodu práce je nezbytné stručně vymezit několik základních pojmů, které jsou stěžejní ke zpracování i správnému pochopení řešené problematiky nakládání s vybranými výrobky a odpadem z nich.

1.1. Vybrané výrobky

Zcela fundamentální pro celý text práce je otázka, jaké výrobky označujeme za vybrané a co tyto výrobky spojuje natolik, že jsou zařazeny do stejné kategorie. Pojem vybraný výrobek používá ZVUŽ, který uvádí, že se jím rozumí elektrozařízení,⁷ baterie nebo akumulátor,⁸ pneumatika⁹ nebo vozidlo.¹⁰ Zároveň je k těmto výrobkům v ZVUŽ vždy uvedena jejich podrobná definice,¹¹ kterou pokud výrobek splňuje, jedná se o vybraný výrobek, ať už má jakýkoliv tvar, objem, hmotnost, použití, značku či materiálové složení.¹²

Vybrané výrobky jsou tak upraveny zejména ZVUŽ, který je v postavení *lex specialis* k zákonu č. 541/2020 Sb., o odpadech (dále jen „ZOO“), jenž se uplatní subsidiárně pokud ZVUŽ neobsahuje vlastní úpravu. Ust. § 2 ZVUŽ pak stanovuje, že se tento zákon vztahuje na vybrané výrobky bez ohledu na to, zda jsou na trh uváděny samostatně nebo jako součást či příslušenství jiných výrobků. Povinnosti vyplývající ze zařazení výrobku do skupiny vybraných výrobků je tudíž nutné splnit například i v případě, že je na trh uváděna baterie,

⁷ Elektrozařízením je „elektrické nebo elektronické zařízení, jehož správná funkce závisí na elektrickém proudu nebo na elektromagnetickém poli, nebo zařízení k výrobě, přenosu a měření elektrického proudu nebo elektromagnetického pole, které je určeno pro použití při napětí nepřesahujícím 1000 V pro střídavý proud a 1500 V pro stejnosměrný proud“.

⁸ Baterií nebo akumulátorem je „zdroj elektrické energie generované přímou přeměnou chemické energie, který se skládá z jednoho nebo více primárních článků neschopných opětovného nabití, nebo z jednoho nebo více sekundárních článků schopných opětovného nabití“.

⁹ Pneumatikou je „pružná součást sestavy kola, která je z přírodního nebo syntetického kaučuku a vyztužujících materiálů bez ráfku, s výjimkou kola k použití na zařízeních tažených či tlačných osobou, která jde pěšky, na jízdním kole nebo na osobním zdravotnickém prostředku či na rehabilitační nebo kompenzační pomůcce“.

¹⁰ Vozidlem je „silniční motorové vozidlo podle zákona o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích“.

¹¹ Viz ust. § 3 odst. 1 písm. ZVUŽ (jednotlivé definice citovány v předchozích poznámkách pod čarou)

¹² Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 3

kteřá je zabudována do těla hračky, nebo je k ní přiložena v balení. Z hlediska časového působnosti dále platí, že se ZVUŽ aplikuje na vybrané výrobky od okamžiku jejich výroby a uvedení na trh až po zpracování odpadu vzešlého z takových výrobků,¹³ čímž jsou jasně stanoveny významné časové milníky ze kterých plyne dopad ZVUŽ na celý životní cyklus vybraného výrobku.

Okruh vybraných výrobků však nemusí zůstatvat jednotný a může se v průběhu času měnit o čemž svědčí i to, že v minulosti byly řazeny mezi vybrané výrobky také odpadní oleje.¹⁴ Z výčtu vybraných výrobků však odpadní oleje nebyly vyřazeny s přijetím ZVUŽ, ale již 1. října 2015,¹⁵ tedy okamžikem nabytí účinnosti jedné z novel předchozího zákona o odpadech,¹⁶ která zrušila fungování systému zpětného odběru u odpadních olejů.¹⁷ Samotný zpětný odběr však není tím hlavním spojujícím znakem všech vybraných výrobků, neboť v případě vozidel také není zaveden systém zpětného odběru. Hlavním společným znakem vybraných výrobků je rozšířená odpovědnost výrobce, která se uplatňuje u všech vybraných výrobků a jejíž častým projevem je právě zavedení zpětného odběru. Vzhledem k tomu, že zpětný odběr u odpadních olejů byl jedinou povinností výrobce v rámci rozšířené odpovědnosti výrobce, tak od této doby nejsou oleje řazeny mezi vybrané výrobky.

V současné právní úpravě však nalezneme ještě další skupinu výrobků, u níž se uplatňuje rozšířená odpovědnost výrobce, a tou jsou obaly dle zákona o obalech.¹⁸ V širším pojetí bychom pod pojem vybrané výrobky tudíž měli zařadit i obaly, přestože jazykovým výkladem nelze dle aktuálního znění právních předpisů k tomuto dojít, neboť v zákoně o

¹³ Viz. ust. § 2 odst. 1 ZVUŽ

¹⁴ Viz text k § 54 v dokumentu Ministerstvo životního prostředí. *Důvodová zpráva* [online] 27. 2. 2009 [cit. 27. 3. 2022]. Dostupné také z:

[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz090227odpady/\\$FILE/zak_odp_duvodova_zprava.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz090227odpady/$FILE/zak_odp_duvodova_zprava.pdf)

¹⁵ Zákonem č. 223/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶ Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech (dále také jen „předchozí zákon o odpadech“)

¹⁷ Možnost předání odpadních olejů ke zpětnému odběru byla novelou ze zákona o odpadech vypuštěna, neboť množství zpětně odebraných odpadních olejů od fyzických osob bylo minimální. Koneční uživatelé mají stále možnost tento olej odevzdat na sběrný dvůr nebo v rámci svozu nebezpečného odpadu. Naopak nakládání s odpadními oleji jako s běžným odpadem mělo zajistit vyšší standard při ochraně životního prostředí. Viz KRENÍKOVÁ, Věra. Ke zrušení zpětného odběru použitých motorových olejů. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2015, číslo 10/2015, s. 8-10. ISSN: 1212-7779

¹⁸ Zákon č. 477/2001 Sb., o obalech a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o obalech“)

obalech ani v jiném právním předpise nejsou obaly výslovně za vybrané výrobky označeny. Mezi právní úpravou obalů a úpravou vybraných výrobků lze shledat řadu podobností, jelikož vychází ze stejného konceptu rozšířené odpovědnosti výrobce. Přesto pokud bude v práci používán pojem vybraný výrobek, bude se jednat o jeho užší vymezení ve smyslu ZVUŽ a právní úprava obalů bude uvedena jen na některých místech pro provedení srovnání.

Rozšířená odpovědnost výrobce se uplatní nově také u některých vybraných plastových výrobků dle zákona o omezení dopadu vybraných plastových výrobků na životní prostředí.¹⁹ Tento zákon odkazuje na ZVUŽ, a říká, že vybraným plastovým výrobkem se rozumí vybraný výrobek,²⁰ nicméně tento odkaz se týká pouze úpravy kolektivních systémů, samotné povinnosti výrobců jsou dány tímto zákonem, případně zákonem o obalech a ZOO.²¹ Vzhledem k stanoveným povinnostem jako je například zpětný odběr lovných zařízení, úhrady nákladů obcím apod. můžeme některé vybrané plastové výrobky považovat také za vybrané výrobky v širším smyslu.²²

Právní úprava vybraných výrobků v České republice vychází převážně ze směrnic EU, ale samotný souhrnný pojem vybrané výrobky byl zaveden až přímo národní legislativou. Přestože některé další státy v právních řádech uvádějí obdobný pojem, tak vzhledem k možnosti zákonodárce zavést rozšířenou odpovědnost výrobce u jakéhokoliv výrobku, se tyto pojmy obsahově obvykle ztotožňovat nebudou. Jako příklad můžeme uvést slovenskou právní úpravu odpadového hospodářství, která zavádí pojem „vyhradený výrobok“, kterým se rozumí výrobek, na nějž se vztahuje rozšířená odpovědnost výrobce.²³ Slovenský právní řád tak na rozdíl od naší úpravy explicitně určuje, že spojujícím prvkem všech vybraných výrobků je rozšířená odpovědnost výrobce. Výčet výrobků, na které se uplatní rozšířená odpovědnost výrobce je ve slovenském právním řádu velmi podobný jako

¹⁹ Zákon č. 243/2022 Sb., o omezení dopadu vybraných plastových výrobků na životní prostředí (dále jen „zákon o omezení dopadu vybraných plastových výrobků“)

²⁰ Viz ust. § 11 zákona o omezení dopadu vybraných plastových výrobků

²¹ Viz ust. § 2 zákona o omezení dopadu vybraných plastových výrobků

²² Avšak například výrobky uvedené v části A přílohy zákona o omezení dopadu vybraných plastových výrobků je pouze zakázáno uvádět na trh, a proto nelze u nich spatřovat zavedení rozšířené odpovědnosti výrobce.

²³ Viz ust. § 27 dokumentu SLOVENSKO. Zákon č. 79/2015 Z. z., o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 17. 3. 2015. Dostupné také z: <https://www.slovlex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/79/20230101>

u nás. Konkrétně se jedná o elektrozařízení a elektroodpad, baterie a akumulátory, obaly a odpady z obalů, vozidla a stará vozidla, pneumatiky a odpadové pneumatiky, neobalové výrobky a obaly z nich a zvláštní výrobky z plastu.

1.2.Odpad

V okamžiku, kdy se vybraný výrobek stane odpadem, je dále označován jako výrobek s ukončenou životností,²⁴ čímž se dostáváme k nejdůležitějšímu pojmu celého odpadového hospodářství, kterým je právě odpad. Odpadem se dle ust. § 4 ZOO rozumí „každá movitá věc, které se osoba zbavuje, má úmysl nebo povinnost se jí zbavit.“. Tato definice odpadu vychází ze směrnice o odpadech,²⁵ nicméně národní právní úprava narozdíl od té evropské používá jako základu pojem „movitá věc“ a nikoli označení „jakákoliv látka nebo předmět“. Dle důvodové zprávy k ZOO je tato odlišnost dána lepší uchopitelností pojmu movitá věc, který je chápán ve smyslu občanského zákoníku²⁶ a je odvozován od negativního vymezení nemovité věci.²⁷

Druhá část uvedené definice odpadu uvádí tři možné situace, kdy se stává movitá věc odpadem, přičemž stačí alternativní naplnění pouze jedné z nich. Dvě ze situací lze označit za subjektivní, kdy záleží na volní složce držitele daného předmětu, avšak třetí ze situací je situací objektivní, neboť je zde stanovena povinnost se věci zbavit v případě naplnění stanovených znaků.

První subjektivní situace nastane, pokud má osoba úmysl se zbavit věci. Přičemž úmysl zbavit se movité věci má osoba, pokud není možné tuto věc nadále používat k původnímu účelu. Jedná se však o vyvratitelnou právní domněnku, u níž lze prokázat, že předpokládaná skutečnost nenastala, a pak právní domněnka prokázané skutečnosti ustoupí. Dokud však není podán důkaz opaku, presumuje se u věci nemožné používat k původnímu

²⁴ Viz ust. § 3 odst. 1 písm. b) ZVUŽ

²⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 98/2008 ze dne 19. listopadu 2008 o odpadech a o zrušení některých směrnic (dále také jen „směrnice o odpadech“)

²⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“)

²⁷ Viz ust. § 498 občanského zákoníku

účelu, že se jedná o odpad. Není však vyloučeno, aby daný výrobek sloužil jinému účelu.²⁸ Za pomoci lidské kreativity tedy může osoba původní výrobek použít k jinému účelu a zabránit tak nutnosti pořídit jiný nový výrobek. Například staré pneumatiky mohou být využity při stavbě kulis paintballového hřiště, nebo nepojízdné vozidlo může být přetvořeno na stacionární prodejní místo.

Za druhou subjektivní situaci, kdy vzniká odpad lze považovat to, když se osoba zbavuje věci. Nová právní úprava ZOO však na rozdíl od předchozího zákona o odpadech definici pojmu zbavování se neobsahuje,²⁹ neboť dle důvodové zprávy k ZOO nebyl tento pojem dostatečně přesný a neměl tak výrazný přínos.³⁰ Jedná se o kontroverzní krok, neboť právě neexistence definice pojmu zbavování se je vytýkána i směrnicí o odpadech, jelikož tento pojem nyní není definován ani na evropské úrovni. Soudní dvůr Evropské unie (dále jen „SDEU“) navíc také dosud nepředložil závazný výklad k tomuto pojmu, tudíž zde schází i judikатурní interpretační zdroj, který by jednoznačněji upravil tyto situace.³¹ K základní představě o obsahu pojmu zbavování můžeme použít definici z předchozího zákona o odpadech, nicméně je třeba vycházet z toho, že předán k využití může být i vedlejší produkt.

Poslední ze tří výše vyjmenovaných situací pro vznik odpadu je ta, kdy má osoba povinnost se věci zbavit, která je tak objektivní povinností. Dle ust. § 4 odst. 3 ZOO má osoba povinnost se movité věci zbavit ve třech případech, přičemž prvním z nich se rozumí to, kdy osoba věc nepoužívá nebo pokud věc již není možné používat k původnímu účelu a tato věc současně ohrožuje životní prostředí.³² Oproti předchozí právní úpravě ZOO pamatuje i na situaci, kdy věc již není možné užívat k původnímu účelu, ačkoli ji k takovému účelu osoba stále užívá. Toto rozšíření jistě velmi vhodné, neboť postihne i situace, na které

²⁸ Důvodová zpráva k ZOO, k § 4

²⁹ Dle ust. 3 odst. 2 předchozího zákona o odpadech bylo zbavování se definováno takto: „*Ke zbavování se odpadu dochází vždy, kdy osoba předá movitou věc, k využití nebo k odstranění ve smyslu tohoto zákona nebo předá-li ji osobě oprávněné ke sběru nebo výkupu odpadů podle tohoto zákona bez ohledu na to, zda se jedná o bezúplatný nebo úplatný převod. Ke zbavování se odpadu dochází i tehdy, odstraní-li movitou věc osoba sama*“

³⁰ Důvodová zpráva k ZOO, k § 4

³¹ KINGSTON, Suzanne a HEYVAERT, Veerle et al. *European Environmental Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, 527 stran. ISBN 978-1-107-01470-1. s. 500

³² Viz ust. § 4 odst. 3 písm. a) ZOO

povinnost zbavit se věci zatím nedosahovala, i když mohly vést k ohrožení životního prostředí. Výše uvedenou definicí také narážíme na limity změny účelu užívání výrobku.³³ I v případě, že by osoba začala využívat výrobek k jinému účelu, ale ten by zároveň ohrožoval životní prostředí, je potřeba jej považovat za odpad. Pokud tedy budeme užívat nefunkční vozidlo jako stacionární prodejní místo, z něhož budou například vytékat toxické kapaliny, bude se jednat o odpad.

Druhým případem, kdy má osoba objektivní povinnost se movité věci zbavit je dle ZOO to, pokud byla věc stažena nebo vyřazena na základě jiného právního předpisu, což bude především na základě zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů, nebo zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů. Může se však jednat i o ZVUŽ, který například ve svém ust. § 78 upravuje povinnost stáhnout z trhu určité baterie nebo akumulátory.

Pro úplnost lze pak uvést ještě třetí případ objektivní situace, kdy je osoba povinna se movité věci zbavit, ačkoliv pro vznik odpadu z vybraných výrobků není příliš relevantní. Tato povinnost zbavit se výrobku byla doplněna nově ZOO na základě judikatury SDEU.³⁴ Nově tudíž platí povinnost zbavit se věci, která vznikla při výrobě, jejímž prvotním cílem nebyla výroba nebo získání této věci, ale není vedlejším produktem, který vznikl jako nedílná součást výroby.³⁵

Určení, zda je výrobek odpadem nebo nikoli může vyvolávat nejasnosti. Například to, že je s výrobkem nakládáno jako s odpadem ještě neznamená, že se o odpad skutečně jedná, ačkoliv jde o důležitou indicii, že takový výrobek je skutečně odpadem.³⁶ Na druhou stranu se zase vyskytují snahy o vyhýbání se povinností souvisejícími s odpady na základě tvrzení, že se o odpad nejedná. Proto je dána možnost nechat rozhodnout krajský úřad na žádost vlastníka věci nebo osoby, která prokáže právní zájem, či z moci úřední, o tom, zda je

³³ Důvodová zpráva k ZOO, k § 4

³⁴ Důvodová zpráva k ZOO, k § 4

³⁵ Viz ust. § 4 ZOO

³⁶ HANÁK, Jakub. Co je odpadem podle české a evropské legislativy? *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 19(3), 239-243. ISSN 1210-9126.

movitá věc odpadem nebo ne.³⁷ Zpřesňování a doplňování definice odpadu je zvláště významné pro vybrané výrobky zejména v souvislosti s mezinárodní přepravou, neboť například u elektrozařízení dochází k jejich vývozu do zemí třetího světa jako použitých výrobků, přestože se jedná již o odpad.³⁸

1.3.Zjednodušený odpadový režim a nakládání s odpadem

Až do nové rekonstrukce odpadového hospodářství byla skupina vybraných výrobků unikátní v tom, že i přestože byly zpětně odebrány, tak nebyly považovány za odpad, ale platil speciální neodpadový režim pro nakládání s nimi. Tyto zpětně odebrané výrobky se staly odpadem až předáním osobě oprávněné k jejich využití nebo odstranění.³⁹ Tento režim byl nastaven zejména z důvodu, aby místa zpětného odběru nemusela splňovat příliš náročná kritéria a mohlo jich tak být co nejvíce, například i ve školách nebo obchodech.⁴⁰

Nyní se však právní úprava vrátila k tomu, že i všechny vybrané výrobky se stanou odpadem v souladu s podmínkami uvedenými v ZOO. Zároveň je však jako náhrada zaveden tzv. zjednodušený odpadový režim. Ten je uplatněn u výrobků s ukončenou životností od okamžiku jejich zpětného odběru do okamžiku jejich předání zpracovateli nebo k přeshraniční přepravě podle Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006 ze dne 14. června 2006 o přepravě odpadů.⁴¹ Během tohoto režimu se subsidiárně nepoužije ZOO.

V rámci zjednodušeného odpadového režimu místa zpětného odběru nemusí například získat povolení k provozu zařízení určeného pro nakládání s odpady, zařazovat odpady v souladu s Katalogem odpadů, rozlišovat mezi nebezpečným a ostatním odpadem, vést evidenci odpadů a zasílat hlášení o produkci odpadů, či nemusí dodržovat pravidla pro vnitrostátní přepravu odpadů.⁴² Tato pravidla pro nakládání s odpadem jsou tak v této fázi

³⁷ Viz ust. § 4 odst. 4 ZOO

³⁸ Více k tomuto v podkapitole 2.1

³⁹ Viz ust. § 38 odst. 8 předchozího zákona o odpadech

⁴⁰ Důvodová zpráva k ZVUŽ, obecná část

⁴¹ Viz ust. § 8 odst. 3 ZVUŽ

⁴² Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 8

nahrazena výhradně pravidly pro předání a převzetí výrobků s ukončenou životností dle ZVUŽ.⁴³ Do doby, než bude výrobek předán ke zpětnému odběru však není vyloučena aplikace ZOO, nebo také v případech, pokud není výrobek předán ke zpětnému odběru ve výjimečných případech vůbec.

Posledním z ústředních pojmů této práce je nakládání s odpadem, respektive s výrobky s ukončenou životností. Nakládáním s odpadem se přitom rozumí „*soustředování odpadu, shromažďování odpadu, skladování odpadu, sběr odpadu, úprava odpadu, využití odpadu, odstranění odpadu, obchodování s odpadem nebo přeprava odpadu*“.⁴⁴ Jedná se tedy o široké spektrum operací, které jsou s odpadem prováděny a které jsou všechny dále podrobněji definovány v § 11 ZOO, s výjimkou pojmu přepravy odpadu a pojmu zpracování, který je speciálně upraven v ZVUŽ. Definice nakládání s odpady doznala oproti předchozí právní úpravě rozšíření o soustředování odpadu. Smyslem tohoto doplnění je, aby nakládání s odpady bylo možné vztáhnout k jakémukoliv umístění odpadu na jakémkoliv místě a k tomu, aby bylo zajištěno, že odpad nebude v daném místě zdrojem ohrožení pro životní prostředí nebo lidské zdraví.⁴⁵

⁴³ Viz ust. § 14 ZVUŽ

⁴⁴ Viz ust. § 11 odst. 1 písm. c) ZOO

⁴⁵ Důvodová zpráva k ZOO, k § 11

2. Vývoj právní úpravy

Již od počátku rozvoje práva životního prostředí, který započal ve větší míře v 70. letech 20. století, tvoří odpadové hospodářství jeho integrální součást.⁴⁶ V průběhu času v této oblasti došlo k četným změnám nejen jednotlivých povinností, ale zejména k posunu kompletního nahlížení na problematiku odpadů. V následujících podkapitolách budou shrnuty nejvýznamnější milníky a změny, které se dotkly právní úpravy vybraných výrobků na mezinárodní, evropské i národní úrovni, a které utvářely současnou právní úpravu vybraných výrobků.

2.1. Mezinárodní právo

Problémy životního prostředí jsou příznačné svým globálním charakterem, či alespoň rozsáhlou oblastí svého vlivu, která přesahuje lidmi vytvořené státní hranice, z čehož vyplývá, že i oblast práva životního prostředí musí mít mezinárodní přesah a vyžaduje mezinárodní spolupráci. Mezinárodní právo je tak hojně využívaným prostředkem, jak problémy týkající se životního prostředí regulovat, o čemž vypovídá i více než 1 300 vícestranných mezinárodních smluv z oblasti ochrany životního prostředí.⁴⁷ Přestože podstatná část z nich má podobu tzv. *soft law*, což znamená, že nejsou právně závazné ani vynutitelné, stále mají svůj nezpochybnitelný vliv na ochranu životního prostředí, a to zejména s ohledem na svůj politický význam, prostřednictvím něž ovlivňují postoj společnosti a vývoj další právní úpravy této oblasti.

Mezi velmi významné globální problémy, se kterými se potýká každý stát světa již neodmyslitelně patří právě nakládání s odpady. Na rozdíl od jiných globálních problémů z oblasti životního prostředí, však lze nakládání s odpady do značné míry regulovat v rámci státních hranic jednotlivých států. To platí, pokud není s odpadem nakládáno v těsné blízkosti státní hranice, kdy by z něj za určitých okolností mohly unikat nebezpečné látky do spodních

⁴⁶ KINGSTON, Suzanne a HEYVAERT, Veerle et al. *European Environmental Law*, op. cit., s. 489

⁴⁷ Viz projekt databáze mezinárodních smluv z oblasti životního prostředí MITCHELL, Ronald et al. International Environmental Agreements (IEA) Database Project. In: uoregon.edu [online]. [cit. 27.7.2022]. Dostupné z: <https://iea.uoregon.edu/>

vod a ohrožovat tak životní prostředí sousedního státu. V zásadě však lze říci, že odpad, pokud zůstane na území státu svého vzniku, neohrožuje ani nepoškozuje životní prostředí jiného státu. Proto je z pohledu mezinárodního práva nejdůležitější otázkou odpadového hospodářství přeshraniční přeprava odpadů. Tuto problematiku nejkomplexněji upravuje Basilejská úmluva o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování (dále jen „Basilejská úmluva“) z roku 1989.⁴⁸

Platnosti nabyla Basilejská úmluva v roce 1992 a dodnes k ní přistoupilo 190 smluvních stran. Spojené státy americké v devadesátých letech minulého století Basilejskou úmluvu podepsaly, nicméně ji nikdy neratifikovaly, a zůstávají tak posledním ekonomicky silným státem, který není smluvní stranou této nejvýznamnější mezinárodní smlouvy⁴⁹ pro oblast odpadového hospodářství.⁵⁰

Basilejská úmluva byla přijata jako reakce na několik ekologických katastrof vzniklých v důsledku vývozu nebezpečného odpadu do rozvojových zemí. Již od sedmdesátých let dvacátého století nízké náklady na převoz odpadu a zároveň vysoké náklady pro nakládání s nebezpečným odpadem v rozvinutých státech vyústily v to, že bylo značné množství nebezpečného odpadu vyváženo do rozvojových zemí, což označujeme jako tzv. toxický kolonialismus.⁵¹ S ohledem na to bylo nutné na nastolenou praxi reagovat komplexně a na mezinárodní úrovni. Přijatý text Basilejské úmluvy se tak zaměřuje na stanovení pravidel pro přeshraniční přepravu nebezpečného odpadu a jiného odpadu, přičemž za nebezpečný odpad jsou dle čl. 1 Basilejské úmluvy považovány odpady uvedené v příloze I této úmluvy nebo dále také ty druhy odpadu, které v této příloze uvedeny nejsou,

⁴⁸ Basel Convention. *Text of the Convention* [online]. [cit. 20.7.2022]. Dostupné z: <http://www.basel.int/TheConvention/Overview/TextoftheConvention/tabid/1275/Default.aspx>

⁴⁹ Na Basilejskou úmluvu navazuje mnoho dalších bilaterálních či multilaterálních dohod, jejichž uzavření je předvídáno čl. 11 Basilejské úmluvy, kterými státy upravují své podmínky pro přeshraniční přepravu odpadu. Jedná se například o Úmluvu z Bamaka, kterou podstatná část Afrických států dovoz nebezpečných odpadů úplně zakazuje.

⁵⁰ Basel Convention. *Parties to the Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal*. In: basel.int [online]. [cit. 20.7.2022]. Dostupné z: <http://www.basel.int/Countries/StatusofRatifications/PartiesSignatories/tabid/4499/Default.aspx>

⁵¹ BARSALOU, Olivier a PICARD, Michael Hennessy. International Environmental Law in an Era of Globalized Waste, *Chinese Journal of International Law*. 2018, 17(3), 887–906. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/chinesejil/jmy016>, s. 897

ale strana, která je státem vývozu, dovozu nebo tranzitu, je vnitrostátním právem⁵² považuje za nebezpečný odpad. Kategorie jiných odpadů tvoří ty druhy odpadů, které jsou uvedeny v příloze II Basilejské úmluvy.⁵³

Vedle úpravy podmínek přeshraniční přepravy odpadů však zároveň Basilejská úmluva stanovuje pro smluvní státy také několik obecných povinností, jako je například povinnost přijmout opatření ke snížení produkce nebezpečných a jiných odpadů na minimum, a to při zvážení sociálních, technických a hospodářských hledisek, a dále zajistit dostupnost odpovídajících zařízení na zneškodňování odpadu anebo zajištění snížení pohybu nebezpečných odpadů na minimum.⁵⁴ Narozdíl od podmínek přeshraniční přepravy stanovených Basilejskou úmluvou, která je procesně založena na oznámení o přepravě a následném souhlasu druhého státu s dovozem odpadu, tyto další obecnější povinnosti nejsou nijak úmluvou konkrétně provedeny. I přes přijetí Basilejské úmluvy tak produkce i množství přepravovaného nebezpečného odpadu ve světě stále roste.⁵⁵ Jen v případě států Evropské unie se za posledních dvacet let vyvezené množství nebezpečného odpadu zdvojnásobilo⁵⁶ a jeho produkce také dále kontinuálně stoupá.⁵⁷

Za nedostatek Basilejské úmluvy někteří odborníci označovali, že nechrání primárně životní prostředí, ale upravuje především samotné podmínky přepravy, čímž z odpadu vytváří téměř běžnou komoditu, se kterou je možné obchodovat.⁵⁸ Stanovená pravidla přepravy odpadu státům nebránila vyvážet dále nebezpečný odpad do rozvojových států,

⁵² V české právní úpravě je dle ust. § 7 ZOO nebezpečným odpadem „odpad, který vykazuje alespoň jednu z nebezpečných vlastností uvedených v příloze přímo použitelných předpisů Evropské unie o nebezpečných vlastnostech odpadů, nebo b) se zařazuje do druhu odpadu, kterému je v Katalogu odpadů přiřazena kategorie nebezpečný odpad, nebo c) je smísen s některým z odpadů uvedených v písmenu b) nebo je jím znečištěn.“.

⁵³ Viz čl. 1 Basilejské úmluvy

⁵⁴ Viz čl. 4 odst. 2 Basilejské úmluvy

⁵⁵ WILSON, David et al. *Global Waste Management Outlook*. In: United Nations Environment Programme [online]. 2015 [cit. 27.11.2022]. ISBN: 978-92-807-3479-9. Dostupné také z: <https://www.unclearn.org/wp-content/uploads/library/unep23092015.pdf>, s. 94

⁵⁶ Eurostat. *Waste shipment statistics*. In: ec.europa.eu [online]. 12/2020 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_shipment_statistics

⁵⁷ Eurostat. *Waste generation, 2020*. In: ec.europa.eu [online]. 9/2022 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_statistics

⁵⁸ BARSALOU, Olivier a PICARD, Michael Hennessy. *International Environmental Law in an Era of Globalized Waste*, op. cit., str. 897

kteřé z důvodu ekonomického zisku i přes environmentální rizika tento odpad nadále přijímaly. Tento nedostatek měl vyřešit dodatek k Basilejské úmluvě s označením Novela zákazu („*Ban amendment*“), kterým se zakazuje vývoz nebezpečného odpadu ke konečnému odstranění nebo recyklaci ze zemí OECD, Evropské unie a Lichtenštejska do nečlenských zemí OECD.⁵⁹ Ohledně přijetí Novely zákazu však dlouho nepanoval mezinárodní konsenzus, a přestože byla Novela zákazu připravena již v devadesátých letech minulého století, minimální počet smluvních stran k její platnosti byl dosažen až v roce 2019. Aktuálně k tomuto dodatku přistoupilo 101 států, např. všechny státy Evropské unie, Čína, Turecko, Indonésie nebo Švýcarsko, naopak státy jako je Kanada, Japonsko, Austrálie, Jižní Korea, Indie a Brazílie zatím Novelu zákazu neratifikovaly.⁶⁰

Další důležitým dodatkem k Basilejské úmluvě jsou Dodatky týkající se plastového odpadu („*Plastic waste amendments*“) platné od roku 2021.⁶¹ Těmi byla rozšířena působnost Basilejské úmluvy i na některé druhy plastového odpadu, jakožto reakce na obrovské množství plastového odpadu znečišťujícího moře a oceány a nově se tak vztahuje Basilejská úmluva i na značné množství obalů.

Elektrická a elektronická zařízení,⁶² pneumatiky, vozidla s ukončenou životností i baterie a akumulátory, tudíž všechny vybrané výrobky, jsou výslovně uvedeny v příloze VIII Basilejské úmluvy, přičemž dle přílohy I Basilejské úmluvy jsou tak označeny za nebezpečný odpad. Nicméně není vyloučeno, aby v konkrétních případech bylo u těchto druhů odpadů prokázáno, že se nejedná o nebezpečný odpad v případě, že tento odpad nevykazuje žádné nebezpečné vlastnosti uvedené v příloze III Basilejské úmluvy. Ve všech případech nemusí

⁵⁹ Basel Convention. *The Basel Convention Ban Amendment*. In: basel.int [online]. [cit. 20.7.2022]. Dostupné z: <http://www.basel.int/Implementation/LegalMatters/BanAmendment/Overview/tabid/1484/Default.aspx>

⁶⁰ Basel Convention. *Amendment to the Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal*. In: basel.int [online]. [cit. 20.7.2022]. Dostupné z: <http://www.basel.int/Countries/StatusofRatifications/BanAmendment/tabid/1344/Default.aspx>

⁶¹ Basel Convention. *Amendments to Annexes II, VIII and IX to the Basel Convention*. In: basel.int [online]. [cit. 20.7.2022]. Dostupné z: <http://www.basel.int/Countries/StatusofRatifications/PlasticWasteamendments/tabid/8377/Default.aspx>

⁶² Elektrické i elektronické zařízení spadá dle ust. § 3 odst. 1 písm. c) ZVUŽ pod pojem elektrozařízení.

být tudíž vybraný výrobek nebezpečným odpadem dle Basilejské úmluvy, přesto tomu tak obvykle bude.

V oblasti mezinárodní přepravy odpadů zastávají podstatnou roli elektrozařízení, která jsou v naprosté většině případů nebezpečným odpadem, a tvoří tak jeho celkový významný procentuální podíl.⁶³ Elektrozařízení jsou nejžádanější kategorií nebezpečného odpadu vůbec, jelikož obvykle obsahují značné množství cenných kovů, což dělá jejich recyklaci rentabilní. I přes nebezpečné vlastnosti takového odpadu mají státy zájem na jeho dobrovolném získání, což dokládá například mezinárodní dohoda mezi Čínou a Japonskem z roku 2008 o recyklaci japonských odpadních elektrozařízeních.⁶⁴ Na mezinárodní úrovni jsou takové dohody v souladu s Basilejskou úmluvou, ačkoliv nepřispívají k řešení odpadové problematiky u zdroje.

Pozitivním výsledkem celkového mezinárodního snažení je, že přestože množství nebezpečného odpadu i jeho množství přepravené přes hranice neustále roste, tak tato přeprava probíhá v případě 87 % všeho nebezpečného odpadu mezi rozvinutými zeměmi a 70 % tohoto odpadu směřuje k recyklaci.⁶⁵ Rychle se rozvíjející státy jako Čína či Indie přijímají již jen malý zlomek celkového množství přepravovaného odpadu a nejméně rozvinuté země, které byly dovozem nebezpečného odpadu zvláště zranitelné, pak nebezpečný odpad téměř nepřijímají, jelikož většina z nich jeho dovoz zakázala.⁶⁶ Vyspělé státy mají obvykle zaručeny minimální právní standardy, jak je s odpadem nakládáno a dbají na omezení jeho negativních vlastností. Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že poskytované

⁶³ YANG, Shiming. Trade for the Environment: Transboundary Hazardous Waste Movements After the Basel Convention. *Review of Policy Research*. 2020, **37**(5), 713-738. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/ropr.12386>, s. 5

⁶⁴ BARSALOU, Olivier a PICARD, Michael Hennessy. International Environmental Law in an Era of Globalized Waste, op. cit., s. 902

⁶⁵ YANG, Shiming. Trade for the Environment: Transboundary Hazardous Waste Movements After the Basel Convention, op.cit., s. 11

⁶⁶ Tamtéž, s. 18–19

výkazy o přepraveném nebezpečném odpadu dle Basilejské úmluvy jsou u mnoha států značně nedůvěryhodné či nejsou poskytovány vůbec.⁶⁷

Do výše uvedených dat totiž pochopitelně není zaznamenána ilegální přeshraniční přeprava odpadu, která obvykle směřuje do chudších států, které označujeme jako tzv. odpadové ráje.⁶⁸ Je tudíž pravděpodobné, že přeshraniční přeprava nebezpečného odpadu probíhá v jiných než výše uvedených poměrech. Například dle studie provedené na elektrozařizích uvedených na trh v Evropské unii bylo odhadnuto, že až 1,3 milionu tun použitých elektrozařizích bylo vyvezeno mimo Evropskou unii bez splnění podmínek pro mezinárodní přepravu, tedy asi 14 % veškerého vyvezeného elektrozařizích, z čehož 30 % tvořila odpadní elektrozařizích a 70 % funkční použitá elektrozařizích.⁶⁹ Ilegální přeprava výrobků s ukončenou životností, zvláště odpadních elektrozařizích tak zůstává velkým problémem, přestože bylo v této oblasti dosaženo mnoha pokroků.

2.2. Evropské právo

Odpadové hospodářství má v rámci práva Evropská unie již relativně dlouhou tradici. První závazné právní předpisy, které Evropská unie, respektive tehdy Evropské společenství přijalo k úpravě odpadové problematiky byly v roce 1975 směrnice o odpadech⁷⁰ a směrnice o nakládání s odpadními oleji.⁷¹

Směrnice o odpadech z roku 1975 představovala první právní rámec pro provádění politiky Evropského společenství v oblasti odpadů.⁷² Dle preambule této směrnice měla být základním účelem předpisů týkajících se odstraňování odpadů ochrana lidského zdraví a životního prostředí před škodlivými vlivy sběru, přepravy, zpracování, skladování a

⁶⁷ BISSCHOP, Lieselot. Is it all going to waste? Illegal transports of e-waste in a European trade hub. *Crime, Law and Social Change*. 2012, **58**(3), 221–249. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10611-012-9383-0>, s. 228

⁶⁸ YANG, Shiming. Trade for the Environment: Transboundary Hazardous Waste Movements After the Basel Convention, op.cit., s. 11

⁶⁹ HUISMAN, Jef et al. *Countering WEEE Illegal Trade (CWIT) Summary Report*. In: weee-forum.com [online]. 30.8.2015 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: https://weee-forum.org/wp-content/uploads/2021/07/CWIT-Summary-Report_Final_Medium-resolution.pdf, s. 16

⁷⁰ Směrnice Rady ze dne 15. července 1975 o odpadech č. 75/442/EHS

⁷¹ Směrnice Rady ze dne 16. června 1975 o nakládání s odpadními oleji č. 75/439/EHS

⁷² KINGSTON, Suzanne a HEYVAERT, Veerle et al. *European Environmental Law*, op. cit., s. 489

skládkování odpadů, a také podpora využití odpadu a použití využitých materiálů za účelem zachování přírodních zdrojů. Tyto základní environmentální proklamace byly však také v úvodu směrnice doplněny o zdůraznění, že k přijetí směrnice vedly rozdíly mezi předpisy o odstraňování odpadů v národních úpravách jednotlivých členských států, které tím mohou vytvářet nerovné podmínky soutěže a tím negativně ovlivnit fungování trhu.⁷³ Směrnice tak měla i důležitý hospodářský význam a harmonizovala dosud platné právní předpisy na území Evropského společenství, a to například sjednocením základních pojmů jako je odpad nebo jeho odstraňování.⁷⁴ Dalšími důležitými body směrnice bylo, že do svého znění zakomponovala princip znečišťovatel platí⁷⁵ a princip prevence,⁷⁶ čímž rámcově upravila podstatu celého fungování odpadového hospodářství. Dále pak bylo směrnicí explicitně předpokládáno, že některé kategorie odpadů a nakládání s nimi si členské státy zvláště upravit vnitrostátními právními předpisy.⁷⁷

Směrnice o nakládání s odpadními oleji z roku 1975 představuje první zvláštní úpravu nakládání se samostatnou kategorií odpadu na evropské úrovni. Dle této směrnice byla členským státům uložena povinnost přijmout opatření k zajištění bezpečného sběru odpadních olejů a nakládání s nimi,⁷⁸ přičemž tento sběr nebo nakládání měl provádět jeden nebo více podniků.⁷⁹ Jednalo se tudíž o prvního předchůdce vybraných výrobků, který stanovil předpoklad, že bude probíhat obdoba zpětného odběru výrobků, nicméně v této době ještě nelze hovořit o zavedení rozšířené odpovědnosti výrobce.

Velmi důležitým zdrojem pro vývoj právní úpravy odpadového hospodářství na úrovni EU byly i koncepční nástroje. V počátku se jednalo zejména o ovlivnění Akčními programy pro životní prostředí. Tyto Akční programy v sobě obsahovaly nové přístupy, principy nebo cíle v ochraně životního prostředí pro nadcházející roky, než budou zapracovány do závazných právních předpisů. Odpadová problematika byla zahrnuta již do

⁷³ Viz preambule směrnice o odpadech z roku 1975

⁷⁴ Viz čl. 1 směrnice o odpadech z roku 1975

⁷⁵ Viz čl. 11 směrnice o odpadech z roku 1975

⁷⁶ Viz čl. 3 směrnice o odpadech z roku 1975

⁷⁷ Viz čl. 2 odst. 1 směrnice o odpadech z roku 1975

⁷⁸ Viz čl. 2 směrnice o olejích

⁷⁹ Viz čl. 5 směrnice o olejích

prvního Akčního programu z roku 1973 a následně se objevila i ve všech dalších následujících Akčních programech⁸⁰ a zahrnuta je taktéž i v dosud posledním osmém Akčním programu.⁸¹

Dalším z velmi důležitých koncepčních dokumentů je Akční plán pro oběhové hospodářství⁸² z roku 2015. Ten představuje nové pojetí nakládání s odpady, kterým zavádí model oběhového hospodářství, tedy systému, ve kterém je minimalizován vznik odpadu a zachovávána hodnota výrobků, materiálů a zdrojů v hospodářství co nejdéle. Dosavadní úprava byla založena na modelu lineárního hospodářství, ve kterém se naopak suroviny z výrobku na konci jeho životnosti nevrací zpět do výroby dalších produktů. I dříve byly již zakomponovány do legislativy určité prvky oběhového hospodářství, nicméně dle tohoto komplexního modelu by měly být výrazně posíleny. Například u principu prevence vzniku odpadu by měl být dán daleko větší důraz i na počáteční fázi života výrobků jako je design výrobku nebo jeho výroba. Odpadové hospodářství tímto rozšiřuje svou působnost na celý životní cyklus výrobku. Benefity oběhového hospodářství by měly být stabilita cen, zamezení nedostatku zdrojů, tvorba pracovních míst, úspory energií a vytvoření konkurenceschopného, udržitelného, nízkouhlíkové hospodářství.

Významným dokumentem pro odpadové hospodářství je také Zelená dohoda pro Evropu,⁸³ kterou lze považovat za nejambicióznější projekt Evropské unie, prostřednictvím kterého si stanovuje cíl transformovat svou ekonomiku primárně za účelem ochrany klimatu a ukončením vypouštění skleníkových plynů do roku 2050.⁸⁴ Zelená dohoda pro Evropu je rozvedena celou řadou dalších koncepčních dokumentů. V případě odpadů je to například

⁸⁰ KINGSTON, Suzanne a HEYVAERT, Veerle et al. *European Environmental Law*, op. cit., s. 490

⁸¹ Evropská Komise. *Akční program pro životní prostředí do roku 2030*. In: ec.europa.eu [online]. [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/strategy/environment-action-programme-2030_cs

⁸² Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů - Uzavření cyklu – akční plán EU pro oběhové hospodářství COM/2015/0614 final. In: eur-lex.europa.eu [online]. 2. 12. 2015 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0614>

⁸³ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů - Zelená dohoda pro Evropu COM/2019/640 final. In: eur-lex.europa.eu [online]. 11. 12. 2019 [cit. 10.11.2022]. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN>

⁸⁴ Viz čl. 1 Zelené dohody pro Evropu

Nový akční plán pro oběhové hospodářství z roku 2020,⁸⁵ ve kterém je koncept oběhového hospodářství rozvinut s ohledem na přechod na uhlíkově neutrální ekonomiku. Zároveň tento plán stanovuje klíčové výrobky, které je potřeba komplexně a koordinovaně upravit opatřeními, které budou reagovat na naléhavost klimatické situace. Mezi tyto klíčové produkty byly zařazeny elektronika a IKT,⁸⁶ baterie, vozidla a obaly.⁸⁷

Na základě vlivu zejména koncepčních dokumentů byla směrnice o odpadech z roku 1975 několikrát měněna a podstatně rozšířena, až v roce 2008 byla přijata kompletně nová směrnice o odpadech,⁸⁸ která reprezentuje moderní pojetí a částečné sjednocení úpravy odpadového hospodářství.⁸⁹ Tato směrnice stanovuje základní rámec pro nakládání se všemi odpady⁹⁰ za účelem ochrany životního prostředí a lidského zdraví a zakotvuje základní principy, pojmy a instituty odpadového hospodářství přijaté v dosavadních Akčních programech. Z hlediska vybraných výrobků je podstatné, že tato směrnice poprvé explicitně uvádí rozšířenou odpovědnost výrobce⁹¹ i minimální požadavky pro systémy rozšířené odpovědnosti výrobce, které byly doplněny v roce 2018.⁹²

Vedle rámcové směrnice o odpadech však bylo odpadové hospodářství rozvíjeno značným množstvím další sekundární legislativy. Z obecné úpravy odpadového hospodářství se jedná například o tyto aktuálně platné předpisy: směrnici o skládkách odpadů,⁹³ nařízení

⁸⁵ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů - Nový akční plán pro oběhové hospodářství Čistší a konkurenceschopnější Evropa. In: eur-lex.europa.eu [online]. 11. 3. 2020 [cit. 10.11.2022]. Dostupné také z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2020:98:FIN&WT.mc_id=Twitter

⁸⁶ Jedná se o elektrická a elektronická zařízení.

⁸⁷ Viz čl. 3 Nového akčního plánu pro oběhové hospodářství

⁸⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 98/2008 ze dne 19. listopadu 2008 o odpadech a o zrušení některých směrnic

⁸⁹ Směrnice o odpadech zároveň ruší také směrnici Rady ze dne 16. června 1975 o nakládání s odpadními oleji (75/439/EHS) a směrnicí Rady 91/689/EHS ze dne 12. prosince 1991 o nebezpečných odpadech a částečně tuto úpravu přebírá do své úpravy

⁹⁰ S výjimkou odpadů uvedených v čl. 2 směrnice o odpadech

⁹¹ Viz čl. 8 směrnice o odpadech

⁹² Směrnicí Evropského Parlamentu a Rady (EU) 2018/851 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice 2008/98/ES o odpadech

⁹³ Směrnice Rady 1999/31/ES ze dne 26. dubna 1999 o skládkách odpadů

o statistice odpadů⁹⁴ a nařízení o přepravě odpadů,⁹⁵ ve kterém jsou zapracovány i principy a podmínky stanovené Basilejskou úmluvou, jejíž obsah byl nastíněn v předchozí kapitole.⁹⁶

Další sekundární legislativa však byla přijata i k jednotlivým konkrétním druhům odpadu. Pro tuto práci jsou podstatné zejména směrnice k vybraným výrobkům, a to: směrnice o elektrických a elektronických zařízeních,⁹⁷ směrnice o vozidlech s ukončenou životností,⁹⁸ směrnice o bateriích a akumulátorech⁹⁹ a směrnice o obalech.¹⁰⁰ V případě baterií a akumulátorů a elektrických a elektronických zařízení se jedná již o druhou směrnici upravující tuto oblast.¹⁰¹ Aktuálně tak existují směrnice pro všechny vybrané výrobky s výjimkou pneumatik. Jednotlivá ustanovení směrnic pak byla transponována do našeho vnitrostátního práva a budou rozebrána v následujících kapitolách.

Odpadové hospodářství je nyní jednou z nejkompexněji a nejrozsáhleji upravenou oblastí práva životního prostředí Evropské unie¹⁰² a dle aktuálních koncepčních dokumentů můžeme očekávat v brzké době další podrobnější úpravu této oblasti či revizi stávajících předpisů. Rozsáhlost úpravy odpadového hospodářství má však za následek i to, že se jedná

⁹⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2150/2002 ze dne 25. listopadu 2002 o statistice odpadů

⁹⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006 ze dne 14. června 2006 o přepravě odpadů.

⁹⁶ Aktuálně je připravováno nové nařízení upravující přepravu odpadů. Viz Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o přepravě odpadů a o změně nařízení (EU) č. 1257/2013 a (EU) 2020/1056, COM(2021) 709 final. In: eur-lex.europa.eu [online]. 17. 11. 2021 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0709&qid=1642757230360>

⁹⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/19/EU ze dne 4. července 2012 o odpadních elektrických a elektronických zařízeních (OEEZ) a dále elektrozařízení upravuje i směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/65/EU ze dne 8. června 2011 o omezení používání některých nebezpečných látek v elektrických a elektronických zařízeních

⁹⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/53/ES ze dne 18. září 2000 o vozidlech s ukončenou životností a dále se k vozidlům s ukončenou životností vztahuje například také směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/64/ES ze dne 26. října 2005 o schvalování typu motorových vozidel z hlediska jejich opětne použitelnosti, recyklovatelnosti a využitelnosti a o změně směrnice Rady 70/156/EHS

⁹⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/66/ES ze dne 6. září 2006 o bateriích a akumulátorech a odpadních bateriích a akumulátorech a o zrušení směrnice 91/157/EHS

¹⁰⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 94/62/ES ze dne 20. prosince 1994 o obalech a obalových odpadech

¹⁰¹ Nové směrnice nahradily směrnici Rady ze dne 18. března 1991 o bateriích a akumulátorech obsahujících určité nebezpečné látky (91/157/EHS) a směrnici Evropského parlamentu a Rady 2002/96/ES ze dne 27. ledna 2003 o odpadních elektrických a elektronických zařízeních (OEEZ)

¹⁰² KINGSTON, Suzanne a HEYVAERT, Veerle et al. *European Environmental Law*, op. cit., s. 491

o oblast, u které dochází k největší míře porušení povinností členských států při implementaci těchto předpisů.¹⁰³

2.3. Česká právní úprava

Před vstupem do Evropské unie u nás neměl úsek odpadového hospodářství dlouhou tradici. První zákon upravující tuto problematiku na našem území byl přijat až po pádu komunistického režimu, který se nakládáním s odpady nijak blíže nezabýval, jelikož ochrana životního prostředí nebyla v té době centrem zájmů. Zákon č. 238/1991 Sb., o odpadech byl rozepsán do pouhých 17 paragrafů a představoval spolu s jeho prováděcími předpisy veškerou úpravu odpadového hospodářství u nás. Relativně rychle tak byl tento zákon nahrazen dalším zákonem o odpadech¹⁰⁴ z roku 1997.

Zákon o odpadech z roku 1997 poprvé zavádí povinnost zpětného odběru pro ty, kteří uvedli na trh výrobek nebo obal dle nařízení vlády.¹⁰⁵ Prováděcí nařízení již v té době vztahovalo povinnost zpětného odběru na obdobné výrobky jako jsou dnešní vybrané výrobky, přesněji se tato povinnost vztahovala na minerální oleje a oleje ze živičných nerostů, jiné než surové, elektrické akumulátory, galvanické články a baterie, výbojky a zářivky, pneumatiky a dále také na některé druhy obalů.¹⁰⁶ Nařízení bylo velmi stručné a k povinnosti zpětného odběru stanovovalo pouze, že „*Každá osoba, která uvede na trh výrobek nebo obal, na který se vztahuje povinnost zpětného odběru, zajišťuje, aby tento výrobek nebo obal byl po jeho použití zpětně odebrán bez nároku na úplatu.*“¹⁰⁷ Dle nařízení bylo dále potřeba takto zpětně odebrané výrobky využít a recyklovat v rozsahu stanoveném vyhláškou o podrobnostech nakládání s odpady.¹⁰⁸

¹⁰³ Viz European Commission. Legal enforcement. In: ec.europa.eu [online]. [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/environment/legal/law/statistics.htm>

¹⁰⁴ Zákon č. 125/1997 Sb., o odpadech

¹⁰⁵ Nařízení vlády č. 31/1999 Sb., kterým se stanoví seznam výrobků a obalů, na něž se vztahuje povinnost zpětného odběru, a podrobnosti nakládání s obaly, obalovými materiály a odpady z použitých výrobků a obalů

¹⁰⁶ Viz příloha č. 1 nařízení vlády č. 31/1999 Sb.

¹⁰⁷ Viz ust. § 2 nařízení vlády č. 31/1999 Sb.

¹⁰⁸ Vyhláška č. 338/1997 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady.

Ačkoliv byl uvedený zákon o odpadech z roku 1997 připravován již s vědomím plánovaného vstupu České republiky do Evropské unie, ukázalo se, že obsahuje příliš nedostatků pro zapracování evropského práva a byl raději nahrazen již v pořadí třetím zákonem o odpadech z roku 2001.¹⁰⁹ Téhož roku byl přijat i zákon o obalech,¹¹⁰ který je účinný dodnes. Tyto dva zákony tak rozdělily dosavadní společnou úpravu vybraných výrobků v širším pojetí do dvou samostatných předpisů. Nicméně u vybraných výrobků i obalů byla povinnost zpětného odběru zachována a oproti předešlé úpravě v obou předpisech mnohem podrobněji upravena.

Zákon o odpadech z roku 2001 vedle své obecné úpravy odpadů stanovil v části čtvrté několik specifických povinností při nakládání s vybranými výrobky, vybranými odpady a vybranými zařízeními a v jeho části páté byla upravena povinnost zpětného odběru u některých výrobků.¹¹¹ Specifické povinnosti k vybraným výrobkům uvedené v části čtvrté byly dále rozvedeny také ve vyhlášce o podrobnostech nakládání s odpady,¹¹² jejíž úprava však byla postupně nahrazena samostatnými vyhláškami pro jednotlivé vybrané výrobky.¹¹³

Povinnost implementovat evropské směrnice upravující jednotlivé vybrané výrobky měla za následek, že byl zákon o odpadech z roku 2001 často novelizován. V souvislosti se změnami evropských předpisů pak část čtvrtá a pátá zákona o odpadech z roku 2001 po obsažení těchto změn tvořila většinu úpravy, čímž se daný zákon stal nepřehledným. Zejména z tohoto důvodu byl přednesen návrh vyjmout vybrané výrobky ze zákona o odpadech, přičemž bylo zvažováno, zda bude vytvořen samostatný zákon pro každý vybraný výrobek, či bude úprava všech vybraných výrobků zahrnuta do jednoho společného

¹⁰⁹ Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech

¹¹⁰ Zákon č. 477/2001 Sb., o obalech a o změně některých zákonů

¹¹¹ Úprava zpětného odběru byla následně novelami zanesena i do části čtvrté předchozího zákona o odpadech.

¹¹² Vyhláška č. 383/2001 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady

¹¹³ Vyhláška č. 352/2005 Sb., o podrobnostech nakládání s elektrozařízeními a elektroodpady a o bližších podmínkách financování nakládání s nimi, vyhláška č. 170/2010 Sb., o bateriích a akumulátorech a o změně vyhlášky č. 383/2001 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady, ve znění pozdějších předpisů., vyhláška č. 248/2015 Sb., o podrobnostech provádění zpětného odběru pneumatik, vyhláška č. 237/2002 Sb., o podrobnostech způsobu provedení zpětného odběru některých výrobků, vyhláška č. 352/2008 Sb., o podrobnostech nakládání s autovraky

zákona.¹¹⁴ Myšlenka jednoho společného zákona zvítězila a oficiální návrh vytvoření tohoto zákona byl poprvé představen vládou v roce 2010, a to v rámci v koncepčního dokumentu Rozšířené teze rozvoje odpadového hospodářství v ČR.¹¹⁵ Vedle přípravy samostatného zákon o výrobcích s ukončenou životností byla schválena i příprava nového zákona o odpadech a současně i novelizace stávajícího zákona o obalech. Již od této doby tak byla u nás připravována tato rozsáhlá nová právní úprava odpadového hospodářství.

Balíček nových odpadových zákonů prošel velmi zdoluhavým a komplikovaným legislativním procesem. Přijetí zákonů bylo několikrát odmítnuto v různých stupních legislativního procesu a až 1. ledna 2021 se účinnosti dočkal nový zákon o odpadech,¹¹⁶ zákon o výrobcích s ukončenou životností,¹¹⁷ změnový zákon¹¹⁸ a novela zákona o obalech.¹¹⁹ Nutno však poznamenat, že ani přijaté verze zákonů nebyly akceptovány jednomyslně a k balíčku odpadových zákonů bylo ještě v připomínkovém řízení přijato kolem 3 000 připomínek.¹²⁰ Senát tyto zákony vrátil Poslanecké sněmovně, která je nicméně i přesto dne 23. 12. 2020 schválila za pouhých šest minut. Tomuto rychlému přijetí zcela jistě pomohl fakt, že Česká republika měla dva roky na to, aby transponovala nově přijatou evropskou úpravu, která uplynula v 5. července 2020 a České republice tak hrozilo zahájení řízení o nesplnění povinnosti ze strany Evropské komise.¹²¹

¹¹⁴ ŠŤASTNÁ, Jarmila. *Ke zpětnému odběru se chystají čtyři nové zákony*. In: odpady-online.cz [online]. 13.2.2013 [cit. 27.3.2022]. Dostupné z: <https://www.odpady-online.cz/ke-zpetnemu-odberu-se-chystaji-ctyri-nove-zakony/>

¹¹⁵ Ministerstvo životního prostředí. *Rozšířené teze odpadového hospodářství*. In: třetí-ruka.cz [online]. 8/2010 [cit. 27.3.2022]. Dostupné z: <https://www.tretiruka.cz/news/vlada-dnes-projedna-rozsirene-teze-rozvoje-odpadoveho-hospodarstvi-v-cr1/>

¹¹⁶ Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech

¹¹⁷ Zákon č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností

¹¹⁸ Zákon č. 543/2020 Sb., změnový zákon. Tímto zákonem se zohlednily nově přijaté zákony v ostatních právních předpisech.

¹¹⁹ Novela zákona o obalech č. 545/2020 Sb.

¹²⁰ HAVELKA, Petr. *K návrhům nové odpadové legislativy se dle databáze Úřadu vlády sešlo cca 3000 připomínek povinných připomínkových míst*. In: caoh.cz [online]. 20.5.2019 [cit. 27.3.2021]. Dostupné z: <http://www.caoh.cz/odborne-clanky-a-aktuality/k-navrhum-nove-odpadove-legislativy-se-dle-databaze-uradu-vlady-seslo-cca-pripominek-povinnych-pripominkovych-mist.html>

¹²¹ ŠŤASTNÁ, Jarmila. *Komentář: zákony nejsou dokonalé, ale alespoň víme, na čem jsme*. *Odpady: odborný časopis pro nakládání s odpady a životní prostředí*. 2021, 30(1), 15. ISSN: 1210-4922.

Mnoho kritiky při schvalování balíčku odpadových zákonů přineslo to, že nebyly vypracovány podzákoné právní předpisy a nebylo tudíž jasné, jak budou konkrétně stanovené povinnosti těmito předpisy provedeny. Tyto podzákoné předpisy¹²² byly vytvořeny až po nabytí účinnosti nových odpadových zákonů. V případě vozidel byla vytvořena vyhláška o podrobnostech nakládání s vozidly s ukončenou životností¹²³ a pro zbývající druhy vybraných výrobků byla vytvořena společná vyhláška o podrobnostech nakládání s některými výrobky s ukončenou životností,¹²⁴ která nabyla účinnosti více než po roce od účinnosti ZVUŽ a do té doby bylo nutné plnit povinnosti dle metodického pokynu MŽP.

Přijatý ZOO navazuje na předchozí právní úpravu a zahrnuje základní rámec pro nakládání s odpady, obsahuje tudíž zejména základní pojmy a instituty se kterými je v odpadovém hospodářství pracováno. Z hlediska vybraných výrobků není v novém ZOO velké množství podstatných změn a ani ZVUŽ není revolučním předpisem, ale plynule navazuje na dosavadní úpravu vybraných výrobků v zákoně o odpadech z roku 2001, neboť podstatná část z jeho ustanovení vychází z evropského práva. Pro některé druhy vybraných výrobků se ZVUŽ tedy mnoho nemění, což je případ baterií a akumulátorů, nicméně u některých druhů vybraných výrobků můžeme nalézt změn více.¹²⁵

Z obecných novinek v ZVUŽ můžeme uvést například zavedení zjednodušeného odpadového režimu, stanovení minimálních požadavků na síť míst zpětného odběru, sjednocení pravidel pro činnost kolektivních systémů nebo zavedení ekomodulace. Zejména tyto novinky odlišující novou právní úpravu oproti předchozí úpravě budou dále v práci představeny.

Cílem nového zákona je také podstatné sjednocení úpravy všech vybraných výrobků, aby nedocházelo k rozdílům v pojmech, ale i některých povinnostech. V některých případech

¹²² Např. i vyhláška č. 273/2021 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady

¹²³ Vyhláška č. 345/2021 Sb., o podrobnostech nakládání s vozidly s ukončenou životností

¹²⁴ Vyhláška č. 16/2022 Sb., o podrobnostech nakládání s některými výrobky s ukončenou životností (dále jen „vyhláška o podrobnostech nakládání s některými výrobky s ukončenou životností“)

¹²⁵ TRYLČ, Ladislav. Zákon č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2021, 22(2), 26-28. ISSN: 1212-7779.

tak jde i česká právní úprava nad rámec povinností stanovených směrnicemi, pokud se od sebe vzájemně odlišují, jako je tomu například v případě podmínek informačních kampaní. Sjednocení úpravy probíhá na dvou úrovních podle toho, zda je na výrobek uplatněn zpětný odběr nebo ne. Proto po obecné první části zákona, kde jsou uvedeny společné základní pojmy a povinnosti pro všechny vybrané výrobky, následuje druhá část, která společně upravuje pravidla pro elektrozařízení, baterie nebo akumulátory a pneumatiky, zatímco úprava nakládání s vozidly s ukončenou životností je samostatně upravena v třetí části.

3. Rozšířená odpovědnost výrobce

Jak již bylo v úvodní kapitole uvedeno, rozšířená odpovědnost výrobce (dále také jen „EPR“)¹²⁶ je spojujícím článkem veškerých vybraných výrobků. Dle definice vytvořené OECD se rozšířenou odpovědností výrobce rozumí „*environmentálně politický přístup, který rozšiřuje odpovědnost výrobce za výrobky na post konzumní fázi života daného výrobku*“.¹²⁷ Ve směrnici o odpadech je následně definován systém rozšířené odpovědnosti výrobce jako „*soubor opatření přijatých členskými státy, jejichž cílem je zajistit, aby výrobci nesli finanční odpovědnost nebo finanční a organizační odpovědnost za výrobek v rámci jeho životního cyklu i poté, co se stal odpadem*“.¹²⁸ V českém právním řádu explicitně zmíněnou či definovanou rozšířenou odpovědnost výrobce nenalezneme, ačkoliv opatření přijatá na jejím základě tvoří podstatnou část ZVUŽ a zákona o obalech.

K uvedeným definicím můžeme ještě doplnit definici vytvořenou Thomasem Lindhqvistem. Ten EPR označuje za „*regulační princip podporující celkové zlepšení stavu životního prostředí z hlediska celého životního cyklu výrobku, rozšířením odpovědnosti výrobce výrobku na různé části celého životního cyklu výrobku, především na zpětný odběr, recyklaci a zbavování se výrobku. Regulační princip je základem pro výběr kombinace regulačních nástrojů, které jsou použity. EPR je implementována prostřednictvím administrativních, ekonomických a informačních nástrojů*“.¹²⁹ Tato definice nejkomplexněji popisuje veškeré podstatné znaky EPR. Oproti definici vytvořené OECD je zde totiž zdůrazněn vliv na celý životní cyklus výrobku, a nikoliv jen na post konzumní fázi života výrobku. Tento přístup ovlivnění celého životního cyklu výrobku od jeho výroby až po odstranění odpadu z něj je také označován jako princip od kolébky do hrobu. Spolu s dále

¹²⁶ Z anglického „*Extended Producer Responsibility*“.

¹²⁷ Přeloženo autorem, viz OECD. *Extended Producer Responsibility: A Guidance Manual for Governments*. In: oecd.org [online]. 2001 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/9789264189867-en>, s. 9

¹²⁸ Viz čl. 3 odst. 21 směrnice o odpadech

¹²⁹ Přeloženo autorem, viz MANOMAIVIBOOL, Panate, LINDHQVIST, Thomas a TOJO, Naoko. *Extended Producer Responsibility in a non-OECD Context: The management of waste electrical and electronic equipment in India*. Resources, Conservation and Recycling. 2009, 53(3), 136-144. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2008.10.003>, s. 3

podrobněji specifikovaným principem znečišťovatel platí a principem prevence patří tyto principy mezi základní pilíře EPR.¹³⁰

Podstatou EPR je, že se jedná o užití variabilní kombinace opatření stanovených dle konkrétního výrobku za účelem zajištění dvou primárních funkcí EPR. První z těchto funkcí je přenesení finanční nebo organizační a finanční odpovědnosti při nakládání s odpady z obcí a daňových poplatníků na výrobce. Toto přenesení odpovědnosti by zároveň mělo implikovat druhou funkci, kterou je motivace výrobců vyrábět ekologičtější výrobky u nichž bude plnění rozšířené odpovědnosti výrobce jednodušší.¹³¹

Druhy opatření (nástrojů) užívaných v systémech EPR můžeme rozčlenit do několika kategorií. V Lindhqvistově definici jsou uváděny administrativní, ekonomické a informační nástroje. Dle právní teorie bychom pak tyto jednotlivé nástroje označili za administrativně-právní nástroje a ekonomické nástroje. Sám Lindhqvist jednotlivé povinnosti stanovené EPR rozděluje do čtyř kategorií, které dělí na fyzickou odpovědnost, ekonomickou odpovědnost, informační odpovědnost a právní odpovědnost.¹³² Názvy těchto kategorií zřetelně napovídají, jaké opatření do nich mohou být zahrnuty a některé příklady těchto opatření budou uvedeny v následujících podkapitolách. Příklady opatření, které se v systémech EPR využívají nejvíce jsou zpětný odběr, finanční příspěvky a stanovení minimálních standardů pro využití odpadu.

Uvedená právní odpovědnost je v rámci EPR chápána ve smyslu odpovědnosti výrobce za ztráty na životním prostředí, do nichž lze zahrnout jak ekologickou újmu, tak způsobenou škodu, která však musí být dále upravena právními předpisy.¹³³ Právní odpovědnost je v platném právu však okrajovou složkou EPR, která není příliš využívána,

¹³⁰ Tamtéž, s. 3

¹³¹ OECD. *Extended Producer Responsibility: A Guidance Manual for Governments*, op. cit., s. 18

¹³² Zde je třeba poznamenat, že o typickou odpovědnost dle právní teorie se jedná pouze v případě uvedené právní odpovědnosti, jelikož ta přichází až sekundárně, zatímco fyzickou, ekonomickou a informační odpovědností jsou zde chápány povinnosti výrobce, které má do budoucna. I v případě samotné EPR je uváděna odpovědnost výrobce ve smyslu povinností výrobce („responsibility“), a ne jako odpovědnost retrospektivní („liability“).

¹³³ MANOMAIVIBOOL, Panate, LINDHQUIST, Thomas a TOJO, Naoko. *Extended Producer Responsibility in a non-OECD Context: The management of waste electrical and electronic equipment in India*, op. cit., s. 5

respektive je stanovena v samostatné úpravě nezávisle na odpadové problematice, což plyne i z definice systému EPR ve směrnici o odpadech, kde se hovoří pouze o organizační a ekonomické odpovědnosti. Jelikož účinná právní úprava o právní odpovědnosti jako o složce EPR nehovoří, nebude tato část dále blíže zkoumána.

Vzhledem k možné variabilitě systémů EPR jsou jejich podmínky i přínosy značně odlišné. I proto v rámci EU byly do čl. 8a směrnice o odpadech doplněny požadavky na minimální standardy systémů EPR, které přináší alespoň částečnou harmonizaci podmínek fungování systémů EPR. Stále je však z teoretického pohledu možné EPR aplikovat pomocí mnoha dalších různých opatření a česká právní úprava přináší mnohem podrobnější podmínky systémů EPR než zmiňovaná směrnice o odpadech. V následujících podkapitolách tedy bude popsán princip fungování EPR jak z teoretického hlediska, tak z pohledu platného práva.

3.1. Stručná historie EPR a její aplikace na různé typy výrobků

Systémy EPR jsou tvořeny kombinacemi různých opatření, a proto není možné jednoznačně určit počátek jejich fungování, neboť jednotlivé opatření samostatně byly užívány již od počátku právní úpravy odpadového hospodářství. Za prvního předchůdce plnohodnotného systému EPR však můžeme považovat systém zavedený ve Švédsku v roce 1975 u vozidel s ukončenou životností.¹³⁴ Vytvoření konceptu EPR jak jej známe dnes je však obvykle spojováno až s rokem 1990, kdy jej formuloval Thomas Lindhqvist v článku *Modely rozšířené odpovědnosti výrobce*.¹³⁵ Jednalo se o reakci na hledání řešení jak zlepšit nakládání s přírodními zdroji a zároveň ulevit obcím, které se musely potýkat s čím dál vyššími náklady v oblasti odpadů vzhledem k narůstajícímu množství a komplexnosti

¹³⁴ MONIER, Véronique et al. *Developoment of Guidance on Extended Producer Responsibility (EPR)*. In: ec.europa.eu [online]. 2014 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/archives/waste/eu_guidance/pdf/Guidance%20on%20EPR%20-%20Final%20Report.pdf, s. 42

¹³⁵ MANOMAIVIBOOL, Panate, LINDHQUIST, Thomas a TOJO, Naoko. *Extended Producer Responsibility in a non-OECD Context: The management of waste electrical and electronic equipment in India*, op. cit., s. 3

vznikajícího odpadu.¹³⁶ Od této doby se systémy EPR rozšířily do celého světa a byly zavedeny pro značné množství výrobků, a to zejména poté, co OECD vydala v roce 2001 manuál pro zavedení systémů EPR.¹³⁷ V roce 2016 bylo na světě celkově zavedeno okolo 400 různých systémů EPR. Vedle EU byly systémy EPR zavedeny v určité podobě např. i v Kanadě, Japonsku, USA, Číně, Brazílii nebo Argentině.

Původní záměr vytvořeného konceptu EPR byl tímto způsobem upravit oblast obalů, postupně se však začaly tvořit systémy EPR pro širokou škálu výrobků.¹³⁸ Většina zavedených systémů EPR je nyní zřízena pro elektrozařízení, pneumatiky, baterie a akumulátory.¹³⁹ V případě EU je v současnosti zavedena EPR směrnicemi u obalů, baterií a akumulátorů, vozidel a elektrozařízení. Vedle těchto výrobků jsou v EU zavedeny systémy EPR pro pneumatiky, grafický papír, oleje, zdravotnický odpad,¹⁴⁰ ale také pro léčiva, odpady obsahující azbest, textil, nábytek nebo kancelářské vybavení a mnoho dalších. V tomto ohledu je nejrozšířenější EPR ve Francii, kde jsou zavedeny systémy EPR pro více než 20 druhů výrobků.¹⁴¹

Otázka vhodnosti zavedení systémů EPR na jednotlivé druhy výrobků je značně komplikovaná, neboť je potřeba zohlednit řadu faktorů. Těmito faktory se rozumí například typ produktu, jeho složení, odolnost, zastoupení na trhu či obsažené látky.¹⁴² Vhodné je také vzít do úvahy, zda se jedná o výrobek s pozitivní či negativní ekonomickou hodnotou. O výrobky s pozitivní hodnotou je obvykle na základě fungování trhu postaráno a zavedení systémů rozšířené odpovědnosti výrobce může být kontraproduktivní. Nicméně i v případě

¹³⁶ POUIKLI, Kleoniki. Concretising the role of extended producer responsibility in European Union waste law and policy through the lens of the circular economy. *ERA Forum*. 2020, **20**(4), 491-508. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s12027-020-00596-9>, s. 493

¹³⁷ OECD. *Extended Producer Responsibility. Guidance for efficient waste management*. In: oecd.org [online]. 9/2016, [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/environment/waste/Extended-producer-responsibility-Policy-Highlights-2016-web.pdf>, s. 1

¹³⁸ OECD. *Extended Producer Responsibility: A Guidance Manual for Governments*, op. cit., s. 14

¹³⁹ Přesněji 35 % systémů je zavedeno pro elektrozařízení, 18 % systémů pro pneumatiky, 17 % systémů pro obaly, 12 % pro vozidla s ukončenou životností a baterie, ostatní systémy tvoří 18 %. Viz OECD. *Extended Producer Responsibility. Guidance for efficient waste management*, op. cit., s. 3

¹⁴⁰ MONIER, Véronique et al. *Development of Guidance on Extended Producer Responsibility (EPR)*, op. cit., s. 40

¹⁴¹ Tamtéž, s. 11

¹⁴² OECD. *Extended Producer Responsibility: A Guidance Manual for Governments*, op. cit., s. 30

výrobku s pozitivní hodnotou je stále potřeba sledovat, jak je s odpadem nakládáno, neboť může dojít k tržním změnám, které změní ekonomickou výhodnost recyklace. Systémy EPR mohou být zavedeny téměř u všech výrobků, ale obecně lze konstatovat, že by měly být primárně zavedeny u těch druhů odpadů, které vykazují nebezpečné vlastnosti nebo obsahují větší množství cenných surovin.

3.2.EPR v kontextu právních principů

V definici EPR Lindhqvista i v důvodové zprávě k ZVUŽ je uváděno, že EPR je principem. Přestože je EPR vyjádřena i přímo v platném právu, nejedná se však o princip právní, neboť zde není splněna podmínka dostatečné obecnosti, jelikož je to právě zákonodárce, kdo vybírá, u kterých výrobků bude EPR uplatněna, a u kterých nikoli. EPR tak můžeme označit za princip ochrany přírody, který sice nemá přímý vliv na aplikaci, interpretaci a tvorbu práva jako princip právní, ale stále má svůj zejména politický a věcný význam.¹⁴³

Tento princip ochrany přírody představuje silný spojující prvek se zavedenými právními principy, neboť jejich obecné směřování blíže usměřňuje a konkretizuje. Z důvodu obecnosti právních principů je právě jejich aplikace otázkou převážně politickou než jejich striktním následováním,¹⁴⁴ a právě princip EPR částečně nahrazuje toto politické rozhodování, jak vytvořit právní úpravu u daného výrobku. V dalších podkapitolách budou představeny hlavní právní principy, jejichž specifická aplikace odlišuje systémy EPR od běžného nakládání s odpadem a na nichž můžeme pozorovat většinu základních prvků EPR.

3.2.1. Princip prevence a hierarchie odpadového hospodářství

Jeden z nejdůležitějších principů práva životního prostředí, který je uveden i přímo v SFEU je princip prevence.¹⁴⁵ Ten vychází z prosté myšlenky, že předcházet ztrátám na

¹⁴³ DAMOHORSKÝ, Milan et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 680 stran, ISBN: 978-80-7400-338-7. s. 49-50

¹⁴⁴ KINGSTON, Suzanne a HEYVAERT, Veerle et al. *European Environmental Law*, op. cit., s. 92-93

¹⁴⁵ Viz. čl. 191 odst. 2 SFEU

životním prostředí je jednodušší než restituovat původní stav, což často ani není možné. Předcházet vzniku odpadů je navíc obecně levnější a efektivnější než pozdější náprava všech jejich průvodních jevů, a proto odpadové hospodářství považuje předcházení vzniku odpadů za prioritní způsob, jak přistupovat k problematice odpadů.

Princip prevence, respektive předcházení vzniku odpadů je základní povinností každého dle ZOO. Při své činnosti musí každý předcházet vzniku odpadu, což zahrnuje také omezování jeho množství a nebezpečných vlastností.¹⁴⁶ Dle tohoto principu je tedy zohledněna jak kvantitativní stránka, tak kvalitativní stránka negativních dopadů odpadu. Za předcházení vzniku odpadu se považují „opatření přijatá předtím, než se movitá věc stane odpadem, která omezují nepříznivé dopady vzniklého odpadu na životní prostředí a zdraví lidí, omezují obsah nebezpečných látek v materiálech a výrobcích nebo omezují množství odpadu, a to i prostřednictvím opětovného použití výrobků nebo jejich částí k původnímu účelu nebo prodloužením životnosti výrobků“.¹⁴⁷

V reálných podmínkách však nelze vyloučit vznik určitého množství odpadu, a proto byla vytvořena hierarchie odpadového hospodářství, která stanovuje prioritu jednotlivých způsobů, jak přistupovat k odpadům. Na vrcholu pomyslného žebříčku stojí právě předcházení vzniku odpadu, nicméně nelze-li vzniku odpadu předejít, pak přichází na řadu další způsoby nakládání s odpady, kterými se rozumí příprava k opětovnému použití, recyklace, jiné využití, včetně energetického využití a na posledním místě pak odstranění odpadu. U této hierarchie platí sestupná priorita, tedy nižší způsob nakládání s odpady se použije pouze v případech, pokud není některý z výše postavených způsobů možný. Dodržování odpadové hierarchie však není zcela absolutní, neboť v odůvodněných případech se lze od hierarchie odchýlit. To je možné na základě zohlednění korektivu celkového dopadu životního cyklu výrobku a materiálů s ohledem na nejlepší výsledek na ochranu životního prostředí a zdraví lidí.¹⁴⁸ Jedná se například o situace, kdy by příprava opětovného použití

¹⁴⁶ Viz ust. § 12 odst. 1 ZOO

¹⁴⁷ Viz ust. § 11 odst. 1 písm. a) ZOO

¹⁴⁸ Viz ust. § 3 ZOO

nebo recyklace u daného výrobku nedávala smysl z důvodu náročnosti, v takovém případě je možné využít výrobek například pro energetické využití.

Pro vybrané výrobky platí uvedené základní povinnosti dle ZOO také, avšak v některých případech se právní úprava ZVUŽ přímo odchyluje od stanovené odpadové hierarchie. To je případ pneumatik či baterií a akumulátorů, které nesmějí být spalovány nebo skládkovány na skládkách všech skupin.¹⁴⁹ Přestože je uváděn i zákaz spalování, tak tyto výrobky stále mohou být předmětem energetického využití,¹⁵⁰ v případě, že je spalování prováděno v souladu s ust. § 35 ZOO. Zároveň se úprava vybraných výrobků odlišuje od odpadové hierarchie také tím, že jsou u dány limity pro minimální využití či recyklaci některých výrobků s ukončenou životností.

Dosud uvedené povinnosti předcházení vzniku odpadu ani odchýlení se od odpadové hierarchie nejsou přímo projevem EPR. Opatření EPR totiž nejsou izolovány od ostatních povinností, a ne všechny povinnosti vztahující se k vybraným výrobkům tak spadají pod EPR, ačkoliv toto rozlišování je značně teoretickou disciplínou. Opatření ovlivňující předcházení vzniku odpadu, které doplňují opatření EPR tak mohou být právě například zákazy skládkování či zdanění skládkování, minimální požadavky na výrobky, zákazy určitých látek, zelené zadávání veřejných zakázek apod.¹⁵¹

Jak tudíž působí přímo EPR na prevenci vzniku odpadů, když jedním ze dvou hlavních cílů je působit na výrobce k výrobě ekologičtějších produktů? Návrh a výrobu ekologických produktů lze označit obecným pojmenováním ekodesign výrobků. V českém právním řádu je však definován ekodesign v zákoně o hospodaření s energií, který uvádí, že ekodesignem se rozumí *„začlenění prvků nebo funkcí výrobku spojeného se spotřebou energie, které mohou mít vliv na životní prostředí během životního cyklu tohoto výrobku, do návrhu výrobku spojeného se spotřebou energie s cílem zlepšit vliv výrobku na životní*

¹⁴⁹ Viz ust. § 89 a 98 ZVUŽ, přičemž pro baterie a akumulátory jsou stanoveny určité výjimky.

¹⁵⁰ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k příloze č. 7

¹⁵¹ POUIKLI, Kleoniki. Concretising the role of extended producer responsibility in European Union waste law and policy through the lens of the circular economy, op. cit., s. 496

prostředí během celého životního cyklu“.¹⁵² Zákonná definice ekodesignu je tudíž mnohem užší než obecné chápání ekodesignu, za který je považována prakticky jakákoliv úprava návrhu výrobku, kterou je zmenšován vliv na životní prostředí daného výrobku.¹⁵³ Dle ust. § 7 ZVUŽ pro uvedení vybraného výrobku na trh musí výrobek splňovat podmínky ZVUŽ, ale případně také požadavky vyplývající z jiných právních předpisů upravujících technické požadavky na výrobky a jejich bezpečnost, předpisů upravujících požadavky na ekodesign výrobků spojených se spotřebou energie a právních předpisů na ochranu životního prostředí a veřejného zdraví.

Mezi odbornou veřejností nepanuje shoda, zda nástroje přímého působení na prevenci vzniku odpadu jako je zákonná povinnost na ekodesign či jiné technické podmínky na výrobek bez nichž není možné uvést vybraný výrobek na trh spadají pod EPR.¹⁵⁴ V daném případě autor práce preferuje variantu, kde požadavky, bez jejichž naplnění není možno výrobek uvést na trh, nespádají mezi opatření EPR. Je nepochybné, že nástroje EPR budou ve většině případu doplněny právě požadavky na ekodesign a jinými požadavky na výrobky, avšak zakomponováním ekodesignu mezi nástroje EPR by mohlo dojít ke zbytečně rozsáhlému rozšíření tohoto pojmu, neboť určité omezení výrobního procesu limity látek najdeme u značného množství výrobků. Za podstatu vlivu EPR na ekodesign výrobku v obecném smyslu je tudíž přiléhavější označit nepřímý vliv nákladů, které jsou spojeny s dalšími povinnostmi, jako je například minimální množství zpětně odebraných výrobků či stanovení minimální požadované množství recyklace výrobků. V zásadě každou povinností v rámci finanční či fyzické odpovědnosti v EPR je výrobce nepřímě motivován, aby předcházel vzniku odpadu a případně k tomu, aby výrobky konstruoval tak, aby bylo následné nakládání s nimi co nejlevnější a nejjednodušší.

Přestože bylo uvedeno, že nástroje přímého působení na předcházení vzniku odpadu by neměly být řazeny pod EPR, tak je vhodné si zde uvést i jaké přímé povinnosti ZVUŽ

¹⁵² Viz ust. § 1 odst. 2 písm. c) zákona č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií

¹⁵³ REMTOVÁ, Květoslava. *EKODESIGN*. In: mzp.cz [online]. 2003 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/7907A38F19E1D57EC1256FC0004FE74D/\\$file/ekodesign.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/7907A38F19E1D57EC1256FC0004FE74D/$file/ekodesign.pdf), s. 4

¹⁵⁴ MANOMAIVIBOOL, Panate, LINDHQVIST, Thomas a TOJO, Naoko. *Extended Producer Responsibility in a non-OECD Context: The management of waste electrical and electronic equipment in India*, op. cit. s. 7

obsahuje. Pro všechny vybrané výrobky primárně platí základní povinnosti při výrobě všech vybraných výrobků dle ust. § 6 ZVUŽ. Povinnosti uvedené v tomto ustanovení jsou převážně obecné zásady návrhu a konstrukce výrobků. Povinnost minimalizace vzniku odpadu při výrobě nebo využívání co nejvíce recyklovatelných materiálů je zatím minimální, dokud nebudou jednotlivé povinnosti konkretizovány v podzákoných předpisech či technických normách. Naopak konkrétní prevenční povinnost ZVUŽ stanovuje například omezením obsahu nebezpečných látek ve výrobcích v bateriích a akumulátorech.¹⁵⁵

3.2.2. Odpovědnost a hlavní subjekty podílející se na systémech EPR

Z hlediska nositele odpovědnosti v rámci odpadového hospodářství je uplatňován právní princip sdílené odpovědnosti. Tento princip je založen na tom, že vedle Ústavou stanovené povinnosti státu dbát o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství, je dána také povinnost každého člověka se podle svých schopností a možností podílet na ochraně životního prostředí.¹⁵⁶ Závazek každého člověka podílet se na odpadovém hospodářství je vyjádřen vedle obecné povinnosti předcházet vzniku odpadů, také například dalšími povinnostmi při nakládání s odpady uvedenými zejména v ust. § 13 ZOO. U vybraných výrobků je dále pro všechny osoby zavedena speciální povinnost při zbavování se výrobku spočívající v předání výrobku s ukončenou životností pouze osobě oprávněné k jeho převzetí, přičemž tato povinnost neplatí pouze v případech, kdy jde o předání nezbytného množství kusů výrobků pro vědecké a výzkumné účely, předání k muzejním účelům nebo pro účely umělecké, tvůrčí nebo sběratelské činnosti.¹⁵⁷

Princip sdílené odpovědnosti však vyjadřuje především politickou odpovědnost státu a politický přístup k zapojení všech osob a subjektů do ochrany před negativními externalitami odpadů, tak aby mohlo být dosaženo zamýšleného výsledného stavu. Z hlediska právní odpovědnosti je však dále uplatňován konkrétnější právní princip odpovědnosti původce, dle kterého odpovídá každý za svou činnost, kterou ohrožuje nebo zhoršuje životní prostředí. V takovém případě by měla daná osoba poskytnout náhradu

¹⁵⁵ Viz ust. § 78 ZVUŽ

¹⁵⁶ DAMOHORSKÝ, Milan et al. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 51

¹⁵⁷ Viz ust. § 4 ZVUŽ

způsobené škody či odstranit ekologickou újmu, odpovídat za deliktní jednání i odpovídat za nakládání s nechtěnými produkty jako jsou odpady.¹⁵⁸ Odpovědnost tak může být stanovena vedle nedovoleného jednání i v případě jednání dovoleného, kdy je následně méně žádané jednání obvykle regulováno ekonomickými nástroji. Na základě principu odpovědnosti původce jsou tak konkretizovány jednotlivé odpovědné subjekty a jejich povinnosti v rámci systému EPR.

Ze samotného označení rozšířená odpovědnost výrobce je patrné, že ústředním subjektem nesoucí odpovědnost a povinnosti v rámci EPR je výrobce vybraných výrobků. Výrobce je totiž subjektem, který má největší vliv na výrobek a jeho environmentální dopady. Samotný návrh výrobku předurčuje dle typu výrobku až 70 % jeho celkového environmentálního dopadu, a spolu s procesem výroby mohou tyto fáze předurčit 90 % veškerého vlivu na životní prostředí, zatímco fáze užívání výrobku a nakládání s ním po skončení jeho životnosti je tak již relativně druhořadá.¹⁵⁹ Pro účinnou ochranu životního prostředí je tak vhodné zaměřit odpovědnost především na osoby, které mají na celkový dopad výrobku největší vliv, tedy výrobce. To však neznamená, že by další osoby měly být zbaveny veškerých povinností. Do systémů EPR je naopak zapojeno mnoho dalších subjektů jako jsou distributoři, kolektivní systémy, koneční uživatelé, poslední prodejci, obce a další, bez jejichž podílu by tyto systémy nemohly fungovat.

Výrobce

Dle ZVUŽ se výrobcem rozumí výrobce jednotlivého vybraného výrobku, s tím, že ZVUŽ dále uvádí definici výrobce pro každý jednotlivý vybraný výrobek zvlášť. Definice výrobců jednotlivých vybraných výrobků se od sebe mírně odlišují, převážně z důvodu jejich odlišného vymezení v příslušné směrnici daného vybraného výrobku (s výjimkou výrobce pneumatik). Společným prvkem těchto definic je však to, že výrobcem je vždy osoba, která v rámci svého podnikání uvádí na trh příslušný vybraný výrobek. Tyto společné znaky výrobců pak odpovídají i úpravě v zákoně o obalech, který nestanovuje povinnosti výrobců,

¹⁵⁸ DAMOHORSKÝ, Milan et al. *Právo životního prostředí*, op. cit., s. 51

¹⁵⁹ MANOMAIVIBOOL, Panate, LINDHQVIST, Thomas a TOJO, Naoko. *Extended Producer Responsibility in a non-OECD Context: The management of waste electrical and electronic equipment in India*, op. cit. s. 4

ale osobě uvádějící na trh obal nebo obalový prostředek. Výrobce se tak fakticky nemusí podílet na výrobě, ale jedná se o osobu, která určuje, že výrobek bude uveden na trh.

Uvedení na trh je dalším podstatným termínem definovaným v ZVUŽ jako „*první úplatné nebo bezúplatné dodání vybraného výrobku na území České republiky v rámci podnikání jeho výrobcem nebo osobou, která jej nabyla z jiného členského státu, k distribuci, spotřebě nebo použití nebo dovoz výrobku za účelem podnikání*“.¹⁶⁰ Oproti úpravě v předchozím zákoně o odpadech již není mezi definičními znaky předání výrobku jiné osobě v ČR, ale za dostačující se považuje dodání výrobku na území ČR za účelem distribuce, spotřeby nebo použití, čímž dochází ke snadnějšímu naplnění stanovené definice v momentech, kdy ještě nedošlo k předání přímo jiné osobě, ale je například jasné, že zde výrobek bude užíván.

Povinnosti výrobce tvoří podstatnou část náplně celé této práce a postupně budou dále uvedeny zejména při představení životního cyklu baterií a akumulátorů v části druhé. Dle účinné právní úpravy můžeme rozlišovat mezi povinnostmi výrobců elektrozařízení, pneumatik, baterií a akumulátorů (dále také jen „výrobky se zpětným odběrem“) a výrobců vybraných vozidel. Povinnosti výrobců vybraných vozidel jsou relativně strohé a jsou v podstatě vtěleny pouze do ust. § 103 ZVUŽ.¹⁶¹ Naproti tomu povinnosti vztahující se k ostatním výrobkům jsou komplexnější a vztahují se především k fungování zpětného odběru, při kterém dochází i k zapojení více subjektů, než je tomu v případě nakládání s vozidly s ukončenou životností.

Za výrobce je u vozidel považován dle ZVUŽ výrobce dle zákona o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích,¹⁶² který v rámci své podnikatelské činnosti uvádí vozidla na trh, tedy osoba, která odpovídá za dodržení technických požadavků a podmínek stanovených v rozhodnutí o schválení typu vozidla nebo dále také akreditovaný

¹⁶⁰ Viz ust. § 3 odst. 2 písm. b) ZVUŽ

¹⁶¹ Dle tohoto ustanovení výrobci vozidel mají například určitou informační povinnost ohledně vyráběného výrobku a také v případě, že má vozidlo nulovou či zápornou tržní hodnotu je výrobce povinen hradit náklady či jejich podstatnou část zpracovateli za převzetí vozidel vlastní značky nebo případně sám bezplatně vozidla své značky bezplatně odebrat.

¹⁶² Zákon č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích

zástupce, kterého zahraniční výrobce pověřil uváděním jím vyráběného výrobku na příslušný trh. Akreditovaný zástupce vykonává svou činnost na základě povolení Ministerstva dopravy¹⁶³ a je v podobném postavení jako například pověřený zástupce u výrobků se zpětným odběrem, který však není označován jako výrobce.

Pojem rozšířená odpovědnost výrobce může být mírně zavádějící, neboť práva a povinnosti výrobce často nevykonává jen sám výrobce, ale vykonávají je i další subjekty. V rámci systémů EPR však bude výrobce vždy odpovědný za plnění svých povinností, přestože tyto povinnosti budou vykonávat jiné osoby, například pověřený zástupce. Toho si výrobce může určit na základě písemné smlouvy v případě, že sám není usazen v ČR, a to za účelem plnění povinností dle ZVUŽ,¹⁶⁴ neboť plnění povinností ze zahraničí může být pro výrobce komplikované. Z tohoto důvodu výrobce pověří osobu usazenou v ČR, která bude všechny jeho povinnosti plnit, a to obvykle za určitou úplatu, a proto musí být pověřený zástupce oprávněn podnikat. Pověřeného zástupce dle předešlé právní úpravy bylo možné ustanovit jen u elektrozařízení, nicméně nově přijaté zákony rozšířily možnost ustanovení pověřeného zástupce¹⁶⁵ u všech vybraných výrobků se zpětným odběrem a také u obalů.¹⁶⁶

Distributor

Výrobci vybraných výrobků s povinností zpětného odběru jsou vedeni v Seznamu výrobců spolu s pověřenými zástupci.¹⁶⁷ Pokud však pochází výrobek od výrobce, který v tomto seznamu není, a není v něm ani jeho pověřený zástupce, pak má práva a povinnosti stanovené ZVUŽ distributor. Tímto má být předcházeno situaci, kdy by distributor tvrdil, že není výrobcem, ale nebylo by možné prokázat, kdo je skutečným výrobcem. I pokud však vykonává práva a povinnosti distributor, výrobce se nezbavuje odpovědnosti za splnění

¹⁶³ Viz ust. § 28 odst. 3 zákona o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích

¹⁶⁴ Viz ust. § 11 ZVUŽ

¹⁶⁵ Pověřeného zástupce je povinnost zřídit v případě určitého způsobu prodeje elektrozařízení. Dále také nově platí, že pověřený zástupce nemůže být provozovatel kolektivního systému.

¹⁶⁶ V případě vozidel splňuje obdobným způsobem tyto povinnosti akreditovaný zástupce, který je taktéž na dobrovolné bázi pověřen výrobcem. Akreditovaný zástupce je však považován přímo za výrobce, neboť i sám uvádí vozidla na trh.

¹⁶⁷ Viz ust. § 20 odst. 1 ZVUŽ

svých povinností.¹⁶⁸ Pouze v případě výrobců vozidel by taková povinnost byla nadbytečnou, jelikož je výrobce vždy znám. Výrobce je totiž vždy jasně identifikován při uvedení vozidla na trh, protože bez splnění požadovaných technických parametrů by nemohlo být vozidlo na trh vůbec uvedeno, a následně by tedy vlastník vozidla nemohl vozidlo bez známého výrobce registrovat, a tudíž ani užívat.

Distributorem je osoba v dodavatelském řetězci, která v rámci svého podnikání uvádí vybraný výrobek do oběhu. Za uvedení do oběhu se pak považuje „každé úplatné nebo bezúplatné dodání vybraného výrobku na území České republiky k distribuci, spotřebě nebo použití po jeho uvedení na trh“.¹⁶⁹ Uvedení do oběhu je tudíž až následným jednáním distributora po prvotním uvedení výrobku na trh výrobcem.

Kolektivní systémy

Povinnosti výrobce v systémech EPR postupně narůstají, a zejména samostatné zajištění zpětného odběru by bylo pro menší výrobce velmi nákladné. Proto u systémů EPR často nalezneme, že některé své povinnosti mohou výrobci plnit prostřednictvím k tomu určené osoby, která vykonává tyto povinnosti pro větší množství výrobců. V případě vybraných výrobků se zpětným odběrem dle ZVUŽ mohou výrobci své povinnosti zpětného odběru, zpracování, využití a odstranění výrobků, informování konečného uživatele a další související povinnosti splnit v individuálním systému, nebo účastí v kolektivním systému.¹⁷⁰ U plnění v individuálním systému výrobce zajišťuje své povinnosti samostatně, svým jménem a na své náklady.

Druhou možností pro výrobce je dále dle ZVUŽ plnění prostřednictvím provozovatele kolektivního systému, což je právnická osoba, která na základě povolení plní povinnosti výrobců výrobků se zpětným odběrem. Úprava ZVUŽ přinesla významné sjednocení úpravy provozovatelů kolektivních systémů všech výrobků se zpětným odběrem, tak aby byly dány jasné podmínky jejich fungování a získání či odejmutí oprávnění vydaného

¹⁶⁸ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 10

¹⁶⁹ Viz ust. § 3 odst. 2 písm. c) ZVUŽ

¹⁷⁰ Viz ust. § 9 ZVUŽ

MŽP. Některými ze základních povinností provozovatele kolektivního systému je, aby provozovatel měl formu akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným, měl minimální základní kapitál, omezil podnikatelskou činnost stanoveným způsobem, či to, že společníky provozovatele kolektivního systému mohou být jen výrobci uvádějící na trh uvedené minimální množství stanovených výrobků atd.¹⁷¹

V rámci kolektivního způsobu plnění uzavírá provozovatel kolektivního systému s výrobcem smlouvu o kolektivním plnění. Tato smlouva by měla upravovat zajištění povinností zpětného odběru, zpracování a využití nebo odstranění daného výrobku s ukončenou životností a také závazek výrobce poskytnout za tyto služby úhradu v podobě příspěvků. Dle uzavřené smlouvy je následně kolektivní systém přímo odpovědný za zajišťování povinností výrobce, jehož odpovědnost však dále trvá pro případ, že kolektivní systém neplní své povinnosti. To platí především proto, aby výrobci nezneužívali účelových kolektivních systémů s co nejnižšími poplatky, které buď neplní své povinnosti vůbec či své povinnosti plní nedostatečně. Z těchto důvodů v takovém případě nese odpovědnost za plnění povinností jak kolektivní systém, tak výrobce, a to společně a nerozdílně, tedy solidárním závazkem.¹⁷²

Dle účinné právní úpravy lze povinnosti výrobce plnit pouze uvedenými dvěma způsoby bez dalších alternativ. Není tak například možné, aby více výrobců společně plnilo povinnosti pro své výrobky, jelikož by v takovém případě mohli obcházet regulaci pro kolektivní systémy. Za předchozího zákona o odpadech bylo možné plnit zákonem požadované povinnosti v případě pneumatik, baterií a akumulátorů solidárním plněním, kdy se na plnění podílelo více výrobců, avšak ZVUŽ již toto neumožňuje. U obalů najdeme obdobnou úpravu jako v ZVUŽ. Povinnosti osoby uvádějící obaly na trh či do oběhu je tedy možné plnit samostatně na vlastní náklady nebo uzavřením smlouvy s autorizovanou obalovou společností. Vedle toho však zákon o obalech obsahuje ještě třetí možnost

¹⁷¹ Viz ust. § 35 ZVUŽ

¹⁷² Viz ust. § 9 písm. b) ZVUŽ

spočívající v tom, že osoba, která uvádí na trh nebo do oběhu obaly přenesse své povinnosti na jinou osobu, a to spolu s převedením vlastnického práva k obalu.¹⁷³

3.2.3. Princip znečišťovatel platí a financování EPR

Kombinace principu odpovědnosti původce a principu ekonomické stimulace dala základ pro vznik speciálního právního principu, a to principu znečišťovatel platí („*polluter pays principle*“, dále také jen „PPP“).¹⁷⁴ Tento princip je založen na tom, že znečišťovatel hradí náklady za negativní externality svého jednání, čímž je jednak sníženo zatížení celé společnosti, která by tyto náklady jinak hradila sama a zároveň zvýšené náklady vytváří vliv na znečišťovatele, který by měl být motivován své jednání změnit a znečišťování minimalizovat.

U PPP je problematické to, že z něj není vždy patrné, kdo je znečišťovatelem, který by měl za své jednání platit.¹⁷⁵ Čistě na základě tohoto principu tudíž nelze jednoznačně určit, kdo má nést ekonomické náklady za produkované odpady. I samotná směrnice o odpadech uvádí, že v souladu s PPP nese náklady spojené s nakládáním s odpady, včetně nezbytné infrastruktury a jejího provozování, prvotní původce odpadu nebo současný či předchozí držitel odpadu.¹⁷⁶

V případě systémů EPR je znečišťovatelem vždy výrobce, a proto i směrnice o odpadech blíže určuje, že náklady spojené s nakládáním s odpady ponese částečně nebo plně výrobce výrobku z něhož odpad pochází, a že tyto náklady mohou být sdíleny s distributory výrobku.¹⁷⁷ Na rozdíl od ostatních druhů odpadů je v systémech EPR možné, respektive vzhledem k minimálním požadavkům na finanční příspěvky dle směrnice o odpadech v zemích EU povinné, aby ekonomické náklady nesli výrobci, a nikoliv původci odpadu či

¹⁷³ Viz ust. § 13 odst. 1 zákona o obalech

¹⁷⁴ DAMOHORSKÝ, Milan et al. *Právo životního prostředí*. op. cit., s. 163

¹⁷⁵ Tamtéž

¹⁷⁶ Viz čl. 14 směrnice o odpadech

¹⁷⁷ Tamtéž

držitelé odpadu. Tato finanční odpovědnost výrobce je ekonomickým nástrojem negativní stimulace, neboť čím víc odpadu výrobce produkuje, tím větší částku musí uhradit.

V systémech EPR je tak výrobce, nebo osoba plnící povinnosti výrobce na základě PPP při dovolené činnosti regulována ekonomickými nástroji, které by měly pobízet k environmentálně šetrnějšímu chování. Obecně je možné v systémech EPR použít široké množství ekonomických nástrojů, jako jsou poplatky, daně nebo naopak dotace.¹⁷⁸ Může se tak jednat například o daně z primárních surovin či daně z nebezpečných látek určených k výrobě příslušných výrobků. Dále je často zmiňována možnost využití zálohového systému, kdy spotřebitel zaplatí při nákupu výrobku zálohu a při vrácení na určené místo je mu tato záloha alespoň částečně vrácena. Nutno však podotknout, že žádný z těchto ekonomických nástrojů dosud není v systémech EPR v české právní úpravě zaveden, ačkoliv například zálohový systém je výslovně předpokládán v zákoně o obalech, avšak zatím funguje pouze na bázi dobrovolnosti.¹⁷⁹ Dle ZVUŽ tudíž buď plní výrobce své povinnosti sám v rámci individuálního systému, kdy náklady spojené s tímto plněním jsou jeho provozní náklady, nebo prostřednictvím kolektivního systému, kterému je povinen odvádět příspěvky.¹⁸⁰ Tyto příspěvky fakticky nejsou poplatkem ani daní, ale pouze nákladem výrobce, jelikož nejsou odváděny státu, ale provozovatelům kolektivních systémů.

Předběžně hrazené příspěvky

Příspěvky dle ZVUŽ jsou u výrobků se zpětným odběrem hrazeny na základě smlouvy o kolektivním plnění provozovateli kolektivního systému dle množství vybraných výrobků uváděných na trh.¹⁸¹ Tyto příspěvky následně hradí spotřebitel při nákupu daného vybraného výrobku. Podstatou tohoto systému příspěvku tedy je, že se kupující nemůže zbavit povinnosti uhradit příspěvek, který bude použit k uhrazení nákladů při nakládání

¹⁷⁸ OECD. *Extended producer responsibility. A guidance manual for governments*, op. cit., s. 42-44

¹⁷⁹ Viz ust. § 9 zákona o obalech

¹⁸⁰ Pokud by výrobce ustanovil pověřeného zástupce, jednalo by se o obdobnou situaci, jelikož pověřený zástupce má také možnost plnit v individuálním či kolektivním systému. V takovém případě náklady hradí pověřený zástupce, nicméně je předpokládáno, že ve smlouvě pověřeného zástupce s výrobcem bude stanovena finanční odměna pro pověřeného zástupce za poskytované služby, což je důvodem proč pověřený zástupce musí být podnikatelem.

¹⁸¹ Viz ust. § 46 odst. 1 ZVUŽ

s výrobkem s ukončenou životností, neboť je zaplacen přímo v kupní ceně výrobku, zatímco v případě, že by tyto příspěvky byly placeny až před jejich odevzdání například provozovateli místa zpětného odběru, by hrozilo, že se konečný uživatel rozhodnu výrobku zbavit způsobem v rozporu se ZVUŽ, aby ušetřil.

V případě úhrady příspěvku při nákupu nepanuje jednota u všech vybraných výrobců se zpětným odběrem, zda uvádět poplatek za nakládání s odpadem viditelně na faktuře či nikoliv. V případě neviditelného poplatku, který je započítán v ceně, ale není uveden přímo na faktuře, je výhodou nižší administrativní náročnost, nicméně konečný uživatel není obeznámen o jeho zaplacení, a nemůže tedy provést kontrolu splnění této zákonné povinnosti. Naopak v případě viditelného poplatku si může kupující, resp. i státní orgány, ověřit, zda je plněna povinnost hradit tyto náklady a samostatně vidí výši poplatku přímo na faktuře. Viditelný poplatek se uplatňuje u elektrozařízení¹⁸² a pneumatik, zatímco v případě přenosných baterií a akumulátorů tento poplatek naopak být viditelný nesmí, neboť je to výslovně zakázáno směrnicí o bateriích. Přenosné baterie a akumulátory mají obvykle velmi malou hmotnost, a příspěvek je tak obvykle velmi malý, což by na spotřebitele nepůsobilo zamýšleným účinkem, pokud je příspěvek na recyklaci pouze v řádu haléřů.¹⁸³

Příspěvky byly před účinnosti ZVUŽ hrazeny provozovatelům kolektivních systémů na základě dvou rozdílných přístupů, tzv. průběžného systému a zálohového systému. Podstata průběžného systému spočívala v tom, že si kolektivní systémy nevytvářely téměř žádnou finanční rezervu z obdržených příspěvků. Takové kolektivní systémy tedy nebyly chráněny před proměnou trhu, způsobenou kupříkladu změnou cen druhotných surovin, ale přesto například u rychloobrátkových výrobků jako jsou obaly, či v určité míře i přenosné baterie mohl být tento systém dostačující a spolehlivý. Naopak zálohový systém spočíval ve vytváření určité finanční rezervy pro kolektivní systémy, nicméně takové kolektivní systémy

¹⁸² Viz ust. § 73 ZVUŽ

¹⁸³ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 85

byly znevýhodněny tím, že požadovaly vyšší poplatky a v některých případech tvořily až zbytečně velké finanční rezervy.¹⁸⁴

V souladu se směrnicí o odpadech ponechala současná právní úprava v praxi již jen zálohový systém, tedy systém, kdy je kolektivními systémy vytvářena povinná rezerva, a tudíž výrobce či organizace vykonávající povinnosti výrobců musí mít potřebné finanční prostředky nebo finanční a organizační prostředky pro splnění svých povinností.¹⁸⁵ V případě ekonomické recese by musely kolektivní systémy bez finanční rezervy výrazně navýšit požadované příspěvky a také by zřejmě musely snížit výdaje určené na plnění svých informačních povinností, omezit hustotu sběrné sítě apod., což by mohlo ohrozit fungování celého systému EPR u daného výrobku.¹⁸⁶ Proto dle ZVUŽ vytváří povinnou finanční rezervu nejen kolektivní systémy, ale také výrobci, pokud plní své povinnosti v rámci individuálního systému. V individuálním systému si výrobce vytváří finanční rezervu prostřednictvím kauce, kterou skládá na zvláštní vázaný účet. Výše kauce musí být dostatečná pro zajištění nakládání s výrobky s ukončenou životností, za což je považováno 20 % ročních nákladů¹⁸⁷ výrobce na zajištění zpětného odběru, zpracování a využití nebo odstranění výrobků s ukončenou životností.¹⁸⁸

Pokud však výrobci plní své povinnosti v rámci kolektivního systému, neplatí výrobce kauci, ale je to kolektivní systém, který vytváří povinnou rezervu zajišťující kontinuitu a dostupnost poskytování služeb provozovatelem kolektivního systému. Obdobně jako v případě kauce je i u povinné rezervy uložené na zvláštním vázaném účtu omezena možnost s ní nakládat, neboť může být užitá pouze za účelem zajištění povinností výrobců. Finanční rezervu u kolektivního systému vytváří jeho provozovatel tak, aby po 5 letech od udělení oprávnění k provozování kolektivního systému, představovala tato finanční rezerva alespoň 50 % celkových nákladů provozovatele kolektivního systému dle schválené účetní

¹⁸⁴ KRATOCHVÍL, Petr. Jak dál s kolektivními systémy. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2014, **15**(10), 24-25. ISSN: 1212-7779.

¹⁸⁵ Viz čl. 8a odst. 3 písm. c) směrnice o odpadech

¹⁸⁶ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 48

¹⁸⁷ S výjimkou výrobce solárních panelů uvedených na trh ode dne 1. ledna 2013, u nichž je výše kauce stanovena vyhláškou MŽP.

¹⁸⁸ Viz ust. § 31 ZVUŽ

závěrky za předcházející účetní období. V případě čerpání této rezervy je provozovatel kolektivního systému povinen ji doplnit tak, aby stále odpovídala výši dle předchozí věty tohoto odstavce.¹⁸⁹

Důležitou otázkou z hlediska fungování systémů EPR je nastavení výše finančních příspěvků. Směrnice o odpadech udává, že jejich minimální výše by měla být nastavena tak, aby finanční příspěvky pokrývaly „náklady na tříděný sběr odpadů a na jejich následnou přepravu a zpracování, včetně zpracování, které je nezbytné pro dodržení cílů Unie týkajících se nakládání s odpady, a náklady nezbytné ke splnění ostatních cílů uvedených v odst. 1 písm. b) se zohledněním příjmů z opětovného použití, z prodeje druhotných surovin získaných z jejich výrobků a z nerozdělených uložených plateb“.¹⁹⁰ Vedle těchto nákladů pak musí příspěvky pokrýt náklady na poskytování odpovídajících informací držitelům odpadů a také náklady na shromažďování a vykazování údajů.¹⁹¹ Z výše uvedeného je důležité zdůraznit, že jsou zohledněny i výnosy z druhotných surovin, jelikož recyklací jsou získány druhotné suroviny jejichž prodej je obvykle ziskový, čímž jsou poníženy náklady na veškeré nakládání s výrobkem s ukončenou životností. V případě, že výnosy z prodeje druhotných surovin jsou vyšší než celkově náklady na nakládání s výrobkem s ukončenou životností, pak označujeme takový výrobek jako výrobek s pozitivní hodnotou, v opačném případě se jedná o výrobek s negativní hodnotou. Právě ziskovost následné recyklace také ovlivňuje, zda zavést například systém zpětného odběru či stanovit minimální míru zpětného odběru. Například u automobilových baterií a akumulátorů není dána minimální míra zpětného odběru, neboť se jedná o výrobky s pozitivní hodnotou, a tudíž jsou odevzdány na konci své životnosti, neboť zpracovatelé za tyto výrobky nabízejí finanční odměnu.

Dle výše uvedeného by měl výrobce hradit veškeré uvedené náklady, to však dle směrnice o odpadech nemusí platit vždy v některých definovaných výjimečných případech, kdy výrobce hradí jen 80 %, resp. 50 % těchto nákladů a zbylé náklady nesou prvotní původci odpadu nebo distributoři. Žádnou z těchto výjimek však ZVUŽ ani zákon o obalech

¹⁸⁹ Viz ust. § 48 ZVUŽ

¹⁹⁰ Viz čl. 8a odst. 4 směrnice o odpadech (Pozn. odst. 1 písm. b) v citaci odkazuje na kvantitativní cíle z hlediska hierarchie odpadového hospodářství, tedy například minimální míru recyklace)

¹⁹¹ Tamtéž

nepřevzal. Navíc v předchozím odstavci uvedené minimální povinnosti k výši příspěvku se nevztahují na baterie a akumulátory, vozidla a elektrozařízení, tudíž jsou aktuálně uplatnitelné pouze u pneumatik a obalů.

V neposlední řadě je při stanovení příspěvku nezbytné dodržovat další minimální požadavek dle směrnice o odpadech, a to, aby finanční příspěvky nepřesahovaly náklady nezbytné na poskytování služeb nakládání s odpady hospodárným způsobem.¹⁹²

Finanční příspěvky uhrazené provozovateli kolektivního systému je možné refundovat v případě, že se výrobek nestane odpadem na území ČR. Vrátit obdržovaný příspěvek je možné, pokud je prokázáno, že vybraný výrobek uvedený na trh ČR byl následně dodán do jiného členského státu nebo byl vyvezen mimo členské státy. V případě, že tuto refundaci nepožaduje výrobce, je možné, aby provozovatel kolektivního systému požadoval souhlas výrobce s tímto vrácením.¹⁹³ Na evropské úrovni je dána tato možnost navrácení příspěvků pouze u elektrozařízení, nicméně úprava v ZVUŽ dává tuto možnost u všech vybraných výrobců se zpětným odběrem.¹⁹⁴

Ekomodulace

Podstatnou novinkou, která byla doplněna na základě minimálních požadavků na systémy EPR dle směrnice o odpadech do ZVUŽ i zákona o obalech je institut ekomodulace, kterou se rozumí *„zohlednění dopadu vybraného výrobku na životní prostředí, zejména jeho trvanlivosti, opravitelnosti, opětovné použitelnosti, recyklovatelnosti, obsahu nebezpečných látek a plnění požadavků stanovených jinými právními předpisy, v rámci jeho životního cyklu při určování výše peněžního příspěvku provozovatelem kolektivního systému pro jednotlivý vybraný výrobek nebo soubor podobných vybraných výrobců, hrazeného výrobcem za účelem zajištění plnění povinností zpětného odběru, zpracování a využití nebo odstranění výrobců s ukončenou životností podle tohoto zákona.“*¹⁹⁵ Institut ekomodulace tedy zkráceně řečeno

¹⁹² Viz ust. § 46 odst. 6 ZVUŽ

¹⁹³ Viz ust. § 47 odst. 1 ZVUŽ

¹⁹⁴ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 47

¹⁹⁵ Viz ust. § 3 odst. 2 písm. q) ZVUŽ

do právní úpravy přidává kolektivním systémům možnost upravit finanční příspěvky výrobců na základě environmentálních dopadů jimi vyráběných konkrétních výrobků se zpětným odběrem. Výše příspěvku může být snížena oproti standardní ceně v případě environmentálně příznivějšího výrobku, ale také navýšena v případě, že výrobek bude vykazovat horší environmentální vlastnosti, než je obvyklé.

Jedná se o podstatnou změnu při placení příspěvků výrobcí, neboť dosud platilo, že příspěvky musí být jednotné pro všechny výrobky. Toto pravidlo sice nadále platí i dle ZVUŽ, neboť je provozovatel kolektivního systému povinen podmínky smluv včetně výše příspěvků stanovit pro všechny výrobce jednotně, aby nedocházelo ke zvýhodňování nebo znevýhodnění výrobce určitého typu nebo značky výrobků,¹⁹⁶ nicméně tato jednotnost příspěvků je prolomena právě ekomodulací příspěvků. Pro zajištění transparentnosti a jednotnosti přístupu ke všem výrobcům musí být sazebník příspěvků uveřejněn na webových stránkách provozovatele kolektivního systému.¹⁹⁷ Totožnost příspěvků je pak vztažena vždy k určité jednotce, například určité hmotnosti výrobku nebo jednomu kusu, která s ohledem na zachování rovných podmínek hospodářské soutěže, nemůže být upravena jinak než ekomodulací.¹⁹⁸ V oblasti úpravy výše příspěvků dříve docházelo k nežádoucím jevům, kdy například kolektivní systémy dávaly množstevní slevy větším výrobcům, což však tyto výrobce zvýhodňovalo. Dalším negativním jevem v souvislosti s výši příspěvků je tzv. křížové financování, když odpad s pozitivní hodnotou financuje odpad s negativní hodnotou, což je sice z ekonomického hlediska přirozený krok z hlediska provozovatele kolektivního systému, avšak taková úprava nemotivuje výrobce k výrobě environmentálně příznivějších produktů.¹⁹⁹

Pro provozovatele kolektivního systému je nyní stanovena povinnost provádět ekomodulaci u výrobků, u kterých je to možné, a to s přihlédnutím k jejich životnímu

¹⁹⁶ Viz ust. § 44 odst. 2 ZVUŽ

¹⁹⁷ Viz ust. § 44 odst. 6 písm. b) ZVUŽ

¹⁹⁸ Důvodová zpráva k ZVUŽ, § 44

¹⁹⁹ ČÍHAL, Petr. Křížové financování zpětného odběru elektrozařízení a ekodesign. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2019, 20(2), 28-29. ISSN: 1212-7779.

cyklu,²⁰⁰ čímž by také mělo být omezeno křížové financování nakládání s výrobky s ukončenou životností. Vzhledem k novosti úpravy však není zcela zřejmé, na jaké výrobky by se měla ekomodulace povinně vztahovat, a navíc samozřejmě hrozí nespravedlivě upravené výše příspěvků či korupční rizika ze strany výrobců. Z tohoto důvodu musí být každá ekomodulační změna sazebníků příspěvků analyticky podložena, například analýzou LCA („*life cycle assessment*“). Změny sazebníků jsou výhradním oprávněním kolektivních systémů a MŽP do jejich výše nemůže jakkoli zasahovat. Očekává se však, že by ze strany EU měla být vytvořena určitá metodika, jak k ekomodulaci přistupovat.²⁰¹ Vzhledem k tomu, že jsou vybrané výrobky uváděny na trh obvykle ve více zemích EU, bylo by vhodné nastavit harmonizované a jednoznačné podmínky, aby výrobce věděl, jakým způsobem výrobek upravit, aby platil nižší příspěvky provozovatelům kolektivních systémů, a byl tak k úpravě svých výrobků silněji motivován.

3.2.4. Informační povinnost

Posledním právním principem, který zde bude představen v souvislosti s EPR je princip informovanosti a účasti veřejnosti. Ten vychází z presumpce, že každému musí být zajištěna možnost podílet se na ochraně životního prostředí, a tudíž musí být o stavu životního prostředí dostatečně informován. Jestliže jsou tedy na základě principu sdílené odpovědnosti všichni povinni určitým způsobem se podílet na nakládání s odpady, je k zajištění fungování systémů nakládání s odpadem informovanost těchto osob o jejich povinnostech nezbytná. Zejména informovanost konečného uživatele je zcela klíčovou pro to, aby mohlo být nakládáno s výrobky s ukončenou životností žádoucím způsobem.

Vedle obvyklých povinností poskytování informací dle zákona o právu na informace o životním prostředí,²⁰² je ZVUŽ rozšířena informační povinnost orgánů veřejné správy o další aktivní zveřejňování informací. Například MŽP vede Seznam výrobců, který obsahuje všechny výrobce a pověřené zástupce u vybraných výrobců se zpětným odběrem, dále také Registr míst zpětného odběru a informační systém pro vedení informací o vozidlech

²⁰⁰ Viz ust. § 44 odst. 6 písm. a) ZVUŽ

²⁰¹ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 44

²⁰² Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí

s ukončenou životností. Dále MŽP zveřejňuje seznam vydaných oprávnění k provozování kolektivních systémů, který prakticky nahrazuje evidenci provozovatelů kolektivních systémů, a zveřejňuje souhrnné údaje získané z ročních zpráv o výrobcích s ukončenou životností apod.²⁰³

Součástí EPR je však až informační povinnost výrobce, který je povinen zveřejňovat a poskytovat široké spektrum informací o vybraných výrobcích a o nakládání s výrobky s ukončenou životností. Pro všechny vybrané výrobky tak například platí, že při uvedení na trh je výrobce „*povinen uvádět v průvodní dokumentaci výrobku, na obalu, v návodu k použití nebo jinou vhodnou formou informace o způsobu zpětného odběru nebo sběru, opětovného použití, využití nebo odstranění výrobku s ukončenou životností*“.²⁰⁴ Jedná se o obecnou informační povinnost na základě, které by měl konečný uživatel zjistit, jak na konci životnosti výrobku s tímto výrobkem naložit.

Nejširší množství informací je poskytováno v souvislosti se zpětným odběrem výrobků, nicméně i výrobci vozidel jsou vedle obecné informační povinnosti dále povinni plnit svou informační povinnost ve vztahu ke zpracovateli, na základě, které výrobce poskytují nezbytné informace pro demontáž vozidla s ukončenou životností.

V případě vybraných výrobků se zpětným odběrem je zavedena především povinnost vést informační kampaně jejichž náplň je specifikována vyhláškou.²⁰⁵ Ty jsou prováděny rozhlasovým nebo televizním vysíláním, elektronickou komunikací, osobními sděleními, které zahrnují vzdělávací akce, výstavy nebo veletrhy i periodickými tiskem, přičemž tyto kampaně jsou vytvořeny se zřetelem k populaci ve věku od 6 do 15 let. Náklady na informační kampaně pak musí být alespoň 2 % celkových nákladů vynaložených na povinnosti výrobce. Uvedené kampaně tak rozšiřují povědomí o fungování systému zpětného odběru a edukují obyvatele.

²⁰³ Důvodová zpráva k ZVUŽ, obecná část

²⁰⁴ Viz ust. § 7 odst. 2 ZVUŽ

²⁰⁵ Vyhláška č. 16/2022 Sb., o podrobnostech nakládání s některými výrobky s ukončenou životností

Informační povinnost u vybraných výrobků se zpětným odběrem zahrnuje však například také povinnost informovat o škodlivých vlivech nebezpečných látek v elektrozařízeních a bateriích a akumulátorech,²⁰⁶ ale i podávání ročních zpráv ohledně plnění povinností stanovených pro zpětný odběr, zpracování, využití a odstranění výrobků s ukončenou životností.²⁰⁷ Informační povinnost ve vztahu ke zpětnému odběru však mají také osoby plnící povinnosti výrobce či poslední prodejci prostřednictvím kterých plní výrobci svou informační povinnost v případě baterií a akumulátorů i pneumatik.²⁰⁸ Podstatnou součástí plnění informační povinnosti je pak i značení vybraných výrobků, které například uvádí, že daný výrobek nemá být odkládán jako směsný komunální odpad.

Informační povinnost je jednou ze základních povinností výrobce v systémech EPR, bez které by fungování tohoto systému nebylo možné, neboť je klíčová pro rozšiřování povědomí o fungování systému EPR a správného nakládání s výrobky s ukončenou životností a přispívá nejen k vyššímu podílu zpětně odebraných výrobků.

²⁰⁶ Viz ust. § 63 ZVUŽ

²⁰⁷ Viz ust. § 28 odst. 1 ZVUŽ

²⁰⁸ Viz ust. § 82 ZVUŽ a § 95 ZVUŽ

4. Zpětný odběr

Poslední možnou a dosud nepředstavenou součástí EPR jsou povinnosti výrobce spadající do Lindhqvistem užívané kategorie tzv. fyzické odpovědnosti výrobce. Jedná se o povinnosti na konci životního cyklu výrobku, kdy se výrobce musí přímo či nepřímo podílet na vytvoření podmínek k tomu, aby výrobek s ukončenou životností byl odebrán odděleně od ostatních odpadů a následně s ním bylo naloženo specifickým způsobem, jak požadují právní předpisy. Z hlediska směrnice o odpadech je tímto naplňován také cíl EPR stanovit výrobci organizační a finanční odpovědnost za výrobek. Fyzická odpovědnost je tudíž hojně uplatňovanou složkou EPR, která je ve většině případů aplikována formou zpětného odběru.

Zpětný odběr se uplatní u všech vybraných výrobků v širším smyslu s výjimkou vozidel. Zatímco tedy u všech vybraných výrobků je výrobce povinnou osobou, která je povinna zajistit zpětný odběr a následné zpracování a využití nebo odstranění dle podmínek ZVUŽ,²⁰⁹ tak vozidla s ukončenou životností jsou předávány provozovateli zařízení ke sběru vozidel s ukončenou životností, který nemusí být nijak navázán na výrobce. Provozovatel tohoto zařízení je osobou, které bylo vydáno povolení k této činnosti postupem podle ZOO modifikovaným pouze dle ust. § 107 ZVUŽ.²¹⁰ To, že povinnost zpětného odběru nebyla v případě vozidel s ukončenou životností zavedena, vyplývá především z charakteru těchto výrobků. Vzhledem k rozměrům a povinné registraci vozidel by bylo velmi problematické se takového výrobku zbavit neoprávněným způsobem. Navíc s ohledem k pozitivní hodnotě těchto výrobků provozovatelé zařízení ke sběru vozidel s ukončenou životností motivují uživatele finančním příspěvkem k tomu, aby vozidla byla opravdu předána na tato místa. Zavedení zpětného odběru by tak v daném případě nepřineslo žádný užitek, ale pouze zbytečné povinnosti a náklady pro výrobce.

Automatické zapojení výrobce do nakládání s vozidly s ukončenou životností tedy není příliš smysluplné, nicméně ZVUŽ předvídá i možnou změnu na trhu či výjimečnou situaci, kdy by převzetí vozidla s ukončenou životností obsahujícího všechny podstatné části

²⁰⁹ Viz ust. § 12 odst. 1 ZVUŽ

²¹⁰ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 106

bylo pro konečného uživatele zpoplatněno z důvodu jeho nulové nebo záporné tržní hodnoty. V takovém případě by nastupovala povinnost výrobce, který by musel hradit zpracovateli veškeré náklady, nebo jejich podstatnou část spojenou s převzetím vybraných vozidel s ukončenou životností vlastní značky, nebo bezplatně tato vozidla odebírat a zajistit přiměřeně dostupnou síť sběrných míst.²¹¹ V zásadě tak ZVUŽ alternativně počítá se zavedením určitého kvazi zpětného odběru i v případě vozidel s ukončenou životností. Za této nestandardní situace by tudíž výrobce buď uzavřel smlouvu s osobou oprávněnou ke sběru vozidel s ukončenou životností, nebo by sám musel mít oprávnění k provozování sběru vozidel a zároveň by musel vytvořit dostatečně hustou síť sběrných míst, která by neměla přesahovat vzdálenost 50 km od bydliště konečných uživatelů.²¹²

4.1. Definice zpětného odběru

Směrnice o odpadech zpětný odběr nedefinuje, nicméně v rámci informační povinnosti výrobce jeho možné užití přímo předvídá, a to vedle běžného sběru odpadu.²¹³ Zmínku o zpětném odběru pak obsahuje i směrnice o obalech, která stanovuje požadavek, aby členské státy stanovily opatření k vytvoření systémů umožňující „zpětný odběr nebo sběr použitých obalů a obalových odpadů od spotřebitelů a jiných konečných uživatelů nebo z toků odpadů za účelem jejich usměrnění do nejvhodnějších možností nakládání s odpady“.²¹⁴

Ani ostatní směrnice jednotlivých vybraných výrobků neobsahují přímou definici zpětného odběru, která tak byla vytvořena speciálně českým právním řádem a zařazena do ZVUŽ, dle kterého, se zpětným odběrem rozumí „odebírání odpadních elektrozařízení, odpadních baterií nebo akumulátorů nebo odpadních pneumatik od konečných uživatelů, popřípadě od jiných osob v místě určeném výrobcem nebo jejich odebrání posledním prodejcem“.²¹⁵ Pro srovnání lze uvést i definici kterou obsahuje zákon o obalech, kde se zpětný odběr uplatní také, a kde je definován jako „odebírání obalů nebo odpadů z obalů od

²¹¹ Viz ust. § 103 odst. 1 ZVUŽ

²¹² Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 103

²¹³ Viz čl. 8a odst. 2 směrnice o odpadech

²¹⁴ Viz čl. 7 odst. 1 písm. a) směrnice o obalech

²¹⁵ Viz ust. § 3 odst. 1 písm. q) ZVUŽ

*spotřebitelů na území České republiky za účelem opakovaného použití obalů nebo za účelem využití nebo odstranění odpadu z obalů“.*²¹⁶

U uvedených definic si můžeme povšimnout zejména subjektu, který je oprávněn předat výrobek na místě zpětného odběru. V případě ZVUŽ jsou to koneční uživatelé či případně i jiné osoby,²¹⁷ zatímco u obalů se jedná pouze o spotřebitele. Konečným uživatelem je osoba užívající vybraný výrobek předtím, než se stal odpadem a před jeho odevzdáním oprávněné osobě.²¹⁸ Zde je nutné zdůraznit, že u konečného uživatele se nevyhodnocuje opravdové užívání odevzdávaného výrobku před tím, než se stal odpadem, ale je podstatné, že možnost výrobek užívat měl a má výrobek u sebe, bez ohledu na to, zda je jeho vlastníkem. Za konečného uživatele však není považován ten, kdo odevzdává vybraný výrobek, který se stal odpadem v jeho držení, a který je zároveň předmětem jeho podnikatelské činnosti spočívající v dodávání těchto výrobků nebo poskytování služeb s nimi spojených.²¹⁹ V případě, že by měl provozovatel místa zpětného odběru pochybnost o tom, zda je osoba odevzdávající výrobek končným uživatelem, tak pokud není zároveň zpracovatelem, má možnost odmítnout výrobek převzít.²²⁰ Tímto se má zamezit tomu, aby se ostatní nositelé povinnosti zpětného odběru vyhýbali svým povinnostem a předávali výrobky do systému jiného výrobce. Kromě množství a typu výrobku si tak lze představit, že toto podezření vznikne při opakované donášce vyššího množství výrobků či částí výrobků, u kterých je podezření, že byly zajištěny servisní činnosti apod.²²¹

Jak již bylo výše uvedeno, tak na základě zákona o obalech je subjektem, který je oprávněn předat výrobek na místo zpětného odběru spotřebitel, avšak tento zákon speciální definici spotřebitele neuvádí a použije se tedy obecná definice ze zákona o ochraně

²¹⁶ Viz ust. § 2 odst. 1 písm. l) zákon o obalech

²¹⁷ Jiné osoby nejsou nijak v ZVUŽ definovány, tudíž se jedná o výjimky stanovené tímto zákonem. Jinou osobou bude například provozovatel zařízení ke zpracování vozidel s ukončenou životností v případě zpětného odběru automobilových baterií nebo akumulátorů.

²¹⁸ Viz ust. § 3 odst. 2 písm. g) ZVUŽ

²¹⁹ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 3

²²⁰ Viz ust. § 17 odst. 3 ZVUŽ

²²¹ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 17

spotřebitele²²² a občanského zákoníku.²²³ Spotřebitelem je tak třeba rozumět výhradně fyzickou osobu, zatímco konečným uživatelem mohou být i právnické osoby.²²⁴ Zde je tudíž významný rozdíl mezi úpravou nakládání s obaly a vybranými výrobky, neboť právnické či podnikající fyzické osoby nejsou v případě obalů oprávněny využívat zpětného odběru. Tyto osoby musí vzniklý odpad z obalů předat do obecního systému nakládání s komunálními odpady, pokud mají s danou obcí²²⁵ uzavřenu smlouvu či mohou odpad předat osobě oprávněné k převzetí daného druhu odpadu. U obou případů tedy půjde o činnost za úplatu, kterou je v případě obalů potřeba uhradit.²²⁶

Naopak povinnou osobou, která zajišťuje zpětný odběr je výrobce, případně osoba, která má povinnosti výrobce, jako např. distributor či pověřený zástupce. Jak již bylo výše zmíněno, zpětný odběr se uplatní u všech výrobků s ukončenou životností s výjimkou vozidel. Toto je rozdíl oproti předešlému zákonu o odpadech, jenž obsahoval u vybraných výrobků povinnost zpětného odběru nebo povinnost odděleného sběru. Oddělený sběr se dříve uplatnil u průmyslových baterií a akumulátorů a také u elektrozařízení nepocházejících z domácností, tedy u výrobků, u kterých se předpokládá jejich profesionální použití podnikateli. Největším rozdílem mezi odděleným sběrem a zpětným odběrem pak byl ten, že u odděleného sběru se neuplatnila výjimka, dle které se výrobek nepovažoval za odpad při odevzdání na místo zpětného odběru, zatímco v případě odděleného sběru se tak stalo ihned. Druhou podstatnou odlišností bylo, že oddělený sběr nemusel být poskytován bezplatně.

Současnou právní úpravou tudíž došlo ke sjednocení, a oddělný sběr byl nahrazen zpětným odběrem. Tímto sjednocením došlo však ke změně fungování zpětného odběru, a to

²²² Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele. Dle ust. § 2 odst. 1 písm. a) tohoto zákona platí, že je „spotřebitelem fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání“.

²²³ Dle ust. § 419 občanského zákoníku „Spotřebitelem je každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.“.

²²⁴ Úprava vybraných výrobků ještě za předchozího zákona o odpadech také užívala pojem spotřebitel, nicméně to se změnilo se změnou definice spotřebitele – viz důvodová zpráva k zákonu č. 163/2013 Sb.

²²⁵ Viz ust. § 62 odst. 3 ZOO

²²⁶ TOMÁŠKOVÁ, Hana. *Jak na živnostenský odpad*. In: komunalniekologie.cz [online]. 6.4.2021 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.komunalniekologie.cz/info/pravnik-radi-jak-na-zivnostensky-odpad>

tak, že zpětný odběr nemusí být poskytován za všech podmínek bez nároku na úplatu.²²⁷ Pro běžného konečného uživatele se však nic nezměnilo, neboť úplatné předání je možné jen u výrobků, na něž se vztahoval dříve oddělený sběr, a to za předpokladu, že byla uzavřena dohoda mezi výrobcem a konečným uživatelem ohledně jiného způsobu financování a zajištění povinnosti zpětného odběru a dalších navazujících povinností, která musí být uzavřena nejpozději při koupi předmětného výrobku.

Kromě výše uvedených případů je však bezplatnost pro osobu odevzdávající výrobek s ukončenou životností základní charakteristikou zpětného odběru, kterou musí výrobce jako povinná osoba zajistit. Bezplatnost zajištění zpětného odběru nelze ani nijak obcházet například tím, že by bylo odevzdání výrobku s ukončenou životností podmíněno nákupem nového výrobku či by bylo nutné uhradit dopravu za zpětný odběr apod. Naopak není omezeno to, aby byl konečný uživatel motivován ke zpětnému odběru poskytnutí finančních prostředků za odevzdaný výrobek. To neplatí pouze v případech, kdy by byl odevzdávaný výrobek zjevně nekompletní v důsledku demontáže či by byla odevzdávána pouze část vybraného výrobku. V takovém případě nesmí konečný uživatel obdržet úplatu ani jinou pobídku,²²⁸ čímž je bráněno neodborné demontáži konečnými uživateli, kteří by se z těchto výrobků se pokusili získat cenné součásti.

4.2. Místo zpětného odběru

Z výše uvedených definic zpětného odběru v českém právním řádu vyplývá i základní úloha zpětného odběru, a to odděleně od ostatního odpadu zpětně odebrat výrobek s ukončenou životností nebo obaly či odpady z obalů, aby s nimi mohlo být environmentálně příznivěji nakládáno, což je v případě obalů i explicitně uvedeno. Zpětný odběr konkretizuje obecnou povinnost soustřeďovat odpady odděleně podle druhu a kategorie,²²⁹ tak aby s nimi mohlo být nakládáno v souladu s principy oběhového hospodářství. Z tohoto důvodu musí

²²⁷ Viz ust. § 12 odst. 2 ZVUŽ

²²⁸ Viz ust. § 12 ZVUŽ

²²⁹ Viz ust. § 12 odst. 1 písm. c) ZOO

každý konečný uživatel²³⁰ předat výrobek podléhající zpětnému odběru pouze na místo zpětného odběru, případně za dalších podmínek také jiným osobám, kterými jsou poslední prodejce nebo osoba určená výrobcem.

Poslední prodejce se může dobrovolně rozhodnout odebírat výrobky podobného typu jaké sám prodává, ale pokud není zároveň veden jako místo zpětného odběru, tak je povinen tyto výrobky bez zbytečného odkladu předat do systému zpětného odběru.²³¹ Poslední prodejce, respektive obvykle jeho prodejna, může sloužit i jako běžné místo zpětného odběru, pokud poslední prodejce uzavře smlouvu s výrobcem o zřízení místa zpětného odběru. V tom případě poslední prodejce postupuje jako kterékoliv jiné místo zpětného odběru. Za situace, kdy poslední prodejce například prodává přenosné baterie a akumulátory nebo určité druhy elektrozařízení, je povinen ke zpětnému odběru, přestože neuzavřel smlouvu s výrobcem.

Nejdůležitějším místem, kde jsou výrobky s ukončenou životností odevzdávány jsou tak místa zpětného odběru, kterými se rozumí místa určená výrobcem, v nichž jsou zpětně odebírány výrobky s ukončenou životností.²³² Jednotlivé vybrané výrobky mají stanoveny požadavky na hustotu sběrné sítě míst zpětného odběru, kterou musí zajistit výrobce, aby měl konečný uživatel přiměřenou možnost využívat zpětného odběru.²³³ I z tohoto důvodu rozdělujeme místa zpětného odběru na veřejná a neveřejná, přičemž veřejné místo musí být bez omezení přístupno celoročně každému konečnému uživateli ve stanovenou provozní dobu.²³⁴ Toto dělení se uplatňuje proto, že neveřejná místa zpětného odběru je možné zřídit, nicméně nezapočítávají se pro účely minimální hustoty sítě zpětného odběru. Dříve totiž docházelo k tomu, že pod místem zpětného odběru se vykazovala například i místa v soukromých společnostech, kde byl zpětný odběr prováděn pouze pro tuto společnost, či

²³⁰ Povinnost předat výrobek jen určitým osobám má případně také osoba, které byl výrobek svěřen nebo byla zmocněna ke zbavení se výrobku, neboť by mohlo být dané pravidlo obcházeno. Viz důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 14

²³¹ Viz ust. § 18 ZVUŽ

²³² Viz ust. § 3 odst. 1 písm. r) ZVUŽ

²³³ Hustota sběrné sítě je specifikována například i pro skupiny jednotlivých vybraných výrobků. Minimální hustota sběrné sítě není stanovena pouze pro průmyslové baterie a akumulátory a elektrozařízení nepocházející z domácnosti.

²³⁴ Viz ust. § 3 odst. 1 písm. s) ZVUŽ

místa, která fungovala pouze omezenou dobu v roce a koneční uživatelé v dané lokalitě neměli možnost se výrobku s ukončenou životností zbavit.

Neveřejná místa zpětného odběru však stále mají své opodstatnění, neboť výrobce může provádět například nárazový zpětný odběr v obcích několikrát za rok nebo umístit sběrné nádoby do soukromých korporací, čímž usnadní pro osoby zde pracující odevzdávání konkrétních výrobků. Motivací poskytovat i tato další místa zpětného odběru je pro výrobce, resp. kolektivní systémy skutečnost, že u většiny výrobků, na které se vztahuje zpětný odběr je stanovena i minimální úroveň zpětně odebraných výrobků. Tato minimální míra zpětného odběru se pohybuje od 45 % v případě odpadních přenosných baterií a akumulátorů až po 80 % v případě odpadních pneumatik.²³⁵ Významnou novinkou dle ZVUŽ je to, že za zajištění této minimální míry zpětného odběru jsou nyní odpovědní výrobci i kolektivní systémy.

Místem zpětného odběru může být jakékoliv místo, které výrobce za tím účelem zřídí. Může být tudíž provozováno v rámci běžného zařízení pro nakládání s odpady, ale taktéž je možné jej zřídit v prodejně, na poště, ve veřejné budově, ve škole apod. Tato místa nemusí mít žádnou obsluhu, a je tedy možné, aby na místě byla pouze nádoba pro odkládání těchto výrobků. U míst zpětného odběru je nezbytné, aby byly výrobky s ukončenou životností zabezpečeny proti znehodnocení nebo odcizení. Zároveň musí být výrobky s ukončenou životností soustředěny odděleně i od ostatních odpadů.

Zřizovatelem místa zpětného odběru je výrobce, který se stane i provozovatelem místa zpětného odběru, pokud se jedná o jeho vlastní zařízení, nádobu apod., případně bude provozovatelem místa zpětného odběru osoba, s níž výrobce uzavře smlouvu o zřízení místa zpětného odběru.²³⁶ Předáním výrobku na místo zpětného odběru se tento výrobek s ukončenou životností stává vlastnictvím výrobce nebo kolektivního systému, který dané místo zřídil. V praxi jsou často místa zpětného odběru sdílena mezi několika provozovateli kolektivních systémů. V takovém případě se řídí nabývání vlastnického práva písemnou

²³⁵ Pro automobilové a průmyslové baterie a akumulátory však žádná minimální míra zpětného odběru stanovena není, viz příloha č. 2 ZVUŽ.

²³⁶ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 15

dohodou, kterou jsou strany povinny uzavřít o sdílení místa zpětného odběru a sdílení nákladů.²³⁷

Kromě spolupráce se soukromými společnostmi, které provozují místo zpětného odběru je ještě z občanského hlediska vhodné zřídit místo zpětného odběru i ve spolupráci s obcemi. V takovém případě je uzavřena smlouva o využití obecního systémového odpadového hospodářství, přičemž je pro obce stanovena povinnost zachovat rovné podmínky pro všechny výrobce. Obec tedy nesmí uzavřít smlouvu o výhradním užívání obecního systému, a ani nemůže stanovit diskriminační podmínky vůči ostatním zainteresovaným zájemcům.²³⁸ I když výrobky s ukončenou životností budou komunálním odpadem, neuplatní se na ně povinnosti původce odpadu dle ZOO, jelikož obec není původcem ani vlastníkem odpadu. Vlastníkem tohoto odpadu je provozovatel kolektivního systému nebo výrobce.²³⁹ Obec nemá povinnost smlouvu o zřízení místa zpětného odběru uzavřít, ale v takovém případě má výrobce, respektive kolektivní systém možnost uzavřít smlouvu s jakoukoliv další osobou v obci, tak aby byla případně splněna podmínka minimální hustoty sběrné sítě.²⁴⁰

O zřízených místech zpětného odběru musí výrobce informovat konečného uživatele, což je u veřejných míst provedeno formou zápisu do registru míst zpětného odběru a u neveřejných míst jakýmkoliv způsobem, který tuto informaci dostatečně rozšíří. Může se jednat například o vyvěšení informace na prodejně, ale jako nejvhodnější způsob se jeví uvést tuto informaci na webových stránkách.²⁴¹

4.3. Osoby oprávněné převzít výrobek s ukončenou životností

Již bylo uvedeno, že v rámci zpětného odběru, je možné kromě na místa zpětného odběru předat výrobek s ukončenou životností v některých případech také poslednímu prodejci, případně jiné osobě určené výrobcem. To, komu je možné předat výrobek

²³⁷ Viz ust. § 14 odst. 2 ZVUŽ

²³⁸ Viz ust. § 16 ZVUŽ

²³⁹ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 16

²⁴⁰ Rozsudek Městského soudu v Praze čj. 5 A 22/2017 - 63

²⁴¹ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 15

s ukončenou životností bylo před přijetím ZVUŽ velmi diskutovanou otázkou. Jedná se o spor mezi systémem tzv. otevřené a uzavřené sběrné sítě. Na jedné straně je tak prosazováno, aby mohl odebírat výrobky s ukončenou životností kdokoli a na druhé straně stojí naopak zastánci toho, aby zpětný odběr mohl provádět jen výrobce či osoba, které udělí výrobce svolení.

Argumentem pro zavedení uzavřené sítě je to, že výrobci či kolektivní systémy odpovídají za plnění limitu minimálního množství zpětně odebraných výrobků a pokud by mohl odebírat výrobky s ukončenou životností kdokoli, tak by nebylo možné evidovat a důvěryhodně zjistit skutečné množství odevzdaných výrobků. Na druhou stranu se někteří zpracovatelé obávali, že bez smlouvy s výrobcem by již nemohli odebírat výrobky s ukončenou životností pro něž mají vybudované zpracovatelské kapacity, jako tomu bylo dosud a pokud by kolektivní systém preferoval určitého zpracovatele, tak bude ohroženo jejich podnikání.²⁴²

V přijatém ZVUŽ byla nakonec zachována dosud účinná pravidla z předešlé právní úpravy, a tudíž byl stanoven typ sítě dle konkrétního výrobku s ukončenou životností. Uzavřená síť se tedy využívá pro přenosné baterie a akumulátory, neboť u nich může vykonávat zpětný odběr vedle výrobce pouze osoba pověřená výrobcem či kolektivní systém. U elektrozařízení je kromě subjektů uvedených v předchozí větě možné, aby byly výrobky předány přímo zpracovateli bez vazby na výrobce, a tudíž již hovoříme o polootevřené sběrné síti. U ostatních vybraných výrobků, tedy automobilových a průmyslových baterií a akumulátorů a pneumatik je zachována otevřená síť, neboť ty může převzít jakákoliv osoba oprávněná k převzetí odpadu.²⁴³

²⁴² MOHRMANN, Pavel. Polemika: *Slabá místa navrhovaného zákona o výrobcích s ukončenou životností podle kolektivních systémů*. In: prumyslovaekologie.cz [online]. 9.9.2018 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.prumyslovaekologie.cz/info/polemika-slaba-mista-navrhovaneho-zakona-o-vyrobcich-s-ukoncenou-zivotnosti-podle-kolektivnich-systemu>

²⁴³ Cyrkl: disruptors in the world of waste managment. *Nový odpadový zákon: Obaly a výrobky s ukončenou životností*. In: youtube.com [YouTube video]. 2021 [cit. 22.10.2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=HdI4Ui9udmE>

4.4. Kolektivní systémy – monopol vs pluralita

Svou povinnost zpětného odběru je výrobce oprávněn plnit v individuálním systému či v kolektivním systému. Dle druhu vybraného výrobku a případně i jeho skupiny se vyskytují různé preference užití jednotlivých způsobů plnění. Zatímco u přenosných baterií a akumulátorů žádný z výrobců nevykonává své povinnosti v individuálním systému, tak například u pneumatik je výrobců plnicích své povinnosti individuálně nadpoloviční většina.²⁴⁴ Jak pro individuální systém, tak pro kolektivní systém byly s přijetím ZVUŽ doplněny nové povinnosti a jejich fungování bylo upřesněno a sjednoceno pro všechny výrobky se zpětným odběrem, jak bylo částečně popsáno v předchozí kapitole.

Z hlediska teorie můžeme rozlišovat mnoho podob fungování kolektivních systémů, například, zda mají být výdělečnou či nevýdělečnou společností. Nejzásadnější obecnou teoretickou otázkou však je, zda by měl být zřízen pouze jeden kolektivní systém, nebo by jejich fungování mělo probíhat formou běžné hospodářské soutěže. Ačkoliv je dle právních předpisů dbáno na zachování antimonopolního podnikatelského prostředí, tak proti tomu stojí argument, že kolektivní systémy nejsou zřizovány za podnikatelským účelem, nýbrž představují veřejně prospěšnou službu, a navíc ani nesmí rozdělovat zisk nebo jiné vlastní zdroje.²⁴⁵

Pro zachování pouze jednoho kolektivního systému svědčí například to, že vyšší množství subjektů nemusí nutně znamenat nárůst množství zpětně odebraných výrobků. Soupeřící kolektivní systémy totiž nejsou motivovány překročit minimální cíle zpětného odběru, jelikož by se tím jejich služby prodražily a výrobci by upřednostnili jiný kolektivní systém. Při více kolektivních systémech také hrozí, že dojde k účelovému sbírání pouze některých výrobků, které mají kladnou ekonomickou hodnotu.²⁴⁶ Stejně tak informační

²⁴⁴ Ministerstvo životního prostředí. *Vybrané ukazatele odpadového hospodářství v oblasti zpětného odběru pneumatik do roku 2020*. In: mzp.cz [online]. 4/2022 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/vybrane_ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi/\\$FILE/OODP-Vybrane_ukazatele_pneu-2020.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/vybrane_ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi/$FILE/OODP-Vybrane_ukazatele_pneu-2020.pdf)

²⁴⁵ Viz ust. § 46 odst. 2 ZVUŽ

²⁴⁶ ECOBAT. Aktuální problémy sběru baterií v Evropě a ČR. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2019, 20(2), 30-31. ISSN: 1212-7779.

kampaně více výrobců nemusí být natolik efektivní, jako kdyby je provozoval pouze jeden kolektivní systém²⁴⁷ za stanovenou částku.²⁴⁸

Pro pluralitu kolektivních systémů naopak hovoří potenciálně nižší cena za plnění povinností u vybraných výrobků, neboť konkurence bude na kolektivní systémy působit tak, aby zlepšovaly a zefektivňovaly své služby. Pro zachování antimonopolního prostředí i v této oblasti se již dříve vyjádřil i Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, když uvedl, že předmět činnosti kolektivního systému by neměl opravňovat ke stanovení monopolu a mělo by být umožněno fungování běžného tržního prostředí.²⁴⁹

Otázku výhodnosti monopolního vs pluralitního systému nevyřešily ani studie různého nastavení kolektivních systémů v rámci EU, kde se praktikují oba modely. Z vykazovaných výsledků nelze jednoznačně určit, že by tento faktor byl klíčový pro úroveň míry zpětného odběru, která je dána více dobou od zavedení systému zpětného odběru.²⁵⁰ Přestože některé názory obhajují užití čistě monopolního systému,²⁵¹ v účinné úpravě dle ZVUŽ je zachováno antimonopolní prostředí, neboť o povolení provozovat kolektivní systém může požádat každý, kdo splní zákonem stanovené podmínky. I přes možnost existence více kolektivních systémů existuje v ČR pro obaly i pro pneumatiky pouze jeden kolektivní systém, respektive autorizovaná obalová společnost.

²⁴⁷ Zde je však nutné podotknout, že kolektivní systémy mohou sdílet náklady na informační a osvětovou činnost.

²⁴⁸ ECOBAT. Aktuální problémy sběru baterií v Evropě a ČR, op. cit., s. 30-31

²⁴⁹ Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. *Stanovisko Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže k fungování kolektivních systémů z pohledu hospodářské soutěže*. In: uohs.cz [online]. 14.8.2013 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: https://www.uohs.cz/download.php?q=Stanovisko_elektroodpady_2013.pdf

²⁵⁰ European Portable Battery Association. *The collection of waste portable batteries in Europe in view of the achievability of the collection targets set by Batteries Directive 2006/66/EC*. In: epbaeurope.net [online]. 4/2020 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.epbaeurope.net/assets/resources/Report-on-the-portable-battery-collection-rates-Short-Update-Mar-20-final-1.1.pdf>, s. 44

²⁵¹ Viz např. SCHWARZ, Jirí et al. *One, or more? How to set up the optimal system at packaging waste management industry*. In: eceta.cz [online]. 2018 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <http://eceta.cz/wp-content/uploads/2019/03/Studie-ENG-4-.pdf>

4.5. Předání zpětně odebraného výrobku s ukončenou životností

Zpětným odběrem výrobku od konečného uživatele teprve začíná proces, který směřuje k následnému zpracování a využití nebo odstranění výrobku s ukončenou životností.²⁵² Po předání má ve vztahu k odebraným výrobkům s ukončenou životností provozovatel místa zpětného odběru mnoho povinností, jejichž obsahem je převážně nezhoršení stavu předaných výrobků s ukončenou životností, které by mohlo ztížit jejich opětovné použití nebo recyklaci. Zároveň také platí, že zejména nesmí sám do výrobků s ukončenou životností zasahovat či je rozebírat, pokud není zároveň zpracovatelem, neboť by hrozilo riziko neodborné manipulace a vymontování cenných částí.²⁵³

Pro provozovatele místa zpětného odběru je však zásadní následné předání výrobku zpracovateli určenému výrobcem, jenž je jedinou osobou, které může být výrobek s ukončenou životností předán.²⁵⁴ Obdobně pak hovoří i další ustanovení ZVUŽ, které stejnou povinnost předání výhradně zpracovateli vybranému výrobcem stanoví i dalším právnickým nebo fyzickým podnikajícím osobám.²⁵⁵ Zpětně odebraný výrobek je vedle předání zpracovateli možné alternativně předat ještě k přeshraniční přepravě či zpracovateli. V obou případech však tímto okamžikem dochází k ukončení tzv. zjednodušeného odpadového režimu a dále se již na výrobek s ukončenou životností subsidiárně aplikuje ZOO.

Předání zpracovateli bylo taktéž velkým tématem nového ZVUŽ, jelikož se uvažovalo o stanovení tzv. „čínské zdi“. To by znamenalo, že by se zpracovatelem nemohl stát sám kolektivní systém, či osoby nějak provázané s provozovatelem kolektivního systému. Důvodem tohoto omezení měla být ochrana hospodářské soutěže mezi zpracovateli, aby nedošlo ke zvýhodnění zpracovatele provázaného s kolektivním systémem ku příkladu tím, že by mu byl poskytován výhodnější druh odpadu.

²⁵² Viz ust. § 12 odst. 1 ZVUŽ

²⁵³ Viz ust. § 17 odst. 1 ZVUŽ

²⁵⁴ Viz ust. § 17 odst. 2 písm. a) ZVUŽ

²⁵⁵ Zde je stanovena výjimka, která dopadá například na poslední prodejce, kteří jsou oprávněni zpětně odebraný výrobek předat do systému zpětného odběru.

Proti návrhu zavedení čínské zdi však byly jednoznačně kolektivní systémy. Ty argumentovaly tím, že pokud mají zajistit minimální recyklační účinnost, tak v případě, že by o některé druhy odpadu nebyl na trhu zájem nebo v případě nedostatku recyklačních kapacit, musely by tuto recyklaci zajistit kolektivní systémy, což by jim zákaz vlastnit zpracovatelské kapacity znemožnil.²⁵⁶ Dalším případným argumentem proti zavedení čínské zdi je značná hrozba obcházení zákona, neboť by musela být precizně omezena i případná majetková či osobní propojenost kolektivního systému a případného zpracovatele.

Do přijaté podoby ZVUŽ návrh kompletního znemožnění propojenosti kolektivních systémů a zpracovatelů nebyl promítnut a byla ponechána stávající pravidla. Nově pouze platí, že kolektivní systémy nemohou být přímo zpracovateli, ale tím není omezeno, aby zpracovatelem byl například výrobce, který je společníkem provozovatele kolektivního systému. Navíc v době přijetí ZVUŽ žádný z kolektivních systémů sám přímo nezpracovával výrobky s ukončenou životností, a tudíž se situace fungujících kolektivních systémů nezměnila.²⁵⁷

V rámci zajištění rovných podmínek na trhu zpracovatelů bylo v původních návrzích ZVUŽ taktéž uvažováno o zavedení komoditní burzy, prostřednictvím které by se zpětně odebrané výrobky obchodovaly. Vzhledem k rozdílnosti složení odebraných vybraných výrobků, a tedy i nestabilitě a nepředvídatelnosti složení kupovaného odpadu byl tento institut z návrhu zákona vypuštěn. Transparentnost obchodování měla přinést také povinná veřejná soutěž při obchodování s výrobky s ukončenou životností, ta však byla z návrhu ZVUŽ taktéž posléze vypuštěna, a to z důvodu administrativní náročnosti a prodražení celého procesu.²⁵⁸

Po obdržení výrobků s ukončenou životností postupuje zpracovatel dle ZOO a dle povinností, které jsou stanoveny pro jednotlivé výrobky s ukončenou životností, neboť tato

²⁵⁶ ŠŤASTNÁ, Jarmila. Anketa: Jaké jsou nové odpadové zákony?. *Odpady: odborný časopis pro nakládání s odpady a životní prostředí*. 2021, **30**(1), 18-21. ISSN: 1210-4922.

²⁵⁷ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 41

²⁵⁸ DENKOVÁ, Adéla. *Vysloužilé výrobky na komoditní burzu? Povinné to v novém zákoně nebude*. In: euractiv.cz [online]. 21.4.2016 [cit. 27.2.2022]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/klima-a-zivotni-prostredi/news/vyslouzile-vyroby-na-komoditni-burzu-povinne-to-v-novem-zakone-nebude-013267/>

fáze již nemá společnou speciální úpravu. Obvykle jsou speciálně stanoveny ZVUŽ základní povinnosti pro zpracování a dále i určité kvóty pro využití nebo recyklaci zpětně odebraných výrobků s ukončenou životností.

ČÁST DRUHÁ: BATERIE A AKUMULÁTORY

5. Obecně o bateriích a akumulátorech

Již od roku 1800 známe díky Alessandru Voltovi princip fungování baterií, tedy určitého elektrochemického zdroje elektrické energie, jehož základní částí je galvanický článok tvořený kladnou a zápornou elektrodou oddělenou elektrolytem.²⁵⁹ Na tomto základním principu stále fungují i moderní baterie a akumulátory, které nás obklopují, ačkoliv dnes s již odlišným chemickým složením. Jen v EU je každoročně uvedeno na trh 1 150 000 tun baterií a akumulátorů, z čehož je 800 000 tun automobilových baterií a akumulátorů, 190 000 tun průmyslových baterií a akumulátorů, a zbylých 160 000 tun pak tvoří přenosné baterie a akumulátory.²⁶⁰ S tímto množstvím odpadních baterií a akumulátorů je tudíž nutné se také následně vypořádat. Speciální nakládání s nimi je vyžadováno, jelikož mohou obsahovat nebezpečné látky ohrožující životní prostředí, ale také jelikož představují potenciální zdroj vzácných kovů, které jsou jejich součástí.

Množství baterií a akumulátorů uváděných na trh předurčuje také jejich významný ekonomický potenciál, který s přechodem na uhlíkově neutrální ekonomiku dále stoupá. Proto právní úprava nesměřuje jen k ochraně životního prostředí, ale pokouší se také o zohlednění ekonomické důležitosti těchto výrobků, jelikož bateriový průmysl v roce 2016 v EU vyprodukoval produkty s hodnotou přes 7 miliard euro.²⁶¹ V současné době se však v EU vyrábí asi jen 3 % všech baterií a akumulátorů, zatímco 85 % je jich vyráběno v Asii. Pokud tedy nebudou v EU vybudovány dostatečné výrobní kapacity pro baterie a akumulátory, mohlo by v tomto ohledu dojít ke vzniku závislosti na asijském regionu.

Stejně jako většina ostatních vybraných výrobků, tak i převážná většina právní úpravy v oblasti baterií a akumulátorů má svůj základ v evropském právu, přestože s novou úpravou bylo do ZVUŽ zapracováno několik povinností a definic, které z evropské úpravy

²⁵⁹ CENEK, Miroslav et al. *Akumulátory a baterie*. Praha: STRO.M Praha, 1996, 136 stran, s. 9-10.

²⁶⁰ European Commission. *Batteries*. In: ec.europa.eu [online]. [cit. 27.2.2022]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/environment/waste/batteries/index.htm>

²⁶¹ Tato hodnota je ještě o něco větší, neboť v uvedené statistice Eurostatu nejsou započítány baterie exportované mimo EU, které jsou zakomponované do výrobků jako jsou např. automobily a elektrozařízení.

nevycházejí. Z důvodu rychlého technologického pokroku a vývoje práva životního prostředí, již není směrnice o bateriích z roku 2006 dostatečně aktuální, a proto je na evropské úrovni připravováno nové nařízení o bateriích, které tuto směrnici nahradí. V současné době je návrh nařízení stále v legislativním procesu, ačkoliv původní návrh předpokládal jeho účinnost již od roku 2022.²⁶²

Připravované nařízení navazuje na směrnici o odpadech bez toho, aniž by nějak zásadně měnilo či zasahovalo do aktuální úpravy, ale převážně současnou úpravu pouze rozšiřuje. Vzhledem k tomu, že dané nařízení ještě není účinné a není dosud známo jeho konečné znění, tak mu bude věnována pozornost až v poslední kapitole této práce.

5.1. Definice baterie a akumulátoru

Základní právní definice baterie a akumulátoru se s přijetím ZVUŽ nezměnila, a tak se baterií nebo akumulátorem nadále rozumí „*zdroj elektrické energie generované přímou přeměnou chemické energie, který se skládá z jednoho nebo více primárních článků neschopných opětovného nabití, nebo z jednoho nebo více sekundárních článků schopných opětovného nabití*“.²⁶³

Pro všechny baterie a akumulátory, které splňují tuto definici se použije ZVUŽ bez ohledu na další parametry baterie či akumulátoru.²⁶⁴ Z výše uvedené definice také naopak můžeme určit, na které výrobky se tato úprava nepoužije. Přímou přeměnou chemické energie se rozumí to, že se v procesu nemůže nacházet žádný prostředník, neboť o nepřímou přeměnu se jedná například u tepelných elektráren. Úprava baterií a akumulátorů se proto nevztahuje na také další zdroje chemické energie jako jsou palivové články,²⁶⁵ kondenzátory

²⁶² GUPTA, Abhishek et al. *Will Europe's new battery regulation give it pole position?*. In: euractiv.com [online]. 2.11.2022 [cit. 2.12.2022]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/batteries/opinion/will-europes-new-battery-regulation-give-it-pole-position/>

²⁶³ Viz ust. § 3 odst. 1 písm. f) ZVUŽ

²⁶⁴ S výjimkou baterií nebo akumulátorů dle ust. § 2 odst. 3 písm. j) ZVUŽ, které jsou používány v zařízeních, jejichž specifický účel vylučuje užití ZVUŽ. Jedná se o zařízení určená pro vyslání do vesmíru a zařízení související s ochranou bezpečnostních zájmů ČR.

²⁶⁵ Jedná se o další typ galvanického článku, kde jsou k jednotlivým elektrodám nepřetržitě přiváděny reakční materiály.

a superkondenzátory.²⁶⁶ Tyto výrobky tudíž budou podléhat běžnému odpadovému režimu, pokud nejsou součástí elektrozařízení apod.

V základní definici je také uvedeno, že se baterie nebo akumulátor skládá z primárních nebo sekundárních článků. Jedná se o základní dělení galvanických článků dle jejich fungování. Jejich zásadním rozdílem je, že sekundární článek (akumulátor) je možné opětovně nabít elektrickým proudem, tedy provést reverzní akci k předchozímu vybití, zatímco u primárního článku (baterie) je možné pouze jedno užití. Toto základní technické rozdělení však často není respektováno a v mnoha textech můžeme narazit na pojem nabíjecí baterie²⁶⁷ nebo pouze baterie, přestože je popisován akumulátor, a toto označení tak není technicky zcela přesné.

V této práci bude dále pro zjednodušení užíváno pojmu „baterie“ také jako zkratka zahrnující baterie a akumulátory, pokud nebude výslovně uvedeno, že se daný text týká pouze primárních článků (baterií) či sekundárních článků (akumulátorů), neboť povinnosti pro nakládání s primárními i sekundárními články jsou ve většině případů totožné. Zároveň i nově chystané nařízení o bateriích počítá již jen s pojmem baterie zahrnujícím i akumulátory, a i provozovatelé kolektivního systému již dnes využívají ve svých materiálech tohoto zjednodušení.

5.2. Dělení baterií

Krom výše uvedeného rozdělení baterií dle obsahu primárních nebo sekundárních článků v nich, můžeme baterie z hlediska ZVUŽ rozdělit také dle několika jiných aspektů, které ovlivňují povinnosti se k nim vztahující.

²⁶⁶ Ty fungují na základě elektrostatické síly, kterou je ukládán náboj, nikoliv na základě elektrochemické reakce. Superkondenzátory se odlišují od kondenzátorů velikostí kapacity, jejich výhodou je vysoká rychlost nabíjení a vybíjení, jejich aplikaci prozatím brzdí menší energetická hustota. Viz BUCHMANN, Isidor. *Batteries in a Portable World: A Handbook on Rechargeable Batteries for Non-Engineers*, 3. vydání, Cadex Electronics Inc., Richmond, 2011, 360 stran, ISBN 978-0-9682118-3-0. s. 72

²⁶⁷ Ústav pro jazyk český. *Akademický slovník současné češtiny*. In: *slovníkcestiny.cz* [online]. [cit. 2.12.2022]. Dostupné z: <https://slovníkcestiny.cz/heslo/baterie/0/549>

5.2.1. Rozdělení dle skupin

Zcela základní dělení baterií, které již bylo dříve v práci předestřeno, je rozdělení do skupin, které významně určuje další nakládání s nimi. Taktéž bychom toto rozdělení mohli označit za dělení dle účelu, neboť právě dle něj poznáme, o jakou skupinu se jedná. Baterie tudíž dělíme na skupinu přenosných baterií, skupinu automobilových baterií a skupinu průmyslových baterií.²⁶⁸

ZVUŽ stanoví pro všechny skupiny vlastní definici, přičemž se rozumí:

- baterií přenosnou „*baterie, knoflíkový článek, napájecí sada nebo akumulátor, které jsou hermeticky uzavřeny a mohou být ručně přenášeny, pokud nejsou zároveň průmyslovou baterií nebo akumulátorem nebo automobilovou baterií nebo akumulátorem*“²⁶⁹;
- baterií automobilovou „*baterie nebo akumulátor používané pro automobilové startéry, osvětlení nebo zapalovací systémy motorových vozidel a baterie nebo akumulátory používané ke stejným účelům v jiných výrobcích, pokud zároveň nejsou průmyslovou baterií nebo akumulátorem*“²⁷⁰;
- baterií průmyslovou „*jakákoliv baterie nebo akumulátor určené výlučně k průmyslovému nebo profesionálnímu použití nebo používané v jakémkoliv druhu elektrických vozidel*“.²⁷¹

Automobilové baterie jsou nejjasněji definovanou skupinou, jelikož pokud jsou baterie užívány k explicitně uvedenému účelu, bude se jednat o automobilové baterie. Jedinou výjimkou je případ, kdy automobilové baterie jsou použity mimo vozidla, pak se však i přes jasně daný účel nesmí jednat o průmyslovou baterii. Tyto podmínky splňuje

²⁶⁸ Viz ust. § 76 ZVUŽ

²⁶⁹ Viz ust. § 77 písm. a) ZVUŽ

²⁷⁰ Viz ust. § 77 písm. b) ZVUŽ

²⁷¹ Viz ust. § 77 písm. c) ZVUŽ

například baterie určená pro iniciaci spalovacích motorů u letounů, které nejsou určeny k výhradnímu profesionálnímu nebo průmyslovému použití.

U definice průmyslových baterií je podstatné, že se musí jednat o výlučně užívání. Nezáleží tedy na tom, že baterie je používána profesionálem nebo v průmyslu, ale musí být posouzeno, zda je možné, aby naplňovala potřeby i mimo tyto sektory. Například pokud bude dodávána baterie pro notebook, který bude využíván pouze pro podnikatelské účely, nejedná se o průmyslovou baterii, jelikož není splněna podmínka výhradního účelu, neboť baterie v notebooku může využít i běžný spotřebitel.

Průmyslovou baterií bude dále i baterie, u níž nejsou splněny všechny podmínky pro přenosnou baterii. Tudíž pokud baterie není hermeticky uzavřená, nemůže být přenášena ručně nebo je navržena pro pohonný systém vozidel, tak se nejedná o přenosnou baterii, ale o baterii průmyslovou,²⁷² přestože nemusí být určena výhradně k profesionálnímu či průmyslovému užití.

Průmyslovou baterií je také baterie používaná v jakémkoliv druhu elektrických vozidel. Nedochozí zde však k překryvu průmyslových baterií s bateriemi automobilovými, jelikož tyto vozidla budou zpravidla obsahovat dvě baterie. Jednu trakční baterii, která slouží pro pohon elektromotorů určeného pro pohyb vozidla a je schopna opětovného nabití, která je baterií průmyslovou²⁷³ a také menší startovací baterií, která je baterií automobilovou. Definice trakční baterie je nově uvedena v ZVUŽ a reaguje tak na rozvoj elektromobility bez toho, aniž by bylo čerpáno v evropské úpravě.

Určení skupiny, do které baterie náleží je zcela zásadní, jelikož povinnosti v rámci různých skupin jsou značně odlišné. Pro určení skupiny obvykle členské státy vydávají určitý manuál s příklady zařazení konkrétních baterií. V případě ČR byla zpracována MŽP informace k určení typu baterie s diagramem, dle kterého lze určit o jaký typ baterie se

²⁷² Za podmínky, že se nejedná o automobilovou baterii.

²⁷³ Viz ust. § 77 písm. e) ZVUŽ

jedná.²⁷⁴ Zařazení do správné skupiny při uvedení na trh obvykle nečiní vážnějších problémů a nejasnosti plynou pouze z občasného zaměňování průmyslových a přenosných baterií. Tyto problémy nastávají například u kritéria přenositelnosti, které je v různých členských zemích EU vykládáno různě, a to od 1 kg až po 10 kg. V ČR byla určena hranice pro přenositelné baterie 5 kg, a proto jsou například baterie pro elektrokola řazeny mezi průmyslové baterie.²⁷⁵ Příkladný výčet baterií a do jakých skupin by měly být správně zařazeny uvádí také odstavce 9²⁷⁶ a 10²⁷⁷ preambule směrnice o bateriích.

Rozlišení mezi jednotlivými skupinami baterií by mělo být provedeno i při zpětném odběru, neboť jsou jednotlivé skupiny odebírány odděleně. Na konci životnosti baterií však je obtížnější tyto baterie zařadit, neboť nemusí být zřejmé pro jaké výrobky daná baterie byla určena a hrozí tak následně zaměnění průmyslové baterie²⁷⁸ za přenosnou baterie, což vede k chybnému vykazování míry zpětného odběru přenosných baterií.²⁷⁹

U jednotlivých skupin baterií jsou zajímavé rozdíly v jejich průměrné hmotnosti. Průměrná hmotnost přenosné baterie je 28 g, průmyslové baterie 9 kg a automobilové baterie

²⁷⁴ Přestože byla vypracována za účinnosti předchozího zákona o odpadech, je publikovaná informace stále použitelná, viz Ministerstvo životního prostředí. *Informace Odboru odpadů Ministerstva životního prostředí k určení typu baterií či akumulátorů v praxi*. In: rema.cloud [online]. 18. 5. 2017 [cit. 2.12.2022]. Dostupné z: https://www.rema.cloud/uploads/REMA_Battery/Dovozci_vyrobcu/OODP-urceni_tpu_baterii_ci_akumulatoru_v_praxi-20170529.pdf

²⁷⁵ Tamtéž

²⁷⁶ Průmyslové baterie jsou dle tohoto bodu baterie pro nouzovou nebo záložní dodávku energie v nemocnicích, na letištích a v kancelářích, baterie a akumulátory používané na vrtných ropných plošinách na moři nebo na majácích. Baterie určené výlučně do přenosných platebních terminálů v obchodech a restauracích, čtecí zařízení čárových kódů v obchodech, profesionální videozařízení pro televizní kanály a profesionální studia, do důlních a potápěčských lamp, záložní baterie pro elektrické dveře, baterie používané ve vybavení nástrojů používané ve spojení se solárními panely, fotovoltaickými nebo jinými zařízeními využívající obnovitelné zdroje energie. Baterie používané v elektrických vozidlech, jako například v elektrických automobilech, vozících pro invalidy, jízdních kolech, letištních vozidlech a vozidlech pro automatickou dopravu.

²⁷⁷ Přenosné baterie dle tohoto bodu jsou jednočláňkové baterie (AA nebo AAA) a baterie používané spotřebiteli nebo profesionály u mobilních telefonů, přenosných počítačů, bezšňůrových elektrických nástrojů, hraček a domácích přístrojů, jako jsou elektrické kartáčky, holicí strojky a ruční vysavače, a všechny baterie, které spotřebitelé mohou používat při běžném provozu domácnosti.

²⁷⁸ Ačkoliv jsou průmyslové baterie obvykle značných rozměrů, tak jednotlivé baterie jsou složeny z velkého množství bateriových článků, které mohou být při demontáži baterie taktéž nesprávně zařazeny.

²⁷⁹ Eucobat. *Position paper Classification of Batteries*. In: eucobat.eu [online]. 9/2017 [cit. 2.12.2022]. Dostupné z: <https://www.eucobat.eu/sites/default/files/2019-02/PP%20Classification%20Batteries%20v3.1.pdf>

16 kg, přestože je tak na trh v jednotkách uváděno 98 % baterií přenosných, tak dle hmotnosti tvoří asi jen 12 % a na průmyslové baterie pak připadá 25 % a na automobilové baterie 63 %.²⁸⁰ Z uvedeného jde tudíž vyzdvihnout uvedené nebezpečí záměny průmyslové baterie za baterii přenosnou, neboť průmyslová baterie může zastoupit několik stovek přenosných baterií a zkreslit výsledky zpětného odběru.

5.2.2. Rozdělení dle chemismu

Dalším faktorem, který upravuje povinnosti výrobce je chemické složení baterií. Přestože základní princip fungování baterie je stále stejný, tak je pro její výrobu možné využít širokou škálu prvků a látek. Ty následně ovlivňují výkonové vlastnosti baterie, ale také i její environmentální dopad či její nebezpečnost. Jednotné rozdělení dle chemismu není zákonem stanoveno, ale může modifikovat jednotlivé povinnosti. Například u stanovené minimální recyklační účinnosti jsou cíle stanoveny dle chemického složení pro 3 druhy chemismu, a to pro olovené baterie, pro nikl-kadmiové baterie a poslední kategorie zahrnuje všechny ostatní typy chemického složení.²⁸¹

Chemismus baterií ovlivňuje již samotné uvedení baterií na trh, neboť nezávisle na omezení chemických látek dle nařízení REACH,²⁸² které omezuje také možnosti chemického složení baterií, ZVUŽ obsahuje i vlastní omezení pro chemické složení baterií. Jedná se zejména o limitaci obsahu rtuti u všech skupin baterií do maximálně 0,0005 % hmotnostních procent, dále je to pak limitace množství kadmia na maximálně 0,002 % hmotnostních procent, nicméně ta se vztahuje pouze pro přenosné baterie, případně ty baterie, které jsou

²⁸⁰ European Portable Battery Association. *The collection of waste portable batteries in Europe in view of the achievability of the collection targets set by Batteries Directive 2006/66/EC*, op.cit., s. 29

²⁸¹ Viz příloha č. 5 ZVUŽ

²⁸² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 ze dne 18. prosince 2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek, o zřízení Evropské agentury pro chemické látky, o změně směrnice 1999/45/ES a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 793/93, nařízení Komise (ES) č. 1488/94, směrnice Rady 76/769/EHS a směrnice Komise 91/155/EHS, 93/67/EHS, 93/105/ES a 2000/21/ES. Přestože toto nařízení také upravuje možnosti chemického složení, tak nedochází k žádnému rozporu se směrnicí o bateriích – viz STAHL, Hartmut et al. *Study in support of evaluation of the Directive 2006/66/EC on batteries and accumulators and waste batteries and accumulators*. In: ec.europa.eu [online]. 8. 10. 2018, [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/environment/pdf/waste/Published%20Supporting%20Study%20Evaluation.pdf>, s. 104

zabudovány do elektrozařízení nebo do jiných výrobků.²⁸³ Takové typy baterií již nelze uvést na trh nebo do oběhu²⁸⁴ a pokud by takové baterie by na trh byly uvedeny, musely by z něj být staženy.

Výrobce při uvedení na trh vykazuje informace o uvedených bateriích včetně jejich chemického složení dle příloh vyhlášky o podrobnostech nakládání s některými výrobky s ukončenou životností. Používané chemické složení jednotlivých baterií se významně odlišuje dle skupin baterií. U automobilových baterií se téměř ze 100 % používají olovené baterie, zatímco u průmyslových baterií tvoří olovené baterie 73 % a dále 20 % Li-Ion/Li-Pol baterie.

U přenosných baterií je dále také rozdíl mezi primárními články a sekundárními články.²⁸⁵ U primárních článků je nejvyšší podíl alkalických baterií s 66,5 % a druhé nejvýznamnější jsou zinkové baterie s 27,6 %. U sekundárních článků převládají Li-Ion/Li-Pol baterie se zastoupením na trhu 65,9 %, přičemž o vzestupu jejich oblíbenosti svědčí i to, že ještě před 10 lety měly podíl na trhu přenosných baterií o 33,4 % a lze očekávat další zvyšování jejich podílu. Zbývající podíl na trhu sekundárních článků přenosných baterií mají nikl-metalhydridové baterie a olovené baterie.²⁸⁶

Lithiové baterie

Z výše uvedených statistik je zřejmé, že využití lithiových baterií stoupá, a to nejen u přenosných baterií, ale také u průmyslových baterií, kde je očekáván velký nárůst jejich využití v elektromobilech a také jako stacionárního úložiště energie z obnovitelných zdrojů.

S přijetím nové právní definice byla nově ZVUŽ zavedena definice baterií s obsahem lithia, tedy baterií závislých na přítomnosti kovového lithia, jeho slitin nebo jiných

²⁸³ Viz ust. § 78 odst. 1 ZVUŽ

²⁸⁴ S výjimkou pro přenosné baterie, které jsou určeny pro zdravotnické přístroje nebo nouzové nebo poplašné systémy u nichž může být obsah kadmia překročen.

²⁸⁵ Vzhledem k povaze automobilových a průmyslových baterií je předpokládána obvykle jejich znovupoužitelnost, a tudíž se primární články zde téměř nepoužívají.

²⁸⁶ Ministerstvo životního prostředí. *Vybrané ukazatele odpadového hospodářství v oblasti baterií a akumulátorů a odpadních baterií a akumulátorů za rok 2020*, op. cit., s.5

chemických sloučenin lithia.²⁸⁷ Tato definice lithiových baterií a povinností s nimi souvisejících nemají svou oporu v evropském právu, ale jsou reakcí české legislativy na kritiku ohledně nutnosti úpravy tohoto typu baterií, které v době vzniku směrnice o bateriích měly pouze marginální význam.

Oblíbenost lithiových baterií je dána především jejich vysokou energetickou hustotou, dlouhou životností a nízkou hmotností. Na druhou stranu však lithiové baterie přináší oproti jiným bateriím mnoho rizik. V prvé řadě je to nebezpečnost výrobku, neboť lithium je velmi reaktivní kov, u kterého hrozí vzplanutí či výbuch. Tato negativní vlastnost významně komplikuje nakládání s těmito bateriemi a novou právní úpravou, tedy zejména vyhláškou o podrobnostech nakládání s některými výrobky s ukončenou životností, byly stanoveny zvláštní požadavky na místa nakládání s těmito odpadními bateriemi.

Vedle těchto bezpečnostních problémů je lithium také velmi obtížně recyklovatelný kov, a proto jsou náklady výrobce k zajištění povinností zpětného odběru a následné recyklace enormní. Příspěvek kolektivnímu systému je stanoven až na 60 Kč/kg, zatímco u jiných druhů odpadních baterií se tento příspěvek pohybuje v rozmezí několika korun.²⁸⁸ Z důvodu těchto vysokých nákladů nemají výrobci ani možnost využít obecné výjimky pro neposkytnutí kauce v rámci individuálního plnění povinností v případě automobilových a průmyslových baterií.²⁸⁹ Výjimka z poskytnutí kauce může být uplatněna pouze u průmyslových baterií, a to tam kde je výrobce trakční baterie zároveň výrobcem vozidla.

²⁸⁷ Viz ust. § 77 písm. d) ZVUŽ

²⁸⁸ ECOBAT. Aktuální problémy sběru baterií v Evropě a ČR, op. cit., s. 30-31

²⁸⁹ Viz ust. § 86 odst. 3 a § 87 odst. 2 ZVUŽ

5.3.Environmentální dopady baterií

Množství baterií uváděných na trh stále stoupá. Jen v ČR jich bylo uvedeno v roce 2010 na trh 28 602 tun,²⁹⁰ zatímco o 10 let později to bylo již 34 560 tun.²⁹¹ Zvláště pak ve skupině přenosných baterií došlo k navýšení o více než 50 %. Z uvedených čísel je navíc patrné, že do nich ještě nebyla silněji promítnuta poptávka po průmyslových bateriích souvisejících s jejich využitím pro elektromobilitu a jako stacionárního úložiště pro energii z obnovitelných zdrojů. Je odhadováno, že světová poptávka po bateriích by měla být mezi lety 2020 až 2030 14krát vyšší, přičemž 17 % poptávky po bateriích a akumulátorech by mělo pocházet z EU.²⁹² Jaký efekt však mají baterie na životní prostředí?

Primárním environmentálním problémem v oblasti baterií byl jejich obsah těžkých kovů jako olova, rtuti nebo kadmia, které se při spalování baterií dostávaly do ovzduší, nebo v případě skládkování kontaminovaly půdu a dostávaly se do spodních vod. Na tento problém reagovala první speciální úprava baterií, která byla obsažena ve směrnici o bateriích z roku 1991.²⁹³ Uvedená směrnice se vztahovala pouze na baterie, které obsahovaly výše uvedené těžké kovy a jejím hlavním úkolem bylo omezit tyto látky v bateriích a harmonizovat jejich úpravu napříč členskými státy. Přestože předmětná směrnice kromě zákazu uvedení určitých baterií na trh uvedla i povinnost značení a zajištění odděleného sběru, tak se vztahovala pouze na úzký okruh baterií s obsahem těžkých kovů.

Nejsou to však pouze tyto těžké kovy, které mohou poškodit životní prostředí, ale obdobně i další kovy jako zinek, měď, mangan, lithium a nikl, které s sebou nesou řadu rizik

²⁹⁰ Ministerstvo životního prostředí. *Vybrané ukazatele odpadového hospodářství v oblasti baterií a akumulátorů a odpadních baterií a akumulátorů za rok 2010*. In: mzp.cz [online]. 5/2012 [cit. 1.12.2022]. Dostupné z:

[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi_baterie_akumulatory/\\$FILE/OODP-Vyhodnocen%C3%AD_2010_baterie_akumul%C3%A1tory-20120528.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi_baterie_akumulatory/$FILE/OODP-Vyhodnocen%C3%AD_2010_baterie_akumul%C3%A1tory-20120528.pdf)

²⁹¹ Ministerstvo životního prostředí. *Vybrané ukazatele odpadového hospodářství v oblasti baterií a akumulátorů a odpadních baterií a akumulátorů za rok 2020*, op. cit., s. 3

²⁹² European Commission. *Questions and Answers on Sustainable Batteries Regulation*. In: ec.europa.eu [online]. 10.12.2020 [cit. 27.3.2022]. Dostupné z: Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_2311

²⁹³ Směrnice Rady ze dne 18. března 1991 o bateriích a akumulátorech obsahujících určité nebezpečné látky (91/157/EHS)

pro životní prostředí.²⁹⁴ Pro ochranu životního prostředí je tudíž potřeba komplexní úpravy pro všechny baterie, což je i důvodem proč byla směrnice o bateriích z roku 1991 nahrazena současnou směrnicí o bateriích na jejímž základě byl vytvořen i ZVUŽ.

Obsah těžkých kovů v bateriích byl výrazně omezen,²⁹⁵ čímž došlo k minimalizaci zdravotních a environmentálních rizik v případě, že je s nimi řádně nakládáno. Stále ovšem platí, že například elektrolyt je obvykle kyselinou nebo hydroxidem, tedy silně žíravou látkou při jejímž rozlití hrozí poleptání. Tato hrozba se týká jen některých automobilových nebo průmyslových baterií, neboť přenosné baterie jsou povinně uzavřené. Aktuálně představují největší nebezpečí lithiové baterie, a to z důvodu jejich hořlavosti a výbušnosti. Vznik požáru hrozí jak u konečného uživatele, tak i při jejich zpětném odběru a dalším nakládání s nimi.

Odlisný přístup pro nakládání s odpadními bateriemi však není dán pouze jejich dopadem na konci jejich životnosti, ale i tím, že jejich recyklací je možné opětovně získat potřebné suroviny, neboť těžba primárních surovin pro jejich výrobu velmi zatěžuje životní prostředí, a to nejen z pohledu obrovského množství těžebního odpadu. Kromě toho primární suroviny pro baterie se často nevyskytují, nebo pouze v minimálním množství, na území EU, což vytváří nebezpečí závislosti na určitých světových regionech, zejména Číně.²⁹⁶ Tento fakt a možný nedostatek primárních surovin si EU dobře uvědomuje a připravuje Evropský akt o kritických surovinách,²⁹⁷ který navazuje na již dříve publikované reporty ohledně kritických primárních surovin v EU.²⁹⁸

²⁹⁴ European Commission. *Frequently Asked Questions on Directive 2006/66/EU on Batteries and Accumulators and Waste Batteries and Accumulators (Updated version, May 2014)*. In: epbaeurope.net [online]. 1.5.2014 [cit. 27.3.2022]. Dostupné z: <https://www.epbaeurope.net/assets/European-Commissions-guidance-document.pdf>

²⁹⁵ Viz předchozí podkapitola 5.2.2

²⁹⁶ NOYAN, Oliver. *How the EU plans to win the global race for Critical Raw Materials*. In: euractiv.com [online]. 17.11.2021 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/how-the-eu-plans-to-win-the-global-race-for-critical-raw-materials/>

²⁹⁷ Evropská Komise. *Evropský akt o kritických surovinách*. In: ec.europa.eu [online]. [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13597-European-Critical-Raw-Materials-Act_en

²⁹⁸ European Commission. *Report on critical raw materials and the circular economy*. In: europa.eu [online]. 16. 1. 2018 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/publications/report-critical-raw-materials-and-circular-economy_en

Jednorázové použití baterií v případě primárních článků se může jevit jako plýtvání zdroji a taktéž z uživatelského hlediska zcela nedává smysl. Nicméně i v současnosti je větší množství přenosných baterií na trh uvedeno jako primární články.²⁹⁹ Obecně jsou sekundární články schopny 500 až 1 500 nabíjecích cyklů, což i přes průměrně desetinásobně vyšší pořizovací cenu znamená úsporu pro uživatele. Primární články mají však jednu podstatnou výhodu, a to v tom, že u nich nedochází k samovolnému vybíjení, což je předurčuje pro použití v zařízení s nízkým odběrem.³⁰⁰ Ani u těchto baterií tak nelze konstatovat, že by mělo být jejich užití zakázáno, jelikož mohou mít své opodstatnění. Pokud by opravdu došlo k omezení jejich užití, měly by být stanoveny výjimky například pro některé průmyslové baterie, které slouží i několik desítek let a jsou na těžce dostupných místech, nebo dále u zařízení, kde je nutná vysoká míra spolehlivosti jako jsou například defibrilátory.³⁰¹

Výše byly popsány možné nebezpečné vlastnosti baterií, ale jsou baterie nebezpečným odpadem ve smyslu ZOO? Odpady jsou zařazovány podle šestimístného čísla uvedeného v Katalogu odpadů,³⁰² které nejbližší odpovídá charakteru odpadu. Baterie jsou zařazeny dle přílohy č. 1 Katalogu odpadů do skupin 16 nebo 20, přičemž zda budou představovat nebezpečný odpad záleží na jejich typu. Zatímco nikl-kadmiové baterie, olovené akumulátory a baterie obsahující rtuť jsou nebezpečným odpadem, tak alkalické baterie či jiné baterie jím nejsou. Tudíž ani uvedené lithiové baterie nejsou automaticky nebezpečným odpadem, ale dále je pak řešeno, jestli tyto odpady nevykazují nebezpečnou vlastnost dle ust.

²⁹⁹ Za posledních 10 let se poměr mezi množstvím uváděných primárních článků a sekundárních článků u přenosných baterií téměř nezměnil, primární články tvoří 64,9 % baterií a sekundární články zbývajících 35,1 %.

³⁰⁰ GALLATOVÁ, Eva. *Češi dávají přednost jednorázovým bateriím*. In: ecobat.cz [online]. 6.11.2017 [cit. 27.3.2022]. Dostupné z: <http://www.ecobat.cz/index.php/2017/11/06/cesi-davaji-prednost-jednorazovym-bateriim/>

³⁰¹ RECHARGE. *EU Sustainability Legislation on Batteries: Batteries Directive revision*. In: rechargebatteries.org [online]. 5.5.2020 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z https://rechargebatteries.org/wp-content/uploads/2020/05/Position-Paper_RECHARGE-comments-to-the-Batteries-Directive-stakeholders-consultation-2020.pdf

³⁰² Vyhláška č. 8/2021 Sb., o Katalogu odpadů a posuzování vlastností odpadů

§ 7 odst. 1 písm. a) ZOO. Přičemž v praxi je tak většina baterií považována za nebezpečný odpad.³⁰³

5.4. Baterie a související výrobky

Ze své podstaty jako zdroje elektrické energie jsou baterie neodmyslitelně spjaty s dalšími výrobky, kterým budou tuto energii poskytovat. Nejčastější bude jejich spojení s dalšími dvěma vybranými výrobky, a to s elektrozařízeními a s vozidly. Oba uvedené druhy vybraných výrobků jsou upraveny vlastní směrnicí, přičemž v obou případech platí, že směrnice o bateriích se použije, aniž by tyto směrnice byly dotčeny a jsou tudíž aplikovány nezávisle na sobě.

Baterie v elektrozařízeních

Výrobce elektrozařízení, do kterého je zabudována nebo je k němu přiložena baterie, je zároveň i výrobcem baterií a má i jeho povinnosti. Vzhledem k tomuto překrytí je dbáno na to, aby nedocházelo ke dvojímu plnění povinností více osobami k jednomu výrobku. Proto je stanovena výjimka, že pokud byla přiložená či zabudovaná baterie již dříve uvedena na trh zvlášť, tak povinnosti výrobce má výrobce elektrozařízení se zabudovanou či přiloženou baterií.³⁰⁴ Množství baterií, které jsou uváděny na trh takto zabudovány či přiloženy k elektrozařízení je velmi vysoké. Například v roce 2014 bylo 24 % všech přenosných baterií (přičemž v případě sekundárních článků je odhadováno až 50 %) uvedených na trh jako součást elektrozařízení.³⁰⁵

Výrobce elektrozařízení s přiloženou/zabudovanou přenosnou baterií je specificky omezen ve svých právech pro zajištění povinností výrobce přenosných baterií, jelikož je může splnit pouze prostřednictvím kolektivního systému. To je dáno především z praktického důvodu, neboť je potřeba zajistit spolupráci systémů zpětného odběru

³⁰³ KRATOCHVÍL, Petr. Je snadné recyklovat baterie?. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2020, **21**(2), 16-17. ISSN: 1212-7779.

³⁰⁴ Viz ust. § 84 odst. 1 ZVUŽ

³⁰⁵ KRATOCHVÍL, Petr. Použité baterie a elektroodpad. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2015, **16**(10), 20-21. ISSN: 1212-7779.

elektrozařízení a baterií, která se prokazuje uzavřenou smlouvou. V případě individuální možnosti plnění povinností by byly kolektivní systémy výrobců elektrozařízení nuceni uzavřít velké množství smluv se všemi výrobci baterií s přiloženou/zabudovanou baterií, neboť pro zpětný odběr elektrozařízení se zabudovanou přenosnou baterií jsou povinni uzavřít smlouvu se všemi kolektivními systémy výrobců přenosných baterií.³⁰⁶ Bez uzavření těchto smluv jsou kolektivní systémy výrobců elektrozařízení oprávněny odebírat jen elektrozařízení s automobilovými či průmyslovými bateriemi.

Konečný uživatel má v případě baterie zabudované nebo vložené v elektrozařízení možnost vyjmout baterii z elektrozařízení a tu odevzdat v rámci zpětného odběru baterií, či danou baterii nechat uvnitř elektrozařízení a odevzdat ji v rámci zpětného odběru elektrozařízení. Pokud jsou baterie zabudovány v elektrozařízení, tak následně musí být z odpadního elektrozařízení vyjmuty a předány zpracovateli dle určení provozovatele kolektivního systému.³⁰⁷

Baterie ve vozidlech

Obdobně jako tomu je v případě elektrozařízení, tak i výrobce vozidla ve kterém je zabudována, nebo ke kterému je přiložena baterie, je zároveň výrobcem baterií. Na rozdíl od elektrozařízení však není pro výrobce vozidla stanovena v ZVUŽ speciální úprava této situace.

Konečný uživatel se opět může zbavit celého vozidla, které obsahuje baterii a případně i trakční baterii, jeho předáním osobě oprávněné ke sběru vozidel, nebo může vyjmutou baterii předat sám do systému zpětného odběru pro danou skupinu baterií.³⁰⁸ Pokud je předáno celé vozidlo osobě oprávněné ke sběru vozidel, tak se dále postupuje dle vyhlášky o podrobnostech nakládání s vozidly s ukončenou životností.³⁰⁹ Zpracovatel vozidla s ukončenou životností má dle přílohy č. 2 uvedené vyhlášky povinnost před zpracováním z

³⁰⁶ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 84

³⁰⁷ Viz ust. § 84 odst. 5 ZVUŽ

³⁰⁸ Viz ust. § 104 odst. 1 ZVUŽ

³⁰⁹ Vyhláška č. 345/2021 Sb., o podrobnostech nakládání s vozidly s ukončenou životností

vozidla demontovat veškeré baterie. Proto musí zpracovatel také disponovat dostatečným vybavením pro demontování případné trakční baterie, kterou vyjme v souladu s bezpečnostními standardy a obdržnými pokyny výrobce. Demontované baterie zpracovatel následně předá do systému zpětného odběru.

Obecně dle ZVUŽ platí, že výrobce musí zajistit snadné vyjmutí baterie z jakéhokoliv výrobku, tedy nejen pro vozidla a elektrozařízení, do kterého byla zabudována.³¹⁰ Je nutné, aby odpadní baterie byly z výrobku vyjmutelné buď samotným konečným uživatelem či alespoň kvalifikovaným profesionálem nezávislým na výrobcu, tedy například servisem. Pro toto vyjmutí vypracuje výrobce návod, který povinně připojí k prodávanému výrobku se zabudovanou baterií.³¹¹ Snadné a bezpečné vyjmutí je relativně vágní pojem, nicméně by měl být vykládán tak, že baterii lze vyjmout za přiměřených nákladů.

³¹⁰ Dle ust. § 81 odst. 3 ZVUŽ existují z této povinnosti výjimky např. z léčebných důvodů.

³¹¹ Viz ust. § 81 odst. 1 a 2 ZVUŽ

6. Životní cyklus baterií a akumulátorů

Pro účinnou ochranu životního prostředí je nezbytné k bateriím přistupovat komplexně s ohledem na jejich celý životní cyklus. V následující kapitole tak bude představena v časově lineárním rozložení úprava baterií, která se nějakým způsobem dotýká odpadového hospodářství a dosud zde nebyla prezentována.

6.1. Výroba baterií

I před samotnou výrobou baterií existuje vliv činností souvisejících se vznikem baterií na odpadové hospodářství. V prvé řadě se jedná o vznik odpadu, který doprovází získávání primárních surovin, při němž vzniká obrovské množství těžebního odpadu, přičemž dispozice s tímto odpadem je upravena samostatným zákonem o nakládání s těžebním odpadem.³¹² Těžební odpad má obdobné postavení jako vybrané výrobky, neboť pro něj také platí subsidiární použití ZOO, v případech, že pro tento typ odpadu není stanovena úprava ve speciálním zákoně.³¹³ Omezení potřeby primárních surovin je pak dáno v zásadě dvěma možnostmi. Buď bude užíváno více sekundárních surovin, které jsou ve většině případů environmentálně šetrnější nebo bude upraven návrh výrobku tak, aby obsahoval méně surovin či aby jeho životnost byla prodloužena, čímž se omezí spotřeba těchto výrobků.

O významnosti fáze návrhu výrobku a její celkové důležitosti ve vztahu ke konečnému dopadu vyrobeného výrobku již bylo pojednáváno v první části práce.³¹⁴ Za současné právní úpravy neexistují dosud ucelená pravidla pro jejich životnost nebo jiné environmentální pravidla pro návrh výrobku, kromě již uvedeného omezení chemických látek apod.³¹⁵ Pro výrobce tak platí, že výrobek musí být v souladu se zákonem o technických

³¹² Zákon č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně souvisejících předpisů

³¹³ Viz ust. § 2 odst. 2 ZOO

³¹⁴ Viz podkapitola 3.2.2

³¹⁵ Strategický akční plán pro baterie stanovil cíl vytvořit pro baterie pravidla pro ekodesign. Tato úprava bude zakomponována přímo do chystaného nařízení o bateriích.

požadavcích na výrobky,³¹⁶ dle kterého je dále odkázán na plnění technických norem, které se však zabývají převážně bezpečností, a to vždy určitého segmentu baterií.³¹⁷

6.1.1. Definice výrobce

Výrobce baterie dle ZVUŽ je nezbytné odlišovat od osoby, která se reálně podílí na výrobě baterie.³¹⁸ Na výrobní činnosti baterie se zpravidla podílí více osob, nicméně za výrobce dle zákona je označena vždy pouze jedna osoba, která však nemusela vůbec zasáhnout do výrobního procesu. Konkrétně je za výrobce označen „*podnikatel, který bez ohledu na způsob prodeje, včetně použití prostředků komunikace na dálku, uvádí na trh v rámci svého podnikání baterie nebo akumulátory, včetně baterií nebo akumulátorů zabudovaných do vozidel, elektrozařízení nebo do jiných výrobků nebo k nim přiložených*“.³¹⁹ Výrobce baterie tak musí splňovat již představené obecné znaky pro všechny výrobce vybraných výrobků, tedy aby šlo o podnikatele, který uvádí na trh daný vybraný výrobek.

Uvedená definice výrobce baterie vychází ze směrnice o bateriích, a tudíž se oproti předešlému zákonu o odpadech výrazně nezměnila. Hlavní změnou je tedy výslovné uvedení, že prodej může probíhat i včetně prostředků komunikace na dálku, tedy je zdůrazněn prodej baterií prostřednictvím internetu. Hlavním pojmem v dané definici bude tudíž opět uvedení na trh, kterým se rozumí „*první úplatné nebo bezúplatné dodání vybraného výrobku na území České republiky v rámci podnikání jeho výrobcem nebo osobou, která jej nabyla z jiného členského státu, k distribuci, spotřebě nebo použití nebo dovoz výrobku za účelem podnikání*“.³²⁰ Tato definice se oproti předešlému zákonu o odpadech změnila, jelikož nyní už neexistuje podmínka předání výrobku jiné osobě, ale z důvodu výkladových obtíží byla

³¹⁶ Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů

³¹⁷ SHEN, Yvette. *Lithium Battery Regulations and Standards in the EU: An Overview*. In: compliancegate.com [online]. 29.11.2022 [cit. 27.12.2022]. Dostupné z <https://www.compliancegate.com/lithium-battery-safety-standards-european-union/>

³¹⁸ Nařízení o bateriích obsahuje k tomuto dvě definice, jednu osobu, která fakticky vyrábí výrobek označuje jako výrobce (*manufacturer*) a osobu s EPR, tedy současného výrobce, označuje jako producenta (*producer*).

³¹⁹ Viz ust. § 1 odst. 1 písm. n) ZVUŽ

³²⁰ Viz ust. § 3 odst. 2 písm. b) ZVUŽ

tato část opsána podmínkou, že musí jít o dodání k distribuci, spotřebě nebo použití nebo dovoz za účelem podnikání.³²¹

Vzhledem k důležitosti určení toho, kdo uvádí baterii na trh nemusí být otázka výrobce vždy jednoduše určitelná. Pro představu můžeme uvést modelovou situaci, kdy je baterie vyráběna osobou v ČR a zároveň je prodána prodejcem taktéž v ČR, v tom případě je výrobcem dle ZVUŽ faktický výrobce baterie. Pokud by však stejná baterie byla vyráběna osobou v jiném státě a ta by byla koupena osobou z ČR k prodeji, tak je výrobcem dle ZVUŽ osoba z ČR.³²² Případně si lze uvést situaci, kdy by výrobce jednotlivých bateriových článků prodal osobě zabývající se složením těchto článků do bateriových modulů, v tom případě bude výrobcem až uvedená druhá osoba, jelikož až tímto je daný výrobek určen pro distribuci, spotřebu nebo použití.³²³

6.1.2. Značení baterií

Před uvedením baterie na trh je stanovena povinnost ji řádně označit údaji, které budou informovat konečného uživatele i následně osobu nakládající s odpadní baterií. V první řadě je nezbytné na baterii uvést symbol přeškrtnuté popelnice,³²⁴ který značí, že baterie nepatří mezi komunální odpad, druhým nezbytným údajem je chemická značka kadmia, rtuti nebo olova, pokud je překročena maximální hranice stanovená zákonem. Posledním údajem požadovaným přímo ZVUŽ je u některých přenosných baterií a automobilových baterií údaj o jejich kapacitě.³²⁵

Podrobnosti k označování baterií jsou rozvedeny ve vyhlášce o podrobnostech nakládání s některými výrobky s ukončenou životností. Další povinnosti ohledně označení

³²¹ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 3

³²² Výrobci mají povinnost se nechat zapsat do Seznamu výrobců, v němž nyní figuruje přes 2 500 výrobců baterií.

³²³ Další modelové příklady viz European Commission. *Frequently Asked Questions on Directive 2006/66/EU on Batteries and Accumulators and Waste Batteries and Accumulators (Updated version, May 2014)*, op.cit., s. 13-14

³²⁴ Tento symbol musí mít dané minimální rozměry, pokud by je nebylo možné dodržet, je nutné tento symbol také uvést na jejich prodejním obalu, resp. v případě zabudovaných baterií na prodejním obalu elektrozařízení.

³²⁵ Viz ust. § 80 ZVUŽ

baterií uvádí nařízení Komise týkající se označování kapacity přenosných sekundárních (schopných opětovného nabití) a automobilových baterií a akumulátorů.³²⁶ U označování baterií si můžeme povšimnout, že ZVUŽ uvádí povinnost uvádět kapacitu u přenosných baterií nebo akumulátorů, nicméně ve vyhlášce, která podrobnost označení specifikuje v souladu s uvedeným nařízením Komise, je upravena tato povinnost pro přenosné sekundární baterie nebo akumulátory.³²⁷ Povinnost označení přenosných baterií je tedy pouze u sekundárních článků.

6.2. Zpětný odběr baterií

Výrobce jakékoliv skupiny baterií má povinnost zpětného odběru, tudíž nově i výrobce průmyslových baterií, u kterých před účinnosti ZVUŽ fungoval pouze oddělený sběr. Zajištění zpětného odběru funguje na základě společných pravidel pro vybrané výrobky v hlavách jedna až šest druhé části ZVUŽ, již částečně popsanych v první části této práce, tedy zejména i zde platí, že je možné plnit své povinnosti individuálně či prostřednictvím kolektivního systému.

U jednotlivých skupin baterií můžeme rozlišovat podstatně odlišná pravidla. Kupříkladu již samotný předmět zpětného odběru se odlišuje. Pochopitelně každý výrobce zpětně odebírá pouze baterie ze skupiny, kterou uvádí na trh, a to musí činit vždy bez ohledu na výrobní značku, datum uvedení na trh, bez vazby na koupi nového výrobku a bez ohledu na chemické složení.³²⁸ Zásadním rozdílem však je, že zatímco ostatní výrobci odebírají vždy všechny baterie z dané skupiny, kterou uvádí na trh, tak v případě průmyslových baterií jsou daným výrobcem odebírány jen baterie stejného určení a podobného typu, jako sám uvedl na trh.³²⁹ Tato odlišnost je dána tím, že pod průmyslové baterie řadíme i trakční baterie a další

³²⁶ Nařízení Komise (EU) č. 1103/2010 ze dne 29. listopadu 2010, kterým se stanoví pravidla podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/66/ES týkající se označování kapacity přenosných sekundárních (schopných opětovného nabití) a automobilových baterií a akumulátorů

³²⁷ Viz ust. § 30 vyhlášky o podrobnostech nakládání s některými výrobky s ukončenou životností

³²⁸ Nepodstatnost chemického složení je explicitně uvedena pouze u zpětného odběru průmyslových baterií, ale pro ostatní platí také.

³²⁹ Viz ust. § 85–87 ZVUŽ

rozměrné baterie, které mohou vážit i více než půl tuny, a nebylo by spravedlivé požadovat odběr těchto baterií výrobcem uvádějícím na trh pouze baterie do čteček čárových kódů.

6.2.1. Sběrná síť

Požadavky na minimální hustotu sítě zpětného odběru jsou dalším odlišujícím faktorem zpětného odběru jednotlivých skupin baterií. Tedy přesněji jsou tyto požadavky nastaveny pouze pro přenosné a automobilové baterie, jelikož u průmyslových baterií zákon nestanovuje žádnou podobu sběrné sítě.

U automobilových baterií je stanovena relativně mírná povinnost zřídit nejméně jedno místo zpětného odběru v každé obci s pověřeným obecním úřadem a u statutárních měst a hlavního města Prahy také v každém městském obvodu a městské části. Požadavky na síť míst zpětného odběru jsou tudíž dokonce mírnější než za předchozího odpadového zákona, kde bylo vyžadováno zřídit místo zpětného odběru v každé obci, kde byly výrobky prodávány, což vzhledem k internetovému prodeji teoreticky zahrnovalo všechny obce.³³⁰

Minimální hustota míst zpětného odběru přenosných baterií je vyšší, než je tomu u automobilových baterií. Obdobně jako v případě automobilových baterií je vázána minimální síť přenosných baterií na územní členění, kdy je výrobce povinen zřídit místo zpětného odběru v každé obci, městské části a městském obvodu nad 1 500 obyvatel. Pokud by však měla obec pod 1 500 obyvatel zájem o zřízení místa zpětného odběru, je nutné jí vyhovět za podmínek, které platí pro ostatní obce se kterými uzavřel výrobce smlouvu.³³¹

U přenosných baterií jsou do zpětného odběru široce zapojeni také poslední prodejci. Povinnost zřídit místo zpětného odběru má totiž výrobce, pokud o to poslední prodejce projeví zájem, na prodejních místech, kde byly prodávány baterie v určitém množství v předchozím roce nebo je zde vykonávána specifikovaná ekonomická činnost dle přílohy č.

³³⁰ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 86 a § 87

³³¹ Obce jsou povinny určit místa pro oddělené soustředování nebezpečného odpadu, tudíž je pro ně výhodné uzavřít takovou smlouvu s kolektivním systémem. Navíc v některých případech mohou dostat i finanční příspěvek. Viz ADAMCOVÁ, Zuzana. *Recyklace elektroodpadu: obce oceňují zejména rychlost a spolehlivost*. In: *ekolamp.cz* [online]. 2/2022 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.ekolamp.cz/data/web/aktualni-clanky/mo-0222-ekolamp.pdf>

4 ZVUŽ.³³² Jestliže však poslední prodejce provádí ekonomickou činnost dle přílohy č. 4 ZVUŽ a zároveň jsou v místě prodeje nabízeny baterie, je povinen provádět zpětný odběr i tento výrobce, přestože není místem zpětného odběru. Taktéž je poslední prodejce povinen provést zpětný odběr, přestože u něj nebylo zřízeno místo zpětného odběru, a to, pokud umožní konečným uživatelům odevzdávat u něj baterie.³³³

ZVUŽ se inspiroval u dřívější úpravy elektrozařízení a zavedl povinnost pro výrobce evidovat i u baterií všechna místa zpětného odběru baterií v registru.³³⁴ Tento informační systém veřejné správy však ani po dvou letech od účinnosti zákona nebyl spuštěn a MŽP tak povinné údaje o bateriích pro tento registr eviduje na webových stránkách pouze v tabulce.³³⁵ Dle tohoto přehledu je míst zpětného odběru pro všechny skupiny baterií něco přes 4 000, přičemž jsou v tomto přehledu vedena téměř výhradně jen veřejná místa zpětného odběru. V tomto registru tak zjevně není zaznamenána většina míst zpětného odběru, kde lze odevzdat přenosné baterie, neboť v dřívějších výkazech bylo udáváno asi 30 000 sběrných míst pro přenosné baterie a k tomu několik stovek sběrných míst pro automobilové baterie v ČR.³³⁶

6.2.2. Financování zpětného odběru

V rámci zpětného odběru baterií jsou nastaveny i specifické podmínky týkající se jeho financování. Pro výrobce všech skupin baterií platí, že je zpětný odběr zajišťován na jejich náklady. Při zpětném odběru nemůže být konečnému uživateli účtována žádná částka, naopak však uživatel může být za odevzdání odpadní baterie finančně motivován. Podnikatelé nakupující automobilové či průmyslové baterie pro svou činnost jsou jako

³³² Viz ust. § 85 odst. 2 ZVUŽ

³³³ Viz ust. § 88 odst. 1 ZVUŽ

³³⁴ Viz ust. § 19 odst. 4 ZVUŽ

³³⁵ Ministerstvo životního prostředí. *Místa zpětného odběru baterií a akumulátorů*. In: mzp.cz [online]. [cit. 1.12.2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/mista_zpetneho_odberu_info

³³⁶ Ministerstvo životního prostředí. *Vybrané ukazatele odpadového hospodářství v oblasti baterií a akumulátorů a odpadních baterií a akumulátorů za rok 2016*. In: mzp.cz [online]. 12/2018 [cit. 1.12.2022]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi_baterie_akumulatory/\\$FILE/OODP-vyhodnoceni_2016_baterie_a_akumulatory_20190718.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi_baterie_akumulatory/$FILE/OODP-vyhodnoceni_2016_baterie_a_akumulatory_20190718.pdf)

koneční uživatelé oprávnění při nákupu baterie uzavřít dohodu o jiném způsobu financování. Tato výjimka byla do zákona vložena na základě čl. 16 odst. 5 směrnice o bateriích, nicméně nejsou dány bližší podrobnosti k podobě této dohody na rozdíl od obdobné úpravy odchylného způsobu financování zpětného odběru u elektrozařízení nepocházejících z domácnosti a ani není dána povinnost o těchto dohodách informovat.³³⁷

U financování zpětného odběru baterií je dále upravena výjimka pro poskytnutí kauce v případě plnění povinností individuálně pro výrobce automobilových a průmyslových baterií. Výrobce tak nemusí poskytovat kauci k zajištění svých povinností nakládat s odpadními bateriemi, která je jinak skládána na zvláštní vázaný účet a měla by dosahovat nejméně 20 % ročních nákladů tohoto výrobce na vyžadované činnosti.³³⁸ Tato výjimka plyne z toho, že odpadní automobilové a průmyslové baterie jsou obvykle olovené, a mají tak pozitivní ekonomickou hodnotu. To však neplatí pro lithiové baterie, které mají velmi negativní ekonomickou hodnotu, a proto se daná výjimka na lithiové baterie nevztahuje a je k nim kauce požadována. ZVUŽ však následně přichází ještě se speciálním ustanovením k výjimce z uvedené výjimky, které říká, že výrobce vozidel, které obsahují trakční lithiovou baterii nemá povinnost jako výrobce baterie kauci poskytnout. Výrobce vozidla je totiž povinen zajistit své povinnosti stanovené pro vozidla s ukončenou životností, a tedy i zpracovat vyjmutou trakční baterii.³³⁹

Pro financování přenosných baterií žádná výjimka z povinnosti poskytnout kauci neplatí, nicméně pro současnou praxi je to irelevantní, jelikož neexistuje výrobce, který by plnil své povinnosti v individuálním systému.

V současné době u nás mají u nás oprávnění k provozování kolektivního systému³⁴⁰ pro baterie pouze společnosti ECOBAT a REMA Battery s.r.o., které poskytují své služby

³³⁷ Viz porovnání s ust. § 71 odst. 2 ZVUŽ

³³⁸ Viz ust. § 31 ZVUŽ

³³⁹ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 86-87

³⁴⁰ V rámci členských států EU fungovaly minimálně 2 kolektivní systémy pro baterie v 21 z 28 států. Viz European Commission. *Commission staff working document on the on the evaluation of the Directive 2006/66/EC on batteries and accumulators and waste batteries and accumulators and repealing Directive 91/157/EEC, SWD (2019) 1300 final*. In: ec.europa.eu [online]. 9. 4. 2019 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/pdf/waste/batteries/evaluation_report_batteries_directive.pdf, s. 45-46

pro všechny skupiny baterií.³⁴¹ ECOBAT je největším kolektivním systémem u nás v oblasti baterií, neboť v roce 2020 plnil povinnosti výrobců uvádějících na trh 86 % přenosných baterií.³⁴²

V případě plnění povinnosti zpětného odběru v kolektivním systému platí výrobce baterií příspěvky na základě uzavřené smlouvy o kolektivním plnění, kterými je financována činnost kolektivního systému. Tyto příspěvky musí být nediskriminační, a tudíž pro všechny výrobce baterií určitého typu, hmotnosti či objemu stejné. Zároveň příspěvky nesmí přesahovat náklady nezbytné na poskytování služeb k bateriím hospodárným způsobem, což musí být přezkoumatelné.³⁴³

Povinnost hospodárného stanovení příspěvku je dána i tím, že účelem kolektivních systémů není vytvářet zisk, neboť ten nejsou oprávněni rozdělit, ale mohou jej použít pouze k financování své činnosti nebo tvorbě finanční rezervy. Nakládání s financemi z příspěvků výrobců musí probíhat na zvláštním účtu odděleně od jiných prostředků a provozovatel kolektivního systému je velmi omezen na co tyto prostředky může použít.³⁴⁴

Reálné rozprostření příjmů a nákladů kolektivního systému si můžeme uvést na příkladu kolektivního systému ECOBAT, který ve své zprávě o činnosti z roku 2021 uvedl, že 94 % jeho příjmů pochází z příspěvků výrobců, pouze 2 % jsou z prodeje odpadních baterií a zbylá 4 % z ostatních zdrojů. Na straně nákladů naopak šlo 69 % na zajištění sběru a recyklace, 27 % na administrativu, 2 % na osvětovou činnost a 2 % na další záležitosti, mezi které spadá i výkup baterií.³⁴⁵ Z hlediska absolutních čísel pak ECOBAT hospodáří ročně s částkou okolo 50 000 000 Kč, což je například oproti kolektivním systémům z oblasti elektrozařízení o řád menší číslo dle zveřejňované účetní závěrky v obchodním rejstříku.

³⁴¹ Viz Ministerstvo životního prostředí. *Přehled vydaných oprávnění k provozování kolektivních systémů pro přenosné baterie*. In: mzp.cz [online]. [cit. 1.12.2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/provozovani_kolektivnich_systemu

³⁴² Ministerstvo životního prostředí. *Vybrané ukazatele odpadového hospodářství v oblasti baterií a akumulátorů a odpadních baterií a akumulátorů za rok 2020*, op. cit., s. 6

³⁴³ Viz ust. § 46 ZVUŽ

³⁴⁴ Viz ust. § 46 ZVUŽ

³⁴⁵ ECOBAT. *Zpráva o činnosti ECOBAT 2021*. In: ecobat.cz [online]. [cit. 1.12.2022]. Dostupné z: <https://www.ecobat.cz/wp-content/uploads/Ecobat-ZZ2021-sazba-nahled-1.pdf>, s. 7

Z toho vyplynula i situace, že jeden z kolektivních systémů v oblasti elektrozařízení měl finanční rezervu ve výši jedné miliardy korun, což se v oblasti baterií nemůže stát.³⁴⁶

Finanční příspěvky jsou nastaveny tak, aby odpovídaly tržním cenám komodit, které mohou pokrýt část nákladů vynaložených na nakládání s odpadními bateriemi. Obecně lze říci, že pozitivní ekonomickou hodnotu mají například olověné³⁴⁷ baterie a knoflíkové baterie, za které je dokonce často nabízen příspěvek konečnému uživateli.³⁴⁸ Pozitivní hodnotu mohou mít ve výjimečných případech i lithiové baterie, ale zde záleží na množství obsaženého kobaltu. Ve většině případů tak právě lithiové baterie jsou ty baterie, u kterých je nastaven zdaleka nejvyšší příspěvek. Finanční příspěvek je taktéž možné, resp. v některých případech povinné modifikovat v rámci ekomodulace. Například REMA battery s.r.o. ekomodulaci zavedla tak, že přistoupila ke snížení příspěvku v případě opětovné použitelnosti baterie, určitého množství recyklovaných kovů a také v případě nulového obsahu rtuti a kadmia.³⁴⁹ Naopak ekomodulace byla již užita v případě kolektivního systému ECOBAT ke zvýšení příspěvku za lithiové baterie.³⁵⁰

Jelikož baterie mají relativně krátkou dobu životnosti, tak nebylo uvažováno o stanovení obdobné úpravy jako u elektrozařízení ve vztahu k historickým zátěžím. Tudíž nebyla stanovena žádná pravidla pro nakládání s velmi starými bateriemi, které byly na trh uvedeny ještě před účinností pravidel pro financování jejich zpětného odběru, jelikož těchto výrobků je v oběhu minimum.

³⁴⁶ ŠŤASTNÁ, Jarmila. *Existují na českém trhu zpětného odběru bariéry?*. In: moderniopec.cz [online]. [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.moderniopec.cz/existuji-na-ceskem-trhu-zpetnych-odberu-bariery/>

³⁴⁷ Z důvodu toho, že olověné baterie vykazují pozitivní ekonomickou hodnotu, je stanoveno méně povinností u průmyslových a automobilových baterií, které jsou obvykle tohoto chemického typu. Pokud by však došlo k větší změně na trhu bylo by nezbytné přistoupit k úpravě stávajících povinností.

³⁴⁸ KRATOCHVÍL, Petr. Jak dál s kolektivními systémy. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2014, 15(10), 24-25. ISSN: 1212-7779.

³⁴⁹ Viz REMA. *Sazebník*. In: rema.cloud [online]. [cit. 1.12.2022]. Dostupný z: https://www.rema.cloud/uploads/REMA_Battery/REMA%20Battery_V01012023_%20web.pdf

³⁵⁰ KRATOCHVÍL, Petr. Je snadné recyklovat baterie?, op. cit., s. 16-17

6.2.3. Černí pasažéři

Při rozebírání fungování zpětného odběru nelze nezmínit problematiku černých pasažérů („*free riders*“), za které jsou označovány osoby neplnící svou povinnost zajistit zpětný odběr, kteří tímto parazitují na zavedených systémech zpětného odběru ostatních poctivých výrobců. Tímto nepoctivý výrobce získává hospodářskou výhodu, jelikož ušetří na nezaplaceném příspěvku, a navíc kolektivní systém stanoví finanční příspěvky pro ostatní výrobce tak, aby pokryly i zpětně odebrané výrobky od nepoctivých výrobců.

Problematika černých pasažérů se sice dotýká všech vybraných výrobků, nicméně obecným trendem je, že čím menší a lehčí výrobek,³⁵¹ tím častěji je povinnost zajistit zpětný odběr nesplněna. Navíc u baterií může dojít při plnění povinností k prodražení výrobku až o 100 %, což je obzvláště výhodné pro černé pasažéry, jelikož v jiných sektorech to je obvykle 10 až 20 %.³⁵² Množství baterií, u nichž není zajištěna povinnost zpětného odběru je obtížné určit, z hlediska všech vybraných výrobků je odhadováno, že tato povinnost není splněna u 5 až 10 % všech výrobků uvedených na trh.³⁵³

Černými pasažéry jsou obvykle internetoví prodejci, i proto je stanovena povinnost registrace výrobců do Seznamu výrobců baterií,³⁵⁴ aby měl i případně koncový uživatel možnost nahlédnout, zda daný výrobce plní povinnost zpětného odběru. V případě přenosných baterií je zakázáno uvádět na faktuře o koupi informaci o zaplaceném příspěvku na zpětný odběr, v případě ostatních skupin baterií to možné je, jelikož to ZVUŽ nezakazuje, ale na druhou stranu to není povinnost jako například u elektrozařízení.

Jak zamezit výskytu černých pasažérů je obtížnou otázkou na kterou se objevilo v rámci EU mnoho návrhů řešení. Vzhledem k tomu, že je problémem zejména internetový

³⁵¹ Dle jednoho z průzkumů bylo například u fitness náramků zaznamenáno porušení v 88 % případů, zatímco u ledniček pouze v 8 % případů.

³⁵² WEEE Forum. *Successfully countering online free-riders*. In: wee-forum.org [online]. 24.3.2019 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: http://weee-forum.org/wp-content/uploads/2019/06/countering_online_free-riders_consultation_issue_paper-2.pdf

³⁵³ ČÍHAL, Petr. Stát si posvíti na nelegální dovozy výrobků. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2020, 21(4), 10-11. ISSN: 1212-7779.

³⁵⁴ Viz ust. § 20 ZVUŽ

prodej z nečlenských zemí EU, bylo navrhováno přenést odpovědnost na další osobu jako je například dopravce, neboť ten si může v obchodních podmínkách upravit vztahy se skutečným výrobcem.³⁵⁵ Další možností byl návrh přenést odpovědnost na provozovatele internetového obchodu, který výrobek dodává, k čemuž přistoupili ve Francii.³⁵⁶ Dalším přístupem jak čelit uvedenému problému by mohla být blokáce webových stránek internetových obchodů, které nesplňují povinnosti zpětného odběru, obdobně jako u regulace provozovatelů online hazardních her by pak taková stránka nemohla být zobrazena.³⁵⁷

Jednotné řešení však prozatím na evropské úrovni ještě přijato nebylo a ani ZVUŽ s žádným konkrétním řešením. Pouze v případě elektrozařízení, které uvádí na trh výrobce jejich dodáním prostřednictvím komunikace na dálku přímo konečným uživatelům,³⁵⁸ je taková osoba povinna stanovit pověřeného zástupce, který za ni plní všechny povinnosti stanovené zákonem.³⁵⁹ Uvedená povinnost byla přebrána ze směrnice o elektrozařízeních, nicméně na oblast baterií nebyla úprava ZVUŽ rozšířena, a tak se na baterie vztahuje pouze pokud jsou zabudovány přímo do elektrozařízení.

6.2.4. Míra zpětného odběru

Účelem fungování zpětného odběru je, aby bylo předáno co největší množství baterií dále ke zpracování. Jelikož jsou výrobci povinni dle ZVUŽ zaslat MŽP roční zprávu o výrobcích s ukončenou životností,³⁶⁰ která je přílohou č. 2 vyhlášky o podrobnostech nakládání s některými výrobky s ukončenou životností, tak jsou známy i podrobné informace o tom jaké jsou vykazovány výsledky.

³⁵⁵ ČÍHAL, Petr. Stát si posvítí na nelegální dovozy výrobků, op. cit., s. 10-11

³⁵⁶ Ekolamp s.r.o. *Evropa vytáhla do boje s „černými pasažéry“ v oblasti elektroodpadu.* In: prumyslovaekologie.cz [online]. 3.6.2020 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.prumyslovaekologie.cz/info/evropa-vytahla-do-boje-s-cernymi-pasazery-v-oblasti-elektroodpadu-francie-ukazala-jak-parazitujici-firmy-zkrotit>

³⁵⁷ ČÍHAL, Petr. Stát si posvítí na nelegální dovozy výrobků, op. cit., s. 10-11

³⁵⁸ Viz ust. § 3 odst. 1 písm. m) bod 4. ZVUŽ

³⁵⁹ Viz ust. § 11 a 61 ZVUŽ

³⁶⁰ Viz ust. § 28 ZVUŽ

Zajištění minimální úrovně zpětného odběru je požadováno u přenosných baterií dle přílohy č. 2 ZVUŽ, která stanoví minimální úroveň zpětného odběru na 45 %.³⁶¹ Oproti tomu u průmyslových ani automobilových baterií žádné minimální cíle nejsou.³⁶² Jak již bylo zmíněno, tak to je odůvodněno jejich kladnou ekonomickou hodnotou, a tudíž jejich zpětný odběr funguje i bez povinných cílů.

Způsob výpočtu úrovně zpětného odběru u přenosných baterií je určen na základě hmotnosti zpětně odebraných baterií výrobcem za kalendářní rok a tato hmotnost je dále vynásobena třemi.³⁶³ Výsledné číslo se vydělí hmotností baterií, které výrobce za poslední tři roky opravdu uvedl na trh,³⁶⁴ z čehož dostaneme podíl, který je následně převeden na procenta.³⁶⁵ Důležité je zdůraznit, že do množství baterií uváděných na trh nejsou započítány ty, které byly vyvezeny nebo dodány do jiného členského státu, aby nedošlo k dvojímu započítání.

Uvedený způsob výpočtu počítá s předpokládanou délkou životnosti přenosné baterie 3 roky, nicméně v posledních letech byla průměrná délka života přenosné baterie vypočtena již na více než 5 let. Současná metodika tedy odpovídá pouze pro baterie, které jsou uváděny na trh dlouhodobě ve stabilním počtu, avšak množství přenosných baterií stále stoupá, a je tak prakticky nemožné dosáhnout 100 % dle této metodiky. Ze strany organizace kolektivních systémů je tak navrhováno, aby nebylo počítáno s množstvím baterií uvedených na trh, ale s množstvím, které je u konce své životnosti a následně od toho byly odečteny exportované baterie.³⁶⁶

³⁶¹ Uvedenou míru zpětného odběru je zavázána splnit ČR na základě směrnice o bateriích, ale zároveň i výrobce, respektive kolektivní systém dle ZVUŽ.

³⁶² Daný rozdíl je také důvodem proč u těchto skupin může být stanovena otevřená sběrná síť, zatímco u přenosných baterií je uplatněna síť uzavřená.

³⁶³ Případně číslem menším, pokud výrobce v té době ještě neuváděl baterie na trh.

³⁶⁴ Pro výpočet množství baterií uvedených na trh přijala Evropská komise rozhodnutí Komise ze dne 29. září 2008 o stanovení společné metodiky výpočtu ročních prodejů přenosných baterií a akumulátorů konečným uživatelům v souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2006/66/ES

³⁶⁵ Ust. § 77 odst. i) ZVUŽ

³⁶⁶ VANDERSCHAEGHE, PETER et al. *Proposal on calculation for batteriers available for collection (AFC)*. In: eucobat.eu [online]. 10.12.2018 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.eucobat.eu/sites/default/files/2019-01/Eucobat%20-%20Mobius%20-%202018%20-%20Batteries%20Available%20for%20Collection.pdf>

Minimální míru zpětného odběru 45 % se v ČR daří dodržovat již od roku 2016, kdy se tato hodnota zvýšila z dříve požadovaných 25 %. Největší kolektivní systém ECOBAT ve všech letech požadovanou míru splnil, druhý kolektivní systém REMA Battery s.r.o. vykazuje více nekonzistentní výsledky i z důvodu menšího množství baterií, které by měl zpětně odebrat, ale v souhrnu oba kolektivní systémy vždy překročily hranici 45 % zpětně odebraných přenosných baterií, dle posledního výkazu to v roce 2020 bylo dokonce 48,6 %.³⁶⁷

Při srovnání s ostatními státy EU jsme v míře zpětného odběru přenosných baterií lehce pod Evropským průměrem, který byl 51,3 % v roce 2019. Požadovaných 45 % zpětně odebraných baterií v roce 2019 stále ještě nedokázalo splnit 8 členských států.³⁶⁸ Ohledně správnosti vykazovaných statistik však lze mít jisté pochybnosti, neboť například Chorvatsko míru zpětného odběru za jeden rok navýšilo o 70 % a následně poslední roky vykazovalo vždy více než 90 % a v roce 2017 dokonce 116 %. I některé údaje u dalších států vedou k podezření na nevhodný reporting, neboť ani země s tradičním systémem a zavedenými metodami nevykazují dosažení požadovaného výsledku.³⁶⁹

Z hlediska místa odběru odpadních přenosných baterií je nejvíce baterií odevzdáno u posledních prodejců, kteří odeberou přes 31 % všech baterií, na druhém místě jsou s 25 % místa zřízená obcemi, což jsou zejména známé červené kontejnery. Pouze nepatrné množství 2,7 % je pak předáno od zpracovatelů elektrozařízení a dále jiným způsobem je odebráno přes 40 % baterií.³⁷⁰ Tento jiný způsob zahrnuje sběr například ve školách, ale i na základě dohod se soukromými společnostmi.³⁷¹

³⁶⁷ V absolutních číslech to je cca 200 gramů na každého občana ČR.

³⁶⁸ Eurostat. *Waste statistics - recycling of batteries and accumulators*. In: ec.europa.eu [online]. 12/2021 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_statistics_-_recycling_of_batteries_and_accumulators#Sales_and_collection_of_portable_batteries_and_accumulators

³⁶⁹ MOHRMANN, Pavel. *Zpráva o plnění cílů sběru vysloužilých baterií? Neradostné čtení*. In: prumyslovaekologie.cz [online]. 29.5.2018 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.prumyslovaekologie.cz/info/zprava-o-plneni-cilu-sberu-vyslouzilych-baterii-neradostne-cteni>

³⁷⁰ MŽP. *Vybrané ukazatele odpadového hospodářství v oblasti baterií a akumulátorů a odpadních baterií a akumulátorů za rok 2020*, op. cit., s. 9

³⁷¹ Sběr ve školách tvoří asi 10 % a sběr v soukromých společnostech téměř celý zbytek, viz ČECHOVÁ, Jana. *Ecobat: Češi loni vytrídili a k recyklaci předali 1 645 tun baterií*. In: ekolist.cz [online]. 20. 3. 2019 [cit.

Výsledky zpětného odběru se také značně odlišují v jednotlivých krajích ČR, kdy v některých krajích je na osobu zpětně odebíráno i více než dvojnásobné množství než v jiných, na druhou stranu se množství odebraných baterií meziročně značně odlišuje i o 48 %, tudíž jsou tyto změny často také způsobeny například větší propagační akcí kolektivního systému apod.³⁷²

Z uvedených statistik vyplývá, že přes 50 % přenosných baterií není zaevidováno ve zpětném odběru, a tudíž se nabízí otázka, kde tyto baterie jsou? Dle průzkumu provedeného kolektivním systémem ECOBAT uvedlo 75 % respondentů,³⁷³ že třídí baterie, což však příliš neodpovídá výsledkům zpětného odběru. Daná informace však může mít jednoduché vysvětlení, neboť je odhadováno, že jen 16 % přenosných baterií končí v komunálním odpadu, přestože to v zemích s nízkým zpětným odběrem může být i o mnoho více. Toto relativně nízké číslo je dáno tím, že baterie jsou často hromaděny v domácnostech, jelikož je u nich pozorován tzv. efekt cennosti, kdy jsou obvykle obsaženy ve výrobku s dříve vysokou pořizovací hodnotou.³⁷⁴ Takových baterií může být až několik desítek procent z očekávaného množství ke zpětnému odběru.³⁷⁵ Další potenciální úniky odpadních baterií mimo zpětný odběr mohou nastat, pokud jsou baterie rozdraceny spolu s elektrozařízeními, ve kterých jsou obsaženy, nebo pokud jsou ilegálně exportovány spolu s elektrozařízeními apod.³⁷⁶ Z uvedeného přehledu je alespoň pozitivní, že se odpadní baterie nedostávají v tak velké míře do komunálního odpadu, což je základním účelem zpětného odběru, neboť samotné hromadění odpadních baterií u konečných uživatelů není zvláště závažné.

27.11.2022]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/cesi-loni-vytridili-a-k-recyklaci-predali-1-645-tun-baterii>

³⁷² ECOBAT s.r.o., *Zpráva o činnosti ECOBAT 2021*. In: ecobat.cz [online]. [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.ecobat.cz/wp-content/uploads/ECobat-ZZ2021-sazba-nahled-1.pdf>

³⁷³ ECOBAT s.r.o., *Zpráva o činnosti Ecobat 2018*. In: ecobat.cz [online]. [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <http://www.ecobat.cz/wp-content/uploads/v%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-2018.pdf>

³⁷⁴ ECOBAT. Sběr a recyklace elektroodpadu: mohlo by to jít efektivněji?. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2018, 19(10), 34. ISSN: 1212-7779.

³⁷⁵ KRATOCHVÍL, Petr. Řekni, kde ty všechny přenosné baterie jsou. *Odpady: odborný časopis pro nakládání s odpady a životní prostředí*. 2015, 24(6), 24-25. ISSN: 1210-4922.

³⁷⁶ ECOBAT. Aktuální problémy sběru baterií v Evropě a ČR, op. cit., s. 30-31

Jak však dále podpořit míru zpětného odběru? Obecně můžeme konstatovat, že množství zpětně odebraných výrobků podporuje vhodně nastavená legislativa, která zavádí dostatečnou kontrolu nad množstvím baterií uváděných na trh, jasnou identifikaci jednotlivých skupin baterií, zapojuje obce do fungování zpětného odběru, nastavuje dostatečnou hustotu sběrné sítě.³⁷⁷ Fungování zpětného odběru však dále významně ovlivňuje doba po kterou je zavedena povinnost zpětného odběru daného výrobku, neboť se koneční uživatelé naučí využívat dané možnosti a jsou dostatečně informováni.³⁷⁸ Jedním z nejdůležitějších prvků pak je samozřejmě i výše finančních příspěvků, která ovlivňuje možnosti kolektivních systémů propagovat systém zpětného odběru a vytvořit dostatečně hustou sběrnou síť, nicméně ani nejvyšší příspěvky neznamenají automaticky nejvyšší míru zpětného odběru, jak vidíme na příkladu Belgie, kde jsou hrazeny i dvacetkrát vyšší příspěvky než ve Francii.³⁷⁹

Z pohledu dostupnosti míst zpětného odběru již nelze prakticky udělat o mnoho více, neboť baterie lze dnes odevzdat téměř všude, zejména ve velké řadě obchodů, navíc je průměr odevzdaných baterií asi 200 gramů za rok, což znamená, že toto množství je snadno přenositelné. Navíc kolektivní systémy nabízejí také služby jako je odeslání odpadních baterií zdarma balíkem nebo přivolání bezplatného odvozu.³⁸⁰ Z hlediska posledních prodejců je negativní dle ředitele kolektivního systému ECOBAT to, že svou povinnost často plní jen jako nutné zlo na málo viditelných místech prodejny, namísto aby to bylo bráno jako služba zákazníkovi, která by rozšiřovala povědomí o těchto možnostech.³⁸¹

³⁷⁷ MUDGAL, Shailendra et al. *Ex-post evaluation of certain waste stream Directives*. In: ec.europa.eu [online]. 18. 3. 2014 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/pdf/waste/target_review/Final%20Report%20Ex-Post.pdf, s. 175

³⁷⁸ ECOBAT zajišťoval zpětný odběr již od roku 2002 jako společná asociace velkých výrobců baterií na našem trhu na základě smlouvy s MŽP. Až od roku 2009 se stal ECOBAT kolektivním systémem s povolením k provozování kolektivního systému dle zákona. Viz KRATOCHVÍL, Petr. V baterkách máme legislativu dobrou. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2015, **16**(9), 8-9. ISSN: 1212-7779.

³⁷⁹ ŠTASTNÁ, Jarmila. Zpětný odběr: Neexistuje jednotné řešení. *Odpady: odborný časopis pro nakládání s odpady a životní prostředí*. 2016, **25**(2), 22. ISSN: 1210-4922.

³⁸⁰ ECOBAT. *Třídění baterií u vás doma*. In: ecobat.cz [online]. [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.ecobat.cz/trideni-baterii-u-vas-doma/>

³⁸¹ KRATOCHVÍL, Petr. Co prospívá zpětnému odběru baterií v ČR. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2015, **16**(5), 21. ISSN: 1212-7779.

Financování zpětného odběru by samozřejmě mohlo být zajištěno i zálohovým systémem na baterie, nicméně tento systém se hodí především pro rychloobrátkové zboží, a nikoliv pro baterie, které mají životnost několik let. Vzhledem k nízké pořizovací ceně by zálohy velmi prodražily dosavadní systémy a nejspíš také snížily hustotu míst zpětného odběru.³⁸² Nicméně proti tomu ředitel kolektivního systému ECOBAT uvádí, že dle zkušenosti ze zahraničí by zavedení zálohového systému mohlo pomoci.³⁸³ O zavedení zálohového systému v oblasti baterií se však zatím neuvažuje.

6.3. Zpracování odpadních baterií

U zpětně odebraných odpadních baterií je výrobce povinen zajistit na své náklady jejich zpracování.³⁸⁴ Pod pojmem zpracování baterií jsou zahrnuty veškeré činnosti po převzetí odpadní baterie za účelem využití, což zahrnuje i přípravu baterie k opětovnému použití, odstranění nebo úpravy před využitím či odstraněním baterie, její součástí nebo látek a materiálů v ní obsažených.³⁸⁵

Zpracování může probíhat pouze v zařízeních určených pro zpracování odpadních baterií, která musí mít příslušné povolení od krajského úřadu dle ZOO,³⁸⁶ a to za použití nejlepších dostupných technik („BAT“)³⁸⁷ v zařízeních, která dosahují minimální recyklační účinnosti dle přílohy č. 5 ZVUŽ.

³⁸² ŠTUDENT, Jiří. Zavedení recyklačního poplatku u baterií by pomohlo. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2018, 19(10), 5. ISSN: 1212-7779.

³⁸³ KRATOCHVÍL, Petr. V baterkách máme legislativu dobrou, op. cit., s. 8–9

³⁸⁴ Viz ust. § 89 odst. 1 ZVUŽ

³⁸⁵ Viz ust. § 3 odst. 1 písm. t) ZVUŽ

³⁸⁶ Dle ust. § 22 ZOO

³⁸⁷ Viz ust. 2 písm. e) zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a o omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci). Pro recyklaci baterií však nejsou žádné specifické BAT vytvořeny, a tak se recyklace olovených a niklkadmiových baterií řídí BAT pro neželezné kovy. Pro další baterie jako jsou alkalické, nebo lithiové jsou použity obecné BAT aplikovatelné na obecný průmyslový proces. Viz STAHL, Hartmut et al. *Study in support of evaluation of the Directive 2006/66/EC on batteries and accumulators and waste batteries and accumulators*, op. cit., s. 93

K tomu, aby nedocházelo ke kumulaci odpadních baterií po dlouhou dobu na jednom místě je stanoveno, že musí dojít k využití či odstranění odpadních baterií do konce kalendářního roku následujícího po roce v němž byly zpětně odebrány.³⁸⁸

6.3.1. Odstranění baterií

Výrobce má povinnost zajistit využití nebo odstranění odpadních baterií, přičemž odstraněním se rozumí činnost, která není využitím odpadu, a to i jestliže je sekundárním efektem získání látek a energie.³⁸⁹ Jednotlivé způsoby možného odstranění odpadu nalezneme v příloze č. 6 ZOO.

Odstranění baterií je však možné pouze za specifických podmínek, neboť odpadní baterie obecně nemohou být skládkovány ani spalovány. To platí pro baterie všech skupin, s odchylkou pouze pro přenosné baterie. Pro odstranění přenosných odpadních baterií lze totiž získat povolení MŽP za předpokladu, že na trhu neexistuje nabídka využití těchto baterií a ani jiná možnost jejich odbytu, a žadatelem navržený způsob odstranění by měl být upřednostněn před recyklací s ohledem na další okolnosti a skutečnosti.³⁹⁰ Odstranění odpadních přenosných baterií pak proběhne dle povolení MŽP, které v něm určí zejména množství a typ odpadních baterií k odstranění, možné technologie odstranění a taktéž konkrétní zařízení pro nakládání s odpady, které může provést odstranění i v tom případě, že mu jeho samotné povolení k provozu tento způsob nakládání neumožňuje.³⁹¹

Dále existuje druhá výjimka z obecného zákazu skládkování a spalování odpadních baterií. Je totiž možné spalovat přenosné odpadní baterie, a to za předpokladu, že není možné vizuálně určit jejich elektrochemický typ nebo značku nebo uvedené baterie byly staženy z trhu na základě některého z právních předpisů nebo pokud obsahují kovové lithium. Obecně je pak dovoleno spalovat odpad, který vznikl zpracováním a recyklací odpadních baterií dle ZVUŽ a ZOO.³⁹² Pokud by zpracovatel chtěl využít uvedené výjimky pro

³⁸⁸ Viz ust. § 89 odst. 1 písm. b) ZVUŽ

³⁸⁹ Viz ust. § 11 odst. 1 písm. o) ZVUŽ

³⁹⁰ Viz ust. § 89 odst. 4 ZVUŽ

³⁹¹ Viz ust. § 89 odst. 6 a 8 ZVUŽ

³⁹² Viz ust. § 89 odst. 2 ZVUŽ

spalování nebo skládkování baterií, tak je potřeba potvrzení o důvodnosti výjimky od původce odpadu, kterým bude např. kolektivní systém nebo výrobce, či zařízení na třídění odpadních baterií, nebo doklad od orgánu Celní správy ČR, že byla baterie stažena z trhu na základě právního předpisu.³⁹³

6.3.2. Recyklace

Využitím odpadu je dle ZOO „činnost, jejímž výsledkem je, že odpad slouží užitečnému účelu tím, že nahradí materiály používané ke konkrétnímu účelu nebo že je k tomuto konkrétnímu účelu připraven tak, že naplní podmínky stanovené v § 9 nebo 10 a přestane být odpadem“.³⁹⁴ Způsoby možného využití jsou uvedeny v příloze č. 5 uvedeného zákona, dle níž je jedním ze způsobů využití i recyklace.

Recyklace musí proběhnout u všech odpadních baterií s určitou minimální recyklační účinností, a to za použití nejlepších dostupných. Způsob výpočtu recyklační účinnosti je stanoven nařízením Komise.³⁹⁵ Minimální recyklační účinnost procesů recyklace uvedená v příloze č. 5 ZVUŽ platí pro všechny skupiny baterií a je rozdělena dle chemického složení baterií. V případě olovených baterií je minimální recyklační účinnost 65 % průměrné hmotnosti odpadních baterií, u niklkadmiových baterií to je 75 % průměrné hmotnosti a dále pro všechny ostatní je to minimálně 50 % průměrné hmotnosti. Krom toho u dvou výše zmíněných chemických typů baterií je ještě nutné recyklovat jejich hlavní prvek, tudíž olovo nebo kadmium, na nejvyšší úrovni, která je proveditelná bez nadměrných nákladů.

Uvedené cíle pro minimální recyklační účinnost se v rámci ČR daří relativně dobře plnit, neboť v roce 2020 bylo dosaženo recyklační účinnosti 83,6 % u olovených baterií, u niklkadmiových baterií 94,1 % a u ostatních baterií 61,8 %, čímž byly vždy splněny legislativní cíle. Zároveň u nich byla splněna minimální recyklační účinnost hlavního prvku,

³⁹³ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k § 90

³⁹⁴ Viz ust. § 11 odst. 1 písm. i) ZOO

³⁹⁵ Nařízení Komise (EU) č. 493/2012 ze dne 11. června 2012, kterým se stanoví prováděcí pravidla pro výpočet recyklační účinnosti procesů recyklace odpadních baterií a akumulátorů podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/66/ES

konkrétně kadmia z 93,9 % a olova 98,5 %.³⁹⁶ Stejně tak i ve všech ostatních státech EU, které vykázaly údaje o recyklační účinnosti,³⁹⁷ byla dle dat z roku 2019 recyklační účinnost splněna.³⁹⁸

Úroveň minimální účinnosti recyklace je stanovena dle směrnice o bateriích a je nezbytné ji splnit u každé odpadní baterie, ať už byla zpětně odebrána či získána jakýmkoliv jiným způsobem jako je dovoz ze zahraničí či převzetí odpadní baterie přímo zpracovatelem.³⁹⁹

Problémem recyklace v ČR je nedostatek vybudovaných recyklačních kapacit, jelikož se zde nachází recyklační kapacity pouze pro olovené, knoflíkové a v malé míře alkalické baterie,⁴⁰⁰ zatímco lithiové baterie je nutné recyklovat výhradně v zahraničí.⁴⁰¹ Vzhledem k očekávanému nárůstu množství recyklovaných lithiových baterií, se tak již objevily záměry vybudovat i tyto recyklační kapacity,⁴⁰² které jsou nyní budovány po celém světě.⁴⁰³ Z důvodu nedostatku recyklačních kapacit ECOBAT uvádí, že v ČR proběhlo zpracování pouze 57 % procent baterií, 39 % baterií bylo vyvezeno ke zpracování do Polska a zbylé baterie byly vyvezeny ke zpracování do Německa a Španělska.⁴⁰⁴

³⁹⁶ Ministerstvo životního prostředí. *Vybrané ukazatele odpadového hospodářství v oblasti baterií a akumulátorů a odpadních baterií a akumulátorů za rok 2020*, op. cit., s. 8

³⁹⁷ Eurostat. *Waste statistics - recycling of batteries and accumulators*, op. cit.

³⁹⁸ Pouze u niklkadmiových baterií nebyla minimální recyklační účinnost splněna ze strany Chorvatska a u ostatních baterií ze strany Maďarska.

³⁹⁹ Důvodová zpráva k ZVUŽ, k příloze č. 5

⁴⁰⁰ Zpracování baterií v ČR prováděly v roce 2020 pouze dvě společnosti (Kovohutě Příbram, nástupnická a.s. a NIMETAL, spol. s r.o.).

⁴⁰¹ VRÁNKOVÁ, Kateřina. *Ecobat: Recyklace lithia z baterií se teď nevyplatí, bude třeba i růst kapacit*. In: ecobat.cz [online]. 6. 8. 2021 [cit. 22.11.2022]. Dostupné z <https://www.ecobat.cz/2021/08/06/ecobat-recyklace-lithia-z-baterii-se-ted-nevyplati-bude-treba-i-rust-kapacit/>

⁴⁰² Tamtéž

⁴⁰³ Lesensky s.r.o. *Velkokapacitní továrny na recyklaci i kvóty na minimální podíl odpadních surovin. Jak se svět připravuje na příval vysloužilých Li-Ion baterií?*. In: prumyslovaekologie.cz [online]. 11. 3. 2021 [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: <https://www.prumyslovaekologie.cz/info/velkokapacitni-tovarny-na-recyklaci-i-kvoty-na-minimalni-podil-odpadnich-surovin-jak-se-svet-pripravuje-na-prival-vyslouzilych-li-ion-baterii>

⁴⁰⁴ ECOBAT. *Zpráva o činnosti Ecobat 2018*. In: ecobat.cz [online]. [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <http://www.ecobat.cz/wp-content/uploads/v%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-2018.pdf>

Přepravu odpadních baterií je nezbytné provést souladu se ZOO a také nařízeními EU.⁴⁰⁵ Přeprava může proběhnout do států mimo EU, pokud neodporuje mezinárodnímu právu, ale v případě této přepravy lze vykázat splnění povinnosti recyklace odpadní baterie jen pokud bude prokázáno, že proces recyklace v tom státě proběhne za rovnocenných podmínek jako požaduje ZVUŽ.⁴⁰⁶

Z hlediska mezinárodního práva bude přeprava odpadních baterií vedle Basilejské úmluvy podléhat pravidlům zejména dle Mezinárodní dohody o mezinárodní přepravě nebezpečných věcí, která se od roku 2021 uplatní i na některé mimoevropské země. Ačkoliv ne všechny odpadní baterie jsou nebezpečným odpadem, tak všechny baterie i odpadní baterie jsou nebezpečnou věcí dle uvedené dohody. Pro účely přepravy odpadních baterií z míst zpětného odběru ke zpracování pak obecně platí mírnější režim oproti jiné přepravě baterií. Podmínky přepravy jsou upraveny například požadavky na bezpečnost přepravy odpadních baterií se speciální úpravou pro lithiové baterie.⁴⁰⁷

⁴⁰⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006, v platném znění a nařízení Komise (ES) č. 1418/2007 ze dne 29. listopadu 2007 o vývozu některých odpadů určených k využití, uvedených v příloze III nebo IIIA nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006, do některých zemí, na které se nevztahuje rozhodnutí OECD o kontrole pohybů odpadů přes hranice, v platném znění.

⁴⁰⁶ Viz ust. § 89 odst. 3 ZVUŽ

⁴⁰⁷ KRATOCHVÍL, Petr. Přeprava odpadních lithiových baterií a ADR. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2020, **21**(10), 36-37. ISSN: 1212-7779

7. Přípravované nařízení o bateriích

Přestože ZVUŽ je v účinnosti teprve od roku 2021, tak v něm uvedená úprava baterií by měla být v nejbližší době nahrazena připravovaným nařízením o bateriích. Směrnice o bateriích byla přijata v roce 2006 a vzhledem k rychlému technologickému pokroku je již nyní v určitých ohledech zastaralá. V průběhu let se objevovaly informace o nedokonalostech směrnice, ať už například v odborných studiích o fungování směrnice o bateriích nebo ve zprávách o provádění, dopadu a hodnocení směrnice o bateriích dle čl. 23 směrnice o bateriích.⁴⁰⁸ Identifikované nedostatky směrnice o bateriích podpořily myšlenku vytvoření zcela nové právní úpravy na evropské úrovni.

Požadavek na vypracování nového předpisu v oblasti baterií byl stanoven v koncepčních dokumentech, z nichž nejvýznamnější byl Strategický akční plán pro baterie z roku 2018,⁴⁰⁹ v němž byly shrnuty klíčové body, jak upravit nově oblast baterií. Jednou ze základních myšlenek tohoto plánu je dbát na celý hodnotový řetězec, tedy upravit baterie od zisku primárních surovin až po jejich recyklaci. Na Strategický akční plán pro baterie z roku 2018 následně navázalo mnoho dalších koncepčních dokumentů, které dále rozpracovávaly a doplňovaly myšlenku úpravy celého životního cyklu baterií. Nejdůležitějšími z nich jsou Zelená dohoda pro Evropu, Nový akční plán pro oběhové hospodářství, Nová průmyslová strategie pro Evropu a Strategie pro udržitelnou mobilitu. Tyto dokumenty zahrnovaly další požadavky jako je například dekarbonizace dopravy a podpora elektromobility, podporu sekundárních surovin, hodnocení uhlíkové stopy, způsob využití baterií k jinému účelu, než k jakému byly uvedeny na trh či dále zohlednění kritických primárních surovin.

⁴⁰⁸ Např. Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o provádění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/66/ES ze dne 6. září 2006 o bateriích a akumulátorech a odpadních bateriích a akumulátorech a o zrušení směrnice 91/157/EHS a jejím dopadu na životní prostředí a na fungování vnitřního trhu, COM(2019) 166 final. In: eur-lex.europa.eu [online]. 9. 4. 2019 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0166&from=en>

⁴⁰⁹ Jedná se o přílohu č. 2 Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů - Evropa v pohybu Udržitelná mobilita pro Evropu: bezpečná, propojená a čistá, COM (2018) 293 final. In: eur-lex.europa.eu [online]. 17. 5. 2018 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0293&from=EN>

Na základě nedostatků⁴¹⁰ původní směrnice o bateriích, nezbytného přechodu na koncept oběhového hospodářství a zdůraznění strategického významu baterií pro ekonomiku byl tudíž vypracován a předložen na konci roku 2020⁴¹¹ návrh nařízení o bateriích. Původně plánovaná účinnost tohoto nařízení byla předpokládána na rok 2022, nicméně aktuálně je stále v legislativním procesu.⁴¹² Stále tak není známo jeho konečné znění,⁴¹³ a v následujících podkapitolách tak budou představeny nejdůležitější obecné koncepční změny, které nařízení o bateriích přinese.

7.1. Právní forma a základ

Na první pohled viditelnou změnou v případě chystané úpravy je zvolená forma právního aktu, tedy přímo účinné nařízení. Formou nařízení dosud žádný jiný vybraný výrobek nebyl upraven, a tato forma byla zvolena proto, aby nedocházelo k rozdílům mezi úpravami v jednotlivých členských státech, které se z důvodu různého výkladu směrnice o bateriích dříve vyskytovaly.⁴¹⁴

Připravované nařízení plynule navazuje na směrnici o bateriích jejíž úpravu až na výjimky celou přebírá a pouze ji rozšiřuje či mírně modifikuje. Avšak jakožto právní základ nového nařízení byl v původním návrhu označen čl. 114 SFEU, tedy úprava jednotného

⁴¹⁰ Viz také např. European Commission. *Commission staff working document on the on the evaluation of the Directive 2006/66/EC on batteries and accumulators and waste batteries and accumulators and repealing Directive 91/157/EEC, SWD (2019) 1300 final*. In: ec.europa.eu [online]. 9. 4. 2019 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/pdf/waste/batteries/evaluation_report_batteries_directive.pdf

⁴¹¹ Viz European Parliament. *Batteries and waste batteries*. In: europarl.europa.eu [online]. [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2020/0353\(COD\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2020/0353(COD))

⁴¹² Nařízení bylo Evropským parlamentem a Radou EU. Nyní bude muset být ještě formálně přijata Radou a Evropským parlamentem. Viz Council of the EU. *Council and Parliament strike provisional deal to create a sustainable life cycle for batteries*. In: consilium.europa.eu [online]. 9. 12. 2022 [cit. 27.12.2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/09/council-and-parliament-strike-provisional-deal-to-create-a-sustainable-life-cycle-for-batteries/>

⁴¹³ Mnoho uvedených povinností z nařízení má různě odloženou účinnost, aby se jim trh mohl přizpůsobit. Vzhledem k aktuálnímu legislativnímu procesu a odložení původní účinnosti, plánované roky účinnosti jednotlivých povinností zde nebudou zmiňovány.

⁴¹⁴ Viz Evropská komise. Nařízení Evropského parlamentu a Rady o bateriích a odpadních bateriích, o zrušení směrnice 2006/66/ES a o změně nařízení (EU) 2019/1020, COM(2020) 798 final, Důvodová zpráva. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52020PC0798> (dále jen „důvodová zpráva k nařízení o bateriích“), s. 5

trhu.⁴¹⁵ Evropský parlament však následně navrhl doplnění, aby bylo v nařízení výslovně uvedeno, že je nařízení taktéž založeno i na čl. 191 SFEU, tedy na ochraně životního prostředí, stejně jako například u současné směrnice o bateriích. Přestože tento právní základ nemá již takový význam jako dříve z hlediska legislativního procesu, tak je tím vyjadřována také jistá symbolika a priority daného právního předpisu. Nové povinnosti v nařízení se tudíž vztahují ve velké míře právě na podmínky jednotného trhu vzhledem k důležitosti baterií pro ekonomiku.

Vzhledem k formě nařízení bude zapotřebí, aby nová právní úprava byla provedena vnitrostátním předpisem, kterým nejspíš bude stále ZVUŽ, jenž bude obsahovat například úpravu kolektivních systémů a jiných povinností plynoucích z EPR, které nařízení dostatečně nekonkretizuje. Prováděcí předpis bude muset být v souladu s novým nařízením o bateriích, ale také i směrnici o odpadech. Bylo totiž ustoupeno od původního návrhu nařízení, ve kterém se uvádí, že se obecná úprava směrnice o odpadech EPR vůbec nepoužije, což bylo shledáno v rozporu s principy směrnice o odpadech, a tedy nedošlo k tomuto výraznému oddělení od obecné úpravy.⁴¹⁶ Nařízení o bateriích je tudíž v postavení *lex specialis* k obecné evropské úpravě odpadů a prováděcí předpis bude muset stále zachovat například minimální požadavky EPR dle čl. 8a směrnice o odpadech.

Z hlediska normotvorné činnosti je v nařízení také důležité, že v některých oblastech bude na Komisi přenesena pravomoc v souladu s čl. 290 SFEU, tedy aby přijímala právní akty.⁴¹⁷ Ta bude nastavena tam, kde je potřeba například rychle reagovat na změny na trhu, což může být u úpravy minimálního obsahu recyklovaných surovin v bateriích, pokud budou druhotné suroviny na trhu nedostupné a ohrozilo by to tak další výrobu baterií.⁴¹⁸

⁴¹⁵ Důvodová zpráva k nařízení o bateriích, s. 3

⁴¹⁶ Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o bateriích a odpadních bateriích, o zrušení směrnice 2006/66/ES a o změně nařízení (EU) 2019/1020, 7103/1/22 REV1. In: eur-lex.europa.eu [online]. 14. 3. 2022 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7103-2022-REV-1/cs/pdf>, s. 6 (dále uvedené odkazy na články návrhu nařízení budou odkazovat na tuto verzi).

⁴¹⁷ Viz čl. 73 nařízení o bateriích

⁴¹⁸ Viz čl. 8 odst. 5 nařízení o bateriích

7.2. Kategorie baterií

Podstata veškerého nakládání s bateriemi vychází z toho, do jaké skupiny náleží. Současné 3 základní skupiny baterií nařízení o bateriích rozšíří o další dvě skupiny, respektive o dvě kategorie, neboť nařízení o bateriích používá jen pojem kategorie. U již zavedených kategorií pak dochází k menším úpravám jejich definic.

První novou kategorií jsou baterie elektrických vozidel, které jsou určeny k pohonu hybridních nebo elektrických vozidel určitých kategorií.⁴¹⁹ Uvedená kategorie je reakcí na trend elektromobility, neboť dosud byly tyto velmi těžké baterie zařazovány mezi průmyslové baterie, což neumožňovalo zvláště stanovit specifické nakládání s nimi. Baterie v této kategorii budou tudíž obdobné trakčním bateriím dle ZVUŽ, nicméně trakční baterie není samostatnou kategorií a rozsah její definice je širší, neboť baterie elektrických vozidel jsou pouze pro silniční vozidla a baterie pro pohon ostatních dopravních prostředků jako jsou lodě, letadla či terénní vozidla budou nadále spadat pod průmyslové baterie.⁴²⁰

Druhou novou kategorií přidanou až pozměňovacím návrhem nařízení o bateriích jsou baterie lehkých dopravních prostředků. Tato kategorie reaguje na rozdíly mezi těžkými bateriemi elektrických vozidel a bateriemi, které jsou užívané v lehkých dopravních prostředcích jako jsou elektrokoloběžky nebo elektrokola, u nichž dříve docházelo i k záměně s přenosnými bateriemi. Baterie lehkých dopravních prostředků musí být určeny k pohonu kolovým vozidlům alespoň částečně elektrickým motorem, a dále musí být hermeticky uzavřené a hmotnost mít maximálně 25 kg, pokud nejsou baterií pro elektrická vozidla.⁴²¹

Krom výše uvedených nových kategorií najdeme v nařízení o bateriích již zavedenou kategorii přenosných baterií,⁴²² u kterých je nyní místo přenositelnosti explicitně uvedena maximální hmotnost 5 kg, tedy stejná hmotnost jako používal dosavadní výklad pro

⁴¹⁹ Viz čl. 2 odst. 12 nařízení o bateriích

⁴²⁰ Viz odst. 12 preambule nařízení o bateriích

⁴²¹ Viz čl. 2 odst. 9 nařízení o bateriích

⁴²² U některých kategorií nalezneme i jejich podkategorie jako jsou např. přenosné baterie pro všeobecné užití.

přenositelnost v ČR. Dále je stále užívána kategorie automobilových baterií, která byla pozměňovacím návrhem přejmenována na SLI⁴²³ baterie, přestože jejich definice zůstává obdobná, nově zejména navíc zahrnuje i některé baterie pro záložní účely.⁴²⁴

Poslední již zavedenou kategorií budou stále průmyslové baterie, u nichž z definice vypadla možnost, že se jedná o baterie výhradně pro profesionální účely. Nově to jsou pouze všechny baterie, které jsou určeny pro průmyslové využití. Zároveň se pak jedná i o zbytkovou kategorii, neboť pokud se bude jednat o baterii s hmotností nad 5 kg a nesplní žádnou z definic ostatních baterií, tak bude zařazena zde.⁴²⁵ Baterie s výhradně profesionálním užitím s hmotností menší než 5 kg bude tudíž nově přenosnou baterií.

Z hlediska primárních a sekundárních článků, které jsou v nařízení označovány jako nabíjitelné a nenabíjitelné baterie, nedošlo k výrazným změnám a zatím nebyl stanoven zákaz uvádění nenabíjitelných baterií na trh. Nicméně nařízení předvídá možné postupné ukončení jejich používání.⁴²⁶

7.3. Požadavky udržitelnosti a bezpečnosti

Nejrozsáhlejší doplnění právní úpravy nařízením o bateriích tvoří bližší požadavky na výrobu a návrh baterií, jejichž cílem je, aby byly vyráběny baterie s delší životností a menším dopadem na životní prostředí. Bez splnění těchto požadavků nebudou moci být baterie, jichž se dané požadavky týkají, uvedeny na trh či do provozu.⁴²⁷ Jedná se o způsob prevence vzniku odpadu, který doposud nebyl konkrétně zakomponován v české ani evropské úpravě.⁴²⁸

a) Uhlíková stopa

⁴²³ Zkratka z anglického „*starting, lighting, ignition batteries*“

⁴²⁴ Viz čl. 2 odst. 7 a 10 nařízení o bateriích

⁴²⁵ Viz čl. 2 odst. 11 nařízení o bateriích

⁴²⁶ Viz odst. 8 preambule nařízení o bateriích

⁴²⁷ Viz čl. 4 nařízení o bateriích

⁴²⁸ Jediné omezení představoval limit množství rtuti a kadmia.

Dosažení uhlíkově neutrální ekonomiky je cílem Evropské unie do roku 2050. Nezbytnou součástí pro tuto transformaci je i elektromobilita, neboť současná doprava je zdrojem téměř čtvrtiny emisí skleníkových plynů v EU.⁴²⁹ Pro tuto transformaci je tudíž nutné, aby nahrazovaný zdroj byl účinným prostředkem k dosažení tohoto cíle, a tak u baterií elektrických vozidel a průmyslových baterií s kapacitou vyšší než 2 kWh bude zavedena povinnost přiložit prohlášení o uhlíkové stopě, které bude obsahovat údaj o uhlíkové stopě za celý životní cyklus baterie v jednotce CO_{2ekv}. Tato hodnota bude vypočtena dle přílohy č. 2 nařízení o bateriích a bude vyznačena na štítku, který bude uvádět výkonovou třídu do které baterie spadá z hlediska uhlíkové stopy.⁴³⁰ Do budoucna se také počítá s tím, že by měly být nastaveny i maximální limity pro uhlíkovou stopu.⁴³¹

b) Výkonnost a trvanlivost baterií

Prevence výroby nekvalitních baterií budou představovat požadavky na výkonnost a trvanlivost. Ty by neměly být stanoveny pouze u SLI baterií, průmyslových baterií s kapacitou menší než 2 kWh a těch přenosných baterií, které nespádají do podkategorie pro všeobecné použití.⁴³² Jedná se tudíž o požadavky na určitý ekologický návrh baterií, jelikož budou stanoveny požadavky na jejich elektrochemické parametry dle příloh připravovaného nařízení. Zároveň tímto budou do nařízení zapracovány i určité požadavky na ekodesign, jak bylo požadováno v koncepčních dokumentech.

Zda baterie splňují požadavky na udržitelnost, bezpečnost,⁴³³ označování a informace o baterii bude nově ověřovat posouzení shody u všech baterií ke kterým jsou tyto povinnosti v nařízení stanoveny.⁴³⁴ Potvrzením o úspěšném posouzení shody s předpisy je označení CE, které bude na baterii uvedeno.

⁴²⁹ Důvodová zpráva k nařízení, s. 1

⁴³⁰ Viz čl. 7 nařízení o bateriích

⁴³¹ Viz odst. 18 preambule nařízení o bateriích

⁴³² Viz čl. 9 a 10 nařízení o bateriích

⁴³³ Bezpečnostní parametry jsou dány například u stacionárních bateriových systémů dle čl. 12 nařízení o bateriích.

⁴³⁴ Viz čl. 15 odst. 1 nařízení o bateriích

c) Nahraditelnost baterie

Současná povinnost snadného vyjmutí jakékoliv baterie by měla být v novém nařízení upravena odlišně. Nová úprava se v tomto ohledu zaměřuje pouze na přenosné baterie a baterie lehkých dopravních prostředků, avšak vedle snadné odstranitelnosti stanovuje i povinnost snadné vyměnitelnosti baterie. Výměna či odstranění baterie musí být schopen provést konečný uživatel nebo alespoň jiná osoba nezávislá na výrobci baterie. Výměnou baterie se očekává prodloužení životnosti mnoha výrobků, jejichž použitelnost byla dosud odkázána na stav baterie. Krom toho také nařízení nově definuje, co se přímo rozumí snadnou výměnou a odstraněním baterie.⁴³⁵

d) Obsah recyklovaných materiálů

Jakožto podpůrný prostředek rozvoje recyklace a využití z ní získaných materiálů by baterie v budoucnu měly obsahovat určitý minimální podíl recyklovaných materiálů. Minimální obsah recyklovaných materiálů by měl být povinně u baterií elektrických vozidel, SLI baterií a průmyslových baterií s kapacitou nad 2 kWh, které obsahují kobalt, lithium, nikl nebo olovo.⁴³⁶

S ohledem na nutné přizpůsobení trhu je zatím předpokládána účinnost tohoto pravidla až v roce 2030. Ještě před tím by však měla být zavedena povinnost informovat o obsahu recyklovaných kovů v bateriích. Množství recyklovaných materiálů se bude plánovaně navyšovat, přičemž předpokládané množství pro počátek je podíl 6 % recyklovaného lithia a niklu, 12 % recyklovaného kobaltu a 85 % recyklovaného olova.⁴³⁷

⁴³⁵ Viz. čl. 11 nařízení o bateriích

⁴³⁶ Viz čl. 8 nařízení o bateriích

⁴³⁷ Council of the EU. *Council and Parliament strike provisional deal to create a sustainable life cycle for batteries*. In: consilium.europa.eu [online]. [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/09/council-and-parliament-strike-provisional-deal-to-create-a-sustainable-life-cycle-for-batteries/>

7.4. Informace o bateriích

Pro správné nakládání s bateriemi jsou informace o nich a jejich označení naprosto zásadní. Nařízení o bateriích proto rozšiřuje současnou informační povinnost výrobců a pro jednotlivé kategorie baterií upravuje, jaké informace budou poskytovány. Veškeré baterie budou označeny minimálně štítkem, na kterém se budou nacházet informace dle přílohy nařízení, jako je například druh baterie. Vedle tohoto štítku budou všechny baterie označeny také QR kódem, který odkazuje na informace o příslušném modelu.⁴³⁸

Informace o průmyslových bateriích, některých bateriích lehkých dopravních prostředků a u baterií elektrických vozidel poskytne také systém řízení baterie, kterým bude baterie povinně vybavena. Na základě tohoto systému bude možno zjistit technický stav baterie a dobu její předpokládané životnosti.⁴³⁹ Účelem těchto informací je ověření zbytkové hodnoty baterie, ale i usnadnění rozhodování o případné repasi, opětovném využití či novém využití baterie.

Další informace o bateriích lehkých dopravních prostředků, průmyslových bateriích s kapacitou vyšší než 2 kWh a bateriích elektrických vozidel bude poskytovat jedinečný pas baterie. Pas baterie bude dostupný online v elektronickém systému výměny.⁴⁴⁰ Na jedinečný pas baterie bude odkazovat i QR kód uváděný na baterii.

7.5. Nové a opětovné využití, repase

Jedním z nejhojněji zmiňovaných problémů aktuální úpravy baterií byl nedostatek definic a jasných podmínek pro využití baterie po jejím prvotním uvedení na trh. Přírozeným jevem u baterií je jejich postupná ztráta kapacity, která zapříčiní, že často přestanou vyhovovat svému účelu. V případě malých přenosných baterií jejich opětovné použití či změna určení nedává ekonomický smysl, avšak s příchodem velkého množství velkých průmyslových baterií, respektive baterií elektrických vozidel, které dosahují hmotnosti několika stovek kilogramů a měly vysokou pořizovací hodnotu, připadá v úvahu několik

⁴³⁸ Viz čl. 13 nařízení o bateriích

⁴³⁹ Viz čl. 14 nařízení o bateriích

⁴⁴⁰ Viz čl. 64 a 65 nařízení o bateriích

dalších možností jejich ekonomického zužitkování po tom, co přestane baterie plnit svůj původní účel.

U elektromobilů již dnes platí, že baterie má delší životnost než samotné vozidlo, ačkoliv je u této baterie snížena kapacita oproti původnímu stavu například na 75 %. V takovém případě připadá v úvahu repase baterie, což je proces opravy, který má za cíl obnovit původní kapacitu baterie na minimálně 90 %, aby mohla být baterie použita k původnímu účelu nebo měla svůj původní účel nebo uplatnění. Tento druh opravy spočívá v demontáži baterie, která je tvořena velkým množstvím článků a modulů, a nahrazením článků s již nedostatečnou kapacitou. Jedná se tak o speciální druh opětovného použití. Opětovné použití je definováno ve směrnici o odpadech a jedná se tak o postup, kdy baterie, která není odpadem je použita pro svůj původní účel.

U příkladu baterie se sníženou kapacitou však přichází v úvahu také nové využití, což je nařízením definovaný postup využití neodpadní baterie k jinému účelu, než pro který byla původně určena. Obdobný postup pro odpadní baterie je příprava pro nové využití, která taktéž zahrnuje postup přípravy baterie nebo její části k jinému než původnímu účelu.⁴⁴¹ Pod tuto situaci lze zařadit například právě využití baterie z elektromobilu jako domácího stacionárního úložiště elektrické energie.

Ohledně v této podkapitole uvedených způsobů využití baterií nebo odpadních baterií dosud panovala právní nejistota ohledně povinností osob provádějících repasi či právě zajišťujících nové využití, zda na ně dopadá EPR a veškeré povinnosti výrobce. Nově jsou tak specifikovány povinnosti, které osoby mají a při těchto úpravách musí splňovat. Obecně platí, že pouze u opětovného použití se považuje baterie za uvedenou na trh již v době prvního uvedení na trh, zatímco v ostatních případech jako jsou repase, nové využití, příprava nového využití a příprava opětovného využití jsou tyto baterie uváděny na trh znovu a je třeba, aby obecně splňovaly veškeré povinnosti související s uvedením baterie na trh.⁴⁴²

⁴⁴¹ Viz čl. 2 odst. 25a a 26 nařízení o bateriích

⁴⁴² Viz čl. 12a nařízení o bateriích

V některých případech však nařízení stanovuje odchylky a pro opětovně uvedené baterie na trh jsou stanoveny mírnější povinnosti.

7.6. Navyšování současných cílů

Předchozí podkapitoly představují největší změny v celé koncepci úpravy baterií, které nové nařízení o bateriích přináší. Z hlediska nakládání s odpadními bateriemi však zůstává úprava ve svých základních rysech stejná a je pouze rozvinuta v detailech, které však mohou být ještě před schválením změněny. Jedním z podstatných způsobů rozvoje úpravy baterií v nařízení je ku příkladu navyšování dosud platných cílů pro minimální míru zpětného odběru a recyklační účinnost.

Minimální míra sběru⁴⁴³ přenosných baterií, by měla být dle posledních informací navýšena na 63 %, respektive o další dva roky později na 73 %. Spolu s ní by také měla být stanovena minimální míra sběru pro baterie lehkých dopravních prostředků, která je navrhována na 51 %, respektive taktéž následně na 61 %.⁴⁴⁴ Je však třeba zmínit, že toto číslo nebude zcela porovnatelné s aktuální mírou zpětného odběru, která činí 45 %, jelikož se předpokládá vytvoření nové metodiky pro přenosné baterie, která by lépe reagovala na skutečně dostupné množství odpadních baterií.⁴⁴⁵ Stejně tak pro baterie lehkých dopravních prostředků bude stanovena nová metodika, neboť žádná doposud pro tuto kategorii neexistuje a jejich životnost výrazně přesahuje 3 roky užívání v případě přenosných baterií.

Povinnost, aby všechny odpadní baterie byly předány ke zpracování a recyklaci zůstává, nicméně je navyšována minimální recyklační účinnost. U dosud používaných chemických typů olovených baterií a niklkadmiových baterií by měla být stanovena na 80 %, zatímco pro zbytkovou skupinu ostatních baterií zůstává recyklační účinnost nezměněna na 50 %, navíc je stanovena recyklační účinnost 65 % nově i pro lithiové baterie. Vedle toho nařízení také doplňuje požadavky na minimální úroveň opětovného využití jednotlivých

⁴⁴³ Nařízení upravuje, že bude zaveden zpětný odběr a sběr odpadních přenosných baterií.

⁴⁴⁴ Council of the EU. *Council and Parliament strike provisional deal to create a sustainable life cycle for batteries*, op. cit.

⁴⁴⁵ Viz čl. 47 odst. 8 a čl. 55 nařízení o bateriích

kovů po proběhlé recyklaci, kterými jsou kobalt, měď, olovo, lithium a nikl, které se uplatní na všechny baterie.⁴⁴⁶

Nařízení o bateriích představuje velmi komplexní právní úpravu, která zahrnuje mnoho dalších různorodých povinností navázaných na baterie. Jednou z nich je i speciální úprava veřejných zakázek jejichž předmětem je nákup baterií nebo výrobků jejichž součástí je baterie. U těchto výrobků jsou zadavatelé povinni zohlednit dopady baterií na životní prostředí z hlediska celého jejich životního cyklu, což provedou tak, že v zadávacích podmínkách stanoví například uhlíkovou stopu, výkonnost, trvanlivost a obsah recyklovaných materiálů v bateriích.⁴⁴⁷ Tyto podmínky je nezbytné následovat vzhledem k evropské úpravě u nadlimitních veřejných zakázek, pokud český zákon o zadávání veřejných zakázek⁴⁴⁸ v budoucnu nestanoví jinak.

⁴⁴⁶ Viz příloha XII část B a C a čl. 57 nařízení o bateriích

⁴⁴⁷ Viz čl. 70 nařízení o bateriích

⁴⁴⁸ Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek

Závěr

Jakožto sekundární cíl této diplomové práce byl v úvodu zvolen popis hlavních prvků právní úpravy vybraných výrobků. V první obecné části byly tudíž představeny vybrané výrobky jako celek z hlediska jejich podobností. Spojujícím prvkem všech vybraných výrobků je dle ZVUŽ rozšířená odpovědnost výrobce (EPR) a dle tohoto zákona jimi jsou baterie a akumulátory, elektrozařízení, pneumatiky a vozidla. Vzhledem k pojícímu prvku EPR však za vybrané výrobky v širším smyslu lze považovat i obaly a některé vybrané plastové výrobky, jejichž úprava je založena na stejných principech. Tato práce se však věnovala užšímu výkladu tohoto pojmu dle ZVUŽ.

Při popisu vývoje právní úpravy na všech úrovních bylo identifikováno, že právě vybrané výrobky, konkrétně odpadní elektrozařízení, představují vedle plastových odpadů zřejmě největší mezinárodněprávní odpadový problém. I přes určité pokroky v této oblasti je stále velké množství nebezpečného odpadu vyváženo do zemí třetího světa a jistě je zde prostor pro zlepšení právní úpravy. Před relativně nedávnou dobou však byla Basilejská úmluva doplněna, respektive nabyla účinnosti Novela zákazu a Dodatky týkající se plastového odpadu, tudíž by se tato úprava mohla pozitivně promítnout do aktuálně přepravovaného množství nebezpečného odpadu ve světě.

U hodnocení a popisu právní úpravy vybraných výrobků je třeba si uvědomit, že její převážná část je transpozicí evropských směrnic. Jediný vybraný výrobek, který není upraven na evropské úrovni vlastní směrnici jsou pneumatiky. To je důvodem, že přestože máme od roku 2021 nové odpadové zákony, tak přijatý ZVUŽ nepřináší až tolik nového, ale je více zaměřen na sjednocení úpravy tam, kde je to možné (například úprava kolektivních systémů, vedení seznamu výrobců, individuální plnění povinnosti zpětného odběru, evidenční povinnost výrobců a některé další prvky zpětného odběru, financování). Na evropské úrovni tudíž probíhají hlavní změny v právní úpravě vybraných výrobků, přičemž oblast odpadů celkově je nyní vysoce aktuální z důvodu přechodu na koncept oběhového hospodářství, jenž mění dosud zavedený přístup k nakládání s odpadem, a tudíž vyvolává potřebu měnit právní úpravu.

Podstatná část práce se zabývala EPR, jenž má dva základní účely. Tím prvním je snížit náklady obcí či konečných uživatelů vynaložené na nakládání s odpady a druhým motivovat výrobce k tomu, aby produkoval méně odpadů nebo méně nebezpečné odpady. Z hlediska teorie je EPR soubor různorodých opatření, které jsou ustanoveny specificky pro daný výrobek k dosažení nejlepšího výsledku. Systém EPR byl představen v práci v kontextu principů práva životního prostředí, které se u něj specificky uplatní, kterými jsou princip prevence, princip odpovědnosti původce odpadu, princip znečišťovatel platí a princip informovanosti a účasti veřejnosti. Přestože lze výrobcí uložit v rámci EPR povinnosti různorodými opatřeními, dle směrnice o odpadech jsou stanoveny základní minimální požadavky na systémy EPR v člancích 8 a 8a, přičemž cílem je zajistit finanční, nebo organizační a finanční povinnost výrobce za výrobek.

Ačkoliv EPR je spojujícím prvkem všech vybraných výrobků, tak společnou úpravu ve větším rozsahu obsahují zejména vybrané výrobky se zpětným odběrem, tedy všechny vybrané výrobky s výjimkou vozidel. I výše uvedené příklady sjednocení právní úpravy ZVUŽ se týkají pouze vybraných výrobků se zpětným odběrem, neboť opravdu společnou úpravu pro všechny vybrané výrobky tvoří jen prvních sedm paragrafů z obecných ustanovení ZVUŽ. Vozidla tudíž stojí v rámci ZVUŽ relativně samostatně, ačkoliv jejich úprava také splňuje minimální požadavky EPR.

Pro ostatní vybrané výrobky se zpětným odběrem se uplatní výše uvedené společné prvky, ale i například nově tzv. zjednodušený odpadový režim, dle kterého je zpětně odebraný výrobek s ukončenou životností odpadem, ale podléhá mírnějšímu režimu, aby mohla být zřízena místa zpětného odběru na co největším počtu míst. To je rozdíl oproti předchozí úpravě, kdy se zpětně odebraný výrobek nestal odpadem ihned, ale až poté, co byl předán zpracovateli. I přes snahu o společnou úpravu zpětného odběru se povinnosti u jednotlivých druhů vybraných výrobků od sebe značně odlišují, a to v některých případech i v rámci skupin jednotlivých vybraných výrobků.

Hlavním výzkumným cílem této práce pak bylo zhodnocení právní úpravy baterií, identifikace jejich slabých míst a zodpovězení otázky, zda je současná úprava schopna reagovat na předpokládanou proměnu trhu. Pro tyto účely byly v druhé části práce

představeny základní obecné informace o bateriích, z čehož hlavním bodem je jejich rozdělení do tří skupin na přenosné, průmyslové a automobilové baterie, které zásadním způsobem ovlivňuje veškerou činnost kolem nich. Z hlediska obecných informací je dále podstatné, že baterie již nejsou pro konečné uživatele ani životní prostředí výrazně škodlivé, pokud s nimi není nesprávně manipulováno během jejich života, neboť došlo zejména k důležitému omezení dříve v bateriích obsažených nejnebezpečnějších těžkých kovů rtuti a kadmia.

V šesté kapitole byl lineárně popsán životní cyklus baterií a jeho problematické prvky z hlediska odpadového hospodářství. Jako nejzávažnější problémy současné české právní úpravy baterií můžeme hodnotit existenci černých pasažérů a nárůst množství lithiových baterií. Černými pasažéry jsou výrobci, kteří využívají zavedené systémy zpětného odběru, ale nepřispívají na ně. Jedná se zejména o internetové prodejce ze zahraničí, kteří neplní své povinnosti zpětného odběru, nicméně není konkrétně známo, jak velkého množství baterií se daný problém týká. Nový ZVUŽ danou problematiku nijak neupravuje a ani dříve v legislativním procesu se neobjevil žádný návrh řešení tohoto problému. Řešení tudíž snad přinese v budoucnu evropská úprava, která harmonizuje podmínky pro všechny členské státy, aby nedocházelo k rozdílům v povinnostech jednotlivých subjektů na jednotném trhu. V některých státech EU se již objevily pokusy, jak omezit výskyt černých pasažérů, a to zejména přenesením povinností výrobce na jinou osobu. Zatím se však žádná společná úprava na evropské úrovni nechystá a ani připravované nařízení o bateriích problematiku černých pasažérů neupravuje.

Druhým obdobně velkým problémem je nárůst množství lithiových baterií, neboť tyto baterie mají výrazně negativní ekonomickou hodnotu a jejich recyklace je tak velmi nákladná a složitá. Tyto baterie představují i bezpečnostní riziko, neboť jsou silně hořlavé, a proto je u nich hrazen největší příspěvek kolektivním systémům. Na navyšování podílu lithiových baterií na trhu ZVUŽ částečně reaguje a stanovuje v podzákoných předpisech podmínky pro bezpečné nakládání s těmito bateriemi. Zároveň jsou taktéž u lithiových baterií stanoveny odlišné podmínky pro vytváření finanční rezervy.

Pokud bychom měli hodnotit výrok ředitele kolektivního systému ECOBAT, že máme dobrou právní úpravu baterií, lze s tímto výrokem souhlasit. Daný výrok pronesený v kontextu připravovaného ZVUŽ již v roce 2015 o tom, že nová legislativa není pro baterie zcela nezbytná, je zcela jistě z určitého úhlu pravdivý, neboť se v průběhu následujících let vždy podařilo plnit stanovené cíle pro zpětný odběr přenosných baterií a neobjevila se žádná významná kauza, která by zpochybňovala funkčnost právní úpravy baterií. I přes některé nedokonalosti bylo možné s touto úpravou fungovat a ZVUŽ ji přes své nesporné klady až tolik neposunul, alespoň pokud posuzujeme úpravu baterií.

Relativně poklidné fungování nakládání s odpadními bateriemi je dáno také tím, že baterie nejsou tak cenný odpad jako například elektrozařízení, a tudíž o jejich recyklaci není takový zájem. I proto v oblasti baterií jsou u nás stále jen 2 kolektivní systémy, které hospodaří s násobně menšími rozpočty, než je tomu právě u kolektivních systému v oblasti elektrozařízení.

Co se týče nastavených cílů a množství povinností, které jsou plněny, tak ty jsou převážně otázkou společenského konsenzu, a nelze tedy jednoznačně hodnotit jejich správnost či nesprávnost. Jednotlivé cíle a povinnosti budou navíc brzy upraveny připravovaným nařízením o bateriích a odpadních bateriích. Zatímco totiž současná úprava zajišťuje adekvátní nakládání s odpadními bateriemi, které se nyní stávají odpadem, tak ZVUŽ i přes zakomponování některých povinností souvisejících s lithiovými bateriemi nepředstavuje dostatečně efektivní úpravu vzhledem k druhu a očekávanému množství baterií, které se v budoucnu stanou odpadem z elektromobilů a velkých stacionárních úložišť.

Připravované nařízení o bateriích reaguje ve velké míře na 3 obecné otázky o použití baterií v elektromobilech, tedy jak bude zajištěna bezpečnost těchto baterií, zda je zohledněn celkový environmentální dopad a jak bude nakládáno s odpadními bateriemi. Z hlediska bezpečnosti připravované nařízení upravuje pouze okrajově oblast stacionárních bateriových systémů, a úprava bezpečnosti elektromobilů by tak měla být řešena jiným způsobem, například v rámci technických norem pro návrh celého vozidla. Určitou míru nebezpečnosti baterií pro elektromobily nelze ze své podstaty prozatím vyloučit, neboť všechny tyto baterie jsou lithiového typu, a tudíž jsou i vysoce hořlavé, a neexistuje za ně jiná adekvátní náhrada.

Nařízení o bateriích by mělo nově upravovat také fázi návrhu a výroby baterie, tedy zaměřit se na prevenci vzniku odpadu a snížení environmentálního dopadu v rámci celého životního cyklu baterie. Nová úprava také technickými parametry u některých kategorií baterií například klade požadavky na výkonnost a trvanlivost baterie, uhlíkovou stopu nebo i na obsah recyklovaných materiálů v bateriích. Lze tedy konstatovat, že bude u baterií zohledněn jejich životní cyklus v mnohem větší míře než dosud.

Připravované nařízení o bateriích prakticky přebírá veškerou dosavadní úpravu současné směrnice o bateriích a pouze ji na určitých místech mírně modifikuje. V oblasti nakládání s odpadními bateriemi tudíž dochází pouze k evolučním změnám, které zvyšují současné standardy. I v této části můžeme pozorovat jednoznačně pozitivní vývoj a celkově lze shrnout, že nařízení o bateriích reaguje na očekávané změny na trhu s bateriemi adekvátním způsobem. Jako pozitivní můžeme hodnotit u připravovaného nařízení i to, že zapracovalo nedostatky, které byly identifikovány ve zprávách o provádění, dopadu a hodnocení směrnice o bateriích, proto taktéž například reflektuje i problematiku lithiových baterií u nichž se snaží reagovat na jejich specifika, ačkoliv tento druh baterií zůstane nadále z věcné stránky problémovým.

Na druhou stranu nařízení o bateriích přinese v budoucnu jistě určitá negativa a již nyní se objevují první kritiky výrobců a kolektivních systémů. Dle nich je například nová úprava příliš ambiciózní při stanovení minimální míry zpětného odběru, zároveň je naopak nedostatečná v otázce bezpečnosti baterií.⁴⁴⁹ Nejkontroverznější úpravou nařízení o bateriích je povinný minimální obsah recyklovaných surovin, jenž bude v praxi velmi obtížně ověřitelný a již nyní panují obavy o způsobu dodržování této povinnosti. I přes tyto všechny nedostatky se však osoby působící v oblasti baterií shodují, že nová právní úprava je potřeba a jedná se o krok vpřed.

⁴⁴⁹ KRATOCHVÍL, Petr. Co se chystá na baterie?. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2021, 22(2), 36-37. ISSN: 1212-7779.

Seznam zkratek

Baterie	Baterie a akumulátory (pouze v některých případech, viz vysvětlení na s. 67)
ECOBAT	ECOBAT s.r.o., se sídlem Praha 6, Soborská 1302/8, PSČ 16000, IČO: 26725967
EPR	Rozšířená odpovědnost výrobce („ <i>extended producer responsibility</i> “)
EU	Evropská unie
Komise	Evropská komise
MŽP	Ministerstvo životního prostředí České republiky
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
Nařízení o bateriích	Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o bateriích a odpadních bateriích, o zrušení směrnice 2006/66/ES a o změně nařízení (EU) 2019/1020. In: eur-lex.europa.eu [online]. 14. 3. 2022. Dostupné z: https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7103-2022-REV-1/cs/pdf
PPP	Princip znečišťovatel platí („ <i>polluter pays principle</i> “)
Předchozí zákon o odpadech	Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
Směrnice o bateriích	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/66/ES ze dne 6. září 2006 o bateriích a akumulátorech a odpadních bateriích a akumulátorech a o zrušení směrnice 91/157/EHS
Směrnice o odpadech	Směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 98/2008 ze dne 19. listopadu 2008 o odpadech a o zrušení některých směrnic
Zákon o obalech	Zákon č. 477/2001 Sb., o obalech a o změně některých zákonů
ZOO	Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech
ZVUŽ	Zákon č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

- BUCHMANN, Isidor. *Batteries in a Portable World: A Handbook on Rechargeable Batteries for Non-Engineers*, 3. vydání, Cadex Electronics Inc., Richmond, 2011, 360 stran, ISBN 978-0-9682118-3-0.
- CENEK, Miroslav et al. *Akumulátory a baterie*. Praha: STRO.M Praha, 1996, 136 stran.
- DAMOHORSKÝ, Milan et al. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 680 stran, ISBN: 978-80-7400-338-7.
- KINGSTON, Suzanne a HEYVAERT, Veerle et al. *European Environmental Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, 527 stran. ISBN 978-1-107-01470-1.
- TRYLČ, Ladislav a PETRŽÍLEK, Petr. *Zákon o obalech: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 134 stran. ISBN 978-80-7598-477-7.

Seznam odborných článků z časopisů

- BARSALOU, Olivier a PICARD, Michael Hennessy. International Environmental Law in an Era of Globalized Waste, *Chinese Journal of International Law*. 2018, **17**(3), 887–906. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/chinesejil/jmy016>
- BISSCHOP, Lieselot. Is it all going to waste? Illegal transports of e-waste in a European trade hub. *Crime, Law and Social Change*. 2012, **58**(3), 221–249. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10611-012-9383-0>
- ČÍHAL, Petr. Křížové financování zpětného odběru elektrozařízení a ekodesign. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2019, **20**(2), 28-29. ISSN: 1212-7779.
- ČÍHAL, Petr. Stát si posvítí na nelegální dovozy výrobků. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2020, **21**(4), 10-11. ISSN: 1212-7779.
- ECOBAT. Aktuální problémy sběru baterií v Evropě a ČR. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2019, **20**(2), 30-31. ISSN: 1212-7779.
- ECOBAT. Sběr a recyklace elektroodpadu: mohlo by to jít efektivněji?. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2018, **19**(10), 34. ISSN: 1212-7779.
- HANÁK, Jakub. Co je odpadem podle české a evropské legislativy? *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, **19**(3), 239-243. ISSN 1210-9126.

- KRATOCHVÍL, Petr. Co prospívá zpětnému odběru baterií v ČR. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2015, **16**(5), 21. ISSN: 1212-7779.
- KRATOCHVÍL, Petr. Co se chystá na baterie?. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2021, **22**(2), 36-37. ISSN: 1212-7779.
- KRATOCHVÍL, Petr. Jak dál s kolektivními systémy. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2014, **15**(10), 24-25. ISSN: 1212-7779.
- KRATOCHVÍL, Petr. Je snadné recyklovat baterie?. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2020, **21**(2), 16-17. ISSN: 1212-7779.
- KRATOCHVÍL, Petr. Použité baterie a elektroodpad. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2015, **16**(10), 20-21. ISSN: 1212-7779.
- KRATOCHVÍL, Petr. Přeprava odpadních lithiových baterií a ADR. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2020, **21**(10), 36-37. ISSN: 1212-7779
- KRATOCHVÍL, Petr. Řekni, kde ty všechny přenosné baterie jsou. *Odpady: odborný časopis pro nakládání s odpady a životní prostředí*. 2015, **24**(6), 24-25. ISSN: 1210-4922.
- KRATOCHVÍL, Petr. V baterkách máme legislativu dobrou. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2015, **16**(9), 8-9. ISSN: 1212-7779.
- KRENÍKOVÁ, Věra. Ke zrušení zpětného odběru použitých motorových olejů. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2015, **16**(10), 8-9. ISSN: 1212-7779.
- MANOMAIVIBOOL, Panate, LINDHQVIST, Thomas a TOJO, Naoko. Extended Producer Responsibility in a non-OECD Context: The management of waste electrical and electronic equipment in India. *Resources, Conservation and Recycling*. 2009, **53**(3), 136-144. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2008.10.003>
- POUIKLI, Kleoniki. Concretising the role of extended producer responsibility in European Union waste law and policy through the lens of the circular economy. *ERA Forum*. 2020, **20**(4), 491-508. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s12027-020-00596-9>
- TRYLČ, Ladislav. Zákon č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2021, **22**(2), 26-28. ISSN: 1212-7779.
- ŠŤASTNÁ, Jarmila. Anketa: Jaké jsou nové odpadové zákony?. *Odpady: odborný časopis pro nakládání s odpady a životní prostředí*. 2021, **30**(1), 18-21. ISSN: 1210-4922.

- ŠŤASTNÁ, Jarmila. Komentář: zákony nejsou dokonalé, ale alespoň víme, na čem jsme. *Odpady: odborný časopis pro nakládání s odpady a životní prostředí*. 2021, **30**(1), 15. ISSN: 1210-4922.
- ŠŤASTNÁ, Jarmila. Zpětný odběr: Neexistuje jednotné řešení. *Odpady: odborný časopis pro nakládání s odpady a životní prostředí*. 2016, **25**(2), 22. ISSN: 1210-4922.
- ŠTUDENT, Jiří. Zavedení recyklačního poplatku u baterií by pomohlo. *Odpadové fórum: Odborný měsíčník o odpadech a druhotných surovinách*. 2018, **19**(10), 5. ISSN: 1212-7779.
- YANG, Shiming. Trade for the Environment: Transboundary Hazardous Waste Movements After the Basel Convention. *Review of Policy Research*. 2020, **37**(5), 713-738. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/ropr.12386>

Seznam použitých internetových zdrojů

a) Články dostupné na webu

- ADAMCOVÁ, Zuzana. *Recyklace elektroodpadu: obce oceňují zejména rychlost a spolehlivost*. In: ekolamp.cz [online]. 2/2022 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.ekolamp.cz/data/web/aktualni-clanky/mo-0222-ekolamp.pdf>
- Council of the EU. *Council and Parliament strike provisional deal to create a sustainable life cycle for batteries*. In: consilium.europa.eu [online]. 9. 12. 2022 [cit. 27.12.2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/09/council-and-parliament-strike-provisional-deal-to-create-a-sustainable-life-cycle-for-batteries/>
- ČECHOVÁ, Jana. *Ecobat: Češi loni vytrídili a k recyklaci předali 1 645 tun baterií*. In: ekolist.cz [online]. 20. 3. 2019 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/cesi-loni-vytridili-a-k-recyklaci-predali-1-645-tun-baterii>
- DENKOVÁ, Adéla. *Vysloužilé výrobky na komoditní burzu? Povinné to v novém zákoně nebude*. In: euractiv.cz [online]. 21.4.2016 [cit. 27.2.2022]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/klima-a-zivotni-prostredi/news/vyslouzile-vyrobky-na-komoditni-burzu-povinne-to-v-novem-zakone-nebude-013267/>
- Ekolamp s.r.o. *Evropa vytáhla do boje s „černými pasažéry“ v oblasti elektroodpadu*. In: prumyslovaekologie.cz [online]. 3.6.2020 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.prumyslovaekologie.cz/info/evropa-vytahla-do-boje-s-cernymi-pasazery-v-oblasti-elektroodpadu-francie-ukazala-jak-parazitujici-firmy-zkrotit>

- GALLATOVÁ, Eva. *Češi dávají přednost jednorázovým bateriím*. In: ecobat.cz [online]. 6.11.2017 [cit. 27.3.2022]. Dostupné z: <http://www.ecobat.cz/index.php/2017/11/06/cesi-davaji-prednost-jednorazovym-bateriim/>
- GUPTA, Abhishek et al. *Will Europe's new battery regulation give it pole position?*. In: euractiv.com [online]. 2.11.2022 [cit. 2.12.2022]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/batteries/opinion/will-europes-new-battery-regulation-give-it-pole-position/>
- HAVELKA, Petr. *K návrhům nové odpadové legislativy se dle databáze Úřadu vlády sešlo cca 3000 připomínek povinných připomínkových míst*. In: caoh.cz [online]. 20.5.2019 [cit. 27.3.2021]. Dostupné z: <http://www.caoh.cz/odborne-clanky-a-aktuality/k-navrhum-nove-odpadove-legislativy-se-dle-databaze-uradu-vlady-seslo-cca-pripominek-povinnych-pripominkovych-mist.html>
- Lesensky s.r.o. *Velkokapacitní továrny na recyklaci i kvóty na minimální podíl odpadních surovin. Jak se svět připravuje na přívál vysloužilých Li-Ion baterií?*. In: prumyslovaekologie.cz [online]. 11. 3. 2021 [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: <https://www.prumyslovaekologie.cz/info/velkokapacitni-tovarny-na-recyklaci-i-kvoty-na-minimalni-podil-odpadnich-surovin-jak-se-svet-pripravuje-na-prival-vyslouzilych-li-ion-baterii>
- MOHRMANN, Pavel. *Polemika: Slabá místa navrhovaného zákona o výrobcích s ukončenou životností podle kolektivních systémů*. In: prumyslovaekologie.cz [online]. 9.9.2018 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.prumyslovaekologie.cz/info/polemika-slaba-mista-navrhovaneho-zakona-o-vyrobcich-s-ukoncenou-zivotnosti-podle-kolektivnich-systemu>
- MOHRMANN, Pavel. *Zpráva o plnění cílů sběru vysloužilých baterií? Neradostné čtení*. In: prumyslovaekologie.cz [online]. 29.5.2018 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.prumyslovaekologie.cz/info/zprava-o-plneni-cilu-sberu-vyslouzilych-baterii-neradostne-cteni>
- NOYAN, Oliver. *How the EU plans to win the global race for Critical Raw Materials*. In: euractiv.com [online]. 17.11.2021 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/how-the-eu-plans-to-win-the-global-race-for-critical-raw-materials/>

- TOMÁŠKOVÁ, Hana. *Jak na živnostenský odpad*. In: komunalniekologie.cz [online]. 6.4.2021 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.komunalniekologie.cz/info/pravnik-radi-jak-na-zivnostensky-odpad>
- ŠŤASTNÁ, Jarmila. *Existují na českém trhu zpětného odběru bariéry?*. In: moderniobec.cz [online]. [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.moderniobec.cz/existuji-na-ceskem-trhu-zpetnych-odberu-bariery/>
- ŠŤASTNÁ, Jarmila. *Ke zpětnému odběru se chystají čtyři nové zákony*. In: odpady-online.cz [online]. 13.2.2013 [cit. 27.3.2022]. Dostupné z: <https://www.odpady-online.cz/ke-zpetnemu-odberu-se-chystaji-ctyri-nove-zakony/>
- VRÁNKOVÁ, Kateřina. *Ecobat: Recyklace lithia z baterií se teď nevyplatí, bude třeba i růst kapacit*. In: ecobat.cz [online]. 6. 8. 2021 [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: <https://www.ecobat.cz/2021/08/06/ecobat-recyklace-lithia-z-baterii-se-ted-nevyplati-bude-treba-i-rust-kapacit/>

b) Zdroje dostupné ke stažení

- Eucobat. *Position paper Classification of Batteries*. In: eucobat.eu [online]. 9/2017 [cit. 2.12.2022]. Dostupné z: <https://www.eucobat.eu/sites/default/files/2019-02/PP%20Classification%20Batteries%20v3.1.pdf>
- European Commission. *Commision staff working document on the on the evaluation of the Directive 2006/66/EC on batteries and accumulators and waste batteries and accumulators and repealing Directive 91/157/EEC, SWD (2019) 1300 final*. In: ec.europa.eu [online]. 9. 4. 2019 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/pdf/waste/batteries/evaluation_report_batteries_directive.pdf
- European Commision. *Frequently Asked Questions on Directive 2006/66/EU on Batteries and Accumulators and Waste Batteries and Accumulators (Updated version, May 2014)*. In: epbaeurope.net [online]. 1.5.2014 [cit. 27.3.2022]. Dostupné z: <https://www.epbaeurope.net/assets/European-Commissions-guidance-document.pdf>
- European Commision. *Questions and Answers on Sustainable Batteries Regulation*. In: ec.europa.eu [online]. 10.12.2020 [cit. 27.3.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_2311
- European Portable Battery Association. *The collection of waste portable batteries in Europe in view of the achievability of the collection targets set by Batteries Directive 2006/66/EC*. In: epbaeurope.net [online]. 4/2020 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: [https://www.epbaeurope.net/](#)

<https://www.epbaeurope.net/assets/resources/Report-on-the-portable-battery-collection-rates-Short-Update-Mar-20-final-1.1.pdf>

- HUISMAN, Jef et al. *Countering WEEE Illegal Trade (CWIT) Summary Report*. In: weee-forum.com [online]. 30.8.2015 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: https://weee-forum.org/wp-content/uploads/2021/07/CWIT-Summary-Report_Final_Medium-resolution.pdf
- McKinsey & Company. *Powering up sustainable energy*. In: mckinsey.com [online]. 6/2020 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Business%20Functions/Sustainability/Our%20Insights/Powering%20up%20sustainable%20energy/Powering-up-sustainable-energy.ashx>
- Ministerstvo životního prostředí. *Informace Odboru odpadů Ministerstva životního prostředí k určení typu baterií či akumulátorů v praxi*. In: rema.cloud [online]. 18. 5. 2017 [cit. 2.12.2022]. Dostupné z: https://www.rema.cloud/uploads/REMA_Battery/Dovozci_vyrobci/OODP-urceni_typu_baterii_ci_akumulatoru_v_praxi-20170529.pdf
- Ministerstvo životního prostředí. *Rozšířené teze odpadového hospodářství*. In: třetí-ruka.cz [online]. 8/2010 [cit. 27.3.2022]. Dostupné z: <https://www.tretiruka.cz/news/vlada-dnes-projedna-rozsirene-teze-rozvoje-odpadoveho-hospodarstvi-v-cr1/>
- MONIER, Véronique et al. *Development of Guidance on Extended Producer Responsibility (EPR)*. In: ec.europa.eu [online]. 2014 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/archives/waste/eu_guidance/pdf/Guidance%20on%20EPR%20-%20Final%20Report.pdf
- MUDGAL, Shailendra et al. *Ex-post evaluation of certain waste stream Directives*. In: ec.europa.eu [online]. 18. 3. 2014 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/pdf/waste/target_review/Final%20Report%20Ex-Post.pdf
- OECD. *Extended Producer Responsibility: A Guidance Manual for Governments*. In: oecd.org [online]. 2001 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/9789264189867-en>
- OECD. *Extended Producer Responsibility. Guidance for efficient waste management*. In: oecd.org [online]. 9/2016, [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/environment/waste/Extended-producer-responsibility-Policy-Highlights-2016-web.pdf>

- RECHARGE. *EU Sustainability Legislation on Batteries: Batteries Directive revision*. In: rechargebatteries.org [online]. 5.5.2020 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z https://rechargebatteries.org/wp-content/uploads/2020/05/Position-Paper_RECHARGE-comments-to-the-Batteries-Directive-stakeholders-consultation-2020.pdf
- REMTOVÁ, Květoslava. *EKODESIGN*. In: mzp.cz [online]. 2003 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/7907A38F19E1D57EC1256FC0004FE74D/\\$file/ekodesign.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/7907A38F19E1D57EC1256FC0004FE74D/$file/ekodesign.pdf)
- SCHWARZ, Jiří et al. *One, or more? How to set up the optimal system at packaging waste management industry*. In: eceta.cz [online]. 2018 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <http://eceta.cz/wp-content/uploads/2019/03/Studie-ENG-4-.pdf>
- SHEN, Yvette. *Lithium Battery Regulations and Standards in the EU: An Overview*. In: compliancegate.com [online]. 29.11.2022 [cit. 27.12.2022]. Dostupné z <https://www.compliancegate.com/lithium-battery-safety-standards-european-union/>
- STAHL, Hartmut et al. *Study in support of evaluation of the Directive 2006/66/EC on batteries and accumulators and waste batteries and accumulators*. In: ec.europa.eu [online]. 8. 10. 2018, [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/environment/pdf/waste/Published%20Supporting%20Study%20Evaluation.pdf>
- Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. *Stanovisko Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže k fungování kolektivních systémů z pohledu hospodářské soutěže*. In: uohs.cz [online]. 14.8.2013 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: https://www.uohs.cz/download.php?q=Stanovisko_elektroodpady_2013.pdf
- VANDERSCHAEGHE, PETER et al. *Proposal on calculation for batteriers available for collection (AFC)*. In: eucobat.eu [online]. 10.12.2018 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.eucobat.eu/sites/default/files/2019-01/Eucobat%20-%20Mobius%20-%202018%20-%20Batteries%20Available%20for%20Collection.pdf>
- WEEE Forum. *Successfully countering online free-riders*. In: wee-forum.org [online]. 24.3.2019 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: http://weee-forum.org/wp-content/uploads/2019/06/countering_online_free-riders_consultation_issue_paper-2.pdf
- WILSON, David et al. *Global Waste Management Outlook*. In: United Nations Environment Programme [online]. 2015 [cit. 27.11.2022]. ISBN: 978-92-807-3479-9. Dostupné také z: <https://www.uncclearn.org/wp-content/uploads/library/unep23092015.pdf>

c) Zdroje tvrdých dat

- Basel Convention. *Amendment to the Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal*. In: basel.int [online]. [cit. 20.7.2022]. Dostupné z: <http://www.basel.int/Countries/StatusofRatifications/BanAmendment/tabid/1344/Default.aspx>
- Basel Convention. *Amendments to Annexes II, VIII and IX to the Basel Convention*. In: basel.int [online]. [cit. 20.7.2022]. Dostupné z: <http://www.basel.int/Countries/StatusofRatifications/PlasticWasteamendments/tabid/8377/Default.aspx>
- Basel Convention. *Parties to the Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal*. In: basel.int [online]. [cit. 20.7.2022]. Dostupné z: <http://www.basel.int/Countries/StatusofRatifications/PartiesSignatories/tabid/4499/Default.aspx>
- ECOBAT. *Třídění baterií u vás doma*. In: ecobat.cz [online]. [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://www.ecobat.cz/trideni-baterii-u-vas-doma/>
- ECOBAT s.r.o., *Zpráva o činnosti ECOBAT 2018*. In: ecobat.cz [online]. [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <http://www.ecobat.cz/wp-content/uploads/v%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-2018.pdf>
- ECOBAT. *Zpráva o činnosti ECOBAT 2021*. In: ecobat.cz [online]. [cit. 1.12.2022]. Dostupné z: <https://www.ecobat.cz/wp-content/uploads/Ecobat-ZZ2021-sazba-nahled-1.pdf>
- European Commission. *Report on critical raw materials and the circular economy*. In: europa.eu [online]. 16. 1. 2018 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/publications/report-critical-raw-materials-and-circular-economy_en
- Eurostat. *Waste generation, 2020*. In: ec.europa.eu [online]. 9/2022 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_statistics
- Eurostat. *Waste shipment statistics*. In: ec.europa.eu [online]. 12/2020 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_shipment_statistics

- Eurostat. *Waste generation, 2020*. In: ec.europa.eu [online]. 9/2022 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_statistics#Hazardous_waste_generation
- Eurostat. *Waste statistics - recycling of batteries and accumulators*. In: ec.europa.eu [online]. 12/2021 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_statistics_-_recycling_of_batteries_and_accumulators#Sales_and_collection_of_portable_batteries_and_accumulators
- Ministerstvo životního prostředí. *Místa zpětného odběru baterií a akumulátorů*. In: mzp.cz [online]. [cit. 1.12.2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/mista_zpetneho_odberu_info
- Ministerstvo životního prostředí. *Produkce a nakládání s odpady v roce 2021*. In: mzp.cz [online]. 2022 [cit. 5.11.2022]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/odpady_podrubrika/\\$FILE/OODP-Produkce_a_nakladani_2021-20221031.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/odpady_podrubrika/$FILE/OODP-Produkce_a_nakladani_2021-20221031.pdf)
- Ministerstvo životního prostředí. *Přehled vydaných oprávnění k provozování kolektivních systémů pro přenosné baterie*. In: mzp.cz [online]. [cit. 1.12.2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/provozovani_kolektivnich_systemu
- Ministerstvo životního prostředí. *Vybrané ukazatele odpadového hospodářství v oblasti baterií a akumulátorů a odpadních baterií a akumulátorů za rok 2010*. In: mzp.cz [online]. 5/2012 [cit. 1.12.2022]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi_baterie_akumulatory/\\$FILE/OODP-Vyhodnocen%C3%AD_2010_baterie_akumul%C3%A1tory-20120528.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi_baterie_akumulatory/$FILE/OODP-Vyhodnocen%C3%AD_2010_baterie_akumul%C3%A1tory-20120528.pdf)
- Ministerstvo životního prostředí. *Vybrané ukazatele odpadového hospodářství v oblasti baterií a akumulátorů a odpadních baterií a akumulátorů za rok 2016*. In: mzp.cz [online]. 12/2018 [cit. 1.12.2022]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi_baterie_akumulatory/\\$FILE/OODP-vyhodnoceni_2016_baterie_a_akumulatory_20190718.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi_baterie_akumulatory/$FILE/OODP-vyhodnoceni_2016_baterie_a_akumulatory_20190718.pdf)
- Ministerstvo životního prostředí. *Vybrané ukazatele odpadového hospodářství v oblasti baterií a akumulátorů a odpadních baterií a akumulátorů za rok 2020*. In: mzp.cz [online]. 2021 [cit. 1.12.2022]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi_baterie_akumulatory/\\$FILE/OODP-vyhodnoceni_2020_baterie_a_akumulatory.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi_baterie_akumulatory/$FILE/OODP-vyhodnoceni_2020_baterie_a_akumulatory.pdf)

- Ministerstvo životního prostředí. *Vybrané ukazatele odpadového hospodářství v oblasti zpětného odběru pneumatik do roku 2020*. In: mzp.cz [online]. 4/2022 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/vybrane_ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi/\\$FILE/OODP-Vybrane_ukazatele_pneu-2020.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/vybrane_ukazatele_odpadoveho_hospodarstvi/$FILE/OODP-Vybrane_ukazatele_pneu-2020.pdf)
- MITCHELL, Ronald et al. *International Environmental Agreements (IEA) Database Project*. In: uoregon.edu [online]. [cit. 27.7.2022]. Dostupné z: <https://iea.uoregon.edu/>
- REMA. *Sazebník*. In: rema.cloud [online]. [cit. 1.12.2022]. Dostupný z: https://www.rema.cloud/uploads/REMA_Battery/REMA%20Battery_V01012023_%20web.pdf

d) Seznam ostatních internetových zdrojů

- Basel Convention. *Text of the Convention* [online]. [cit. 20.7.2022]. Dostupné z: <http://www.basel.int/TheConvention/Overview/TextoftheConvention/tabid/1275/Default.aspx>
- Basel Convention. *The Basel Convention Ban Amendment*. In: basel.int [online]. [cit. 20.7.2022]. Dostupné z: <http://www.basel.int/Implementation/LegalMatters/BanAmendment/Overview/tabid/1484/Default.aspx>
- Cyrkl: disruptors in the world of waste management. *Nový odpadový zákon: Obaly a výrobky s ukončenou životností*. In: youtube.com [YouTube video]. 2021 [cit. 22.10.2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=HdI4Ui9udmE>
- European Commission. *Batteries*. In: ec.europa.eu [online]. [cit. 27.2.2022]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/environment/waste/batteries/index.htm>
- European Parliament. *Batteries and waste batteries*. In: europarl.europa.eu [online]. [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2020/0353\(COD\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2020/0353(COD))
- European Commission. *Legal enforcement*. In: ec.europa.eu [online]. [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/environment/legal/law/statistics.htm>
- Evropská komise. *Akční program pro životní prostředí do roku 2030*. In: ec.europa.eu [online]. [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/strategy/environment-action-programme-2030_cs

- Evropská komise. *Evropský akt o kritických surovinách*. In: ec.europa.eu [online]. [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13597-European-Critical-Raw-Materials-Act_en
- Ministerstvo životního prostředí. *Důvodová zpráva* [online]. 27. 2. 2009 [cit. 27. 3. 2022]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz090227odpady/\\$FILE/zak_odp_dovoda_zprava.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz090227odpady/$FILE/zak_odp_dovoda_zprava.pdf)
- SLOVENSKO. Zákon č. 79/2015 Z. z., o odpadech a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 17. 3. 2015. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/79/20230101>
- Ústav pro jazyk český. *Akademický slovník současné češtiny*. In: slovníkcestiny.cz [online]. [cit. 2.12.2022]. Dostupné z: <https://slovníkcestiny.cz/heslo/baterie/0/549>

Seznam použitých právních předpisů a dalších příbuzných zdrojů

a) České právní předpisy

- Zákon č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností
- Zákon č. 125/1997 Sb., o odpadech
- Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech
- Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech
- Zákon č. 477/2001 Sb., o obalech a o změně některých zákonů
- Zákon č. 243/2022 Sb., o omezení dopadu vybraných plastových výrobků na životní prostředí
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 406/2000 Sb., zákon o hospodaření energií
- Zákon č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích
- Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí
- Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele
- Zákon č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně souvisejících předpisů
- Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů
- Nařízení vlády č. 31/1999 Sb., kterým se stanoví seznam výrobků a obalů, na něž se vztahuje povinnost zpětného odběru, a podrobnosti nakládání s obaly, obalovými materiály a odpady z použitých výrobků a obalů

- Vyhláška č. 338/1997 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady
- Vyhláška č. 383/2001 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady
- Vyhláška č. 352/2005 Sb., o podrobnostech nakládání s elektrozařízeními a elektroodpady a o bližších podmínkách financování nakládání s nimi
- Vyhláška č. 170/2010 Sb., o bateriích a akumulátorech a o změně vyhlášky č. 383/2001 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 248/2015 Sb., o podrobnostech provádění zpětného odběru pneumatik
- Vyhláška č. 237/2002 Sb., o podrobnostech způsobu provedení zpětného odběru některých výrobků
- Vyhláška č. 352/2008 Sb., o podrobnostech nakládání s autovraky
- Vyhláška č. 273/2021 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady
- Vyhláška č. 345/2021 Sb., o podrobnostech nakládání s vozidly s ukončenou životností
- Vyhláška č. 16/2022 Sb., o podrobnostech nakládání s některými výrobky s ukončenou životností

b) Právní předpisy EU

- Smlouva o fungování Evropské unie
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 98/2008 ze dne 19. listopadu 2008 o odpadech a o zrušení některých směrnic
- Směrnice Rady ze dne 15. července 1975 o odpadech (75/442/EHS)
- Směrnice Rady ze dne 16. června 1975 o nakládání s odpadními oleji (75/439/EHS)
- Směrnice Evropského Parlamentu a Rady (EU) 2018/851 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice 2008/98/ES o odpadech
- Směrnice Rady 1999/31/ES ze dne 26. dubna 1999 o skládkách odpadů
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/19/EU ze dne 4. července 2012 o odpadních elektrických a elektronických zařízeních (OEEZ)
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/96/ES ze dne 27. ledna 2003 o odpadních elektrických a elektronických zařízeních (OEEZ)
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/65/EU ze dne 8. června 2011 o omezení používání některých nebezpečných látek v elektrických a elektronických zařízeních
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/53/ES ze dne 18. září 2000 o vozidlech s ukončenou životností

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/64/ES ze dne 26. října 2005 o schvalování typu motorových vozidel z hlediska jejich opětne použitelnosti, recyklovatelnosti a využitelnosti a o změně směrnice Rady 70/156/EHS
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/66/ES ze dne 6. září 2006 o bateriích a akumulátorech a odpadních bateriích a akumulátorech a o zrušení směrnice 91/157/EHS
- Směrnice Rady ze dne 18. března 1991 o bateriích a akumulátorech obsahujících určité nebezpečné látky (91/157/EHS)
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 94/62/ES ze dne 20. prosince 1994 o obalech a obalových odpadech
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2150/2002 ze dne 25. listopadu 2002 o statistice odpadů
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006 ze dne 14. června 2006 o přepravě odpadů
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 ze dne 18. prosince 2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek, o zřízení Evropské agentury pro chemické látky, o změně směrnice 1999/45/ES a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 793/93, nařízení Komise (ES) č. 1488/94, směrnice Rady 76/769/EHS a směrnic Komise 91/155/EHS, 93/67/EHS, 93/105/ES a 2000/21/ES
- Nařízení Komise (EU) č. 1103/2010 ze dne 29. listopadu 2010, kterým se stanoví pravidla podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/66/ES týkající se označování kapacity přenosných sekundárních (schopných opětovného nabití) a automobilových baterií a akumulátorů
- Nařízení komise (EU) č. 493/2012 ze dne 11. června 2012, kterým se stanoví prováděcí pravidla pro výpočet recyklační účinnosti procesů recyklace odpadních baterií a akumulátorů podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/66/ES
- Nařízení Komise (ES) č. 1418/2007 ze dne 29. listopadu 2007 o vývozu některých odpadů určených k využití, uvedených v příloze III nebo IIIA nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006, do některých zemí, na které se nevztahuje rozhodnutí OECD o kontrole pohybů odpadů přes hranice.

c) Ostatní související dokumenty

- Basilejská úmluva o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování

- Důvodová zpráva k zákonu č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností
- Důvodová zpráva k zákonu č. 541/2020 Sb., o odpadech
- Evropská komise. *Důvodová zpráva k návrhu Nařízení Evropského parlamentu a Rady o bateriích a odpadních bateriích, o zrušení směrnice 2006/66/ES a o změně nařízení (EU) 2019/1020, COM(2020) 798 final.* Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52020PC0798>
- Evropská komise. *Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o provádění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/66/ES ze dne 6. září 2006 o bateriích a akumulátorech a odpadních bateriích a akumulátorech a o zrušení směrnice 91/157/EHS a jejím dopadu na životní prostředí a na fungování vnitřního trhu (COM(2019) 166 final).* In: eur-lex.europa.eu [online]. 9. 4. 2019 [cit. 27.11.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0166&from=en>
- Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o bateriích a odpadních bateriích, o zrušení směrnice 2006/66/ES a o změně nařízení (EU) 2019/1020. In: eur-lex.europa.eu [online]. 14. 3. 2022 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7103-2022-REV-1/cs/pdf>
- Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o přepravě odpadů a o změně nařízení (EU) č. 1257/2013 a (EU) 2020/1056 COM(2021) 709 final. In: eur-lex.europa.eu [online]. 17. 11. 2021 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0709&qid=1642757230360>
- Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů - Uzavření cyklu – akční plán EU pro oběhové hospodářství COM/2015/0614 final. In: eur-lex.europa.eu [online]. 2. 12. 2015 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0614>
- Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů - Zelená dohoda pro Evropu COM/2019/640 final. In: eur-lex.europa.eu [online]. 11. 12. 2019 [cit. 10.11.2022]. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN>
- Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů - Nový akční plán pro oběhové hospodářství Čistší a konkurenceschopnější Evropa. In: eur-lex.europa.eu [online]. 11. 3. 2020 [cit. 10.11.2022].

Dostupné také z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2020:98:FIN&WT.mc_id=Twitter

- Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů - Evropa v pohybu Udržitelná mobilita pro Evropu: bezpečná, propojená a čistá COM (2018) 293 final. In: eur-lex.europa.eu [online]. 17. 5. 2018 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0293&from=EN>

Seznam použité judikatury

- Rozsudek Městského soudu v Praze čj. 5 A 22/2017 - 63

Právní úprava nakládání s vybranými výrobky a odpadem z nich

Abstrakt

Vybranými výrobky jsou baterie a akumulátory, elektrozařízení, pneumatiky a vozidla dle zákona č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností, který upravuje převážně specifické nakládání s odpady z těchto výrobků, neboť se jedná o *lex specialis* vůči obecnému zákonu č. 541/2020 Sb., o odpadech. Sekundárním cílem práce bylo popsat základy této právní úpravy, a proto v první obecné části společné pro všechny vybrané výrobky jsou definovány základní pojmy z této oblasti, dále je uveden stručný vývoj právní úpravy na české, evropské i mezinárodní úrovni. Nejvýznamnější kapitolou první části je vymezení rozšířené odpovědnosti výrobce, jako spojujícího článku všech vybraných výrobků. Ta je v práci popsána v kontextu právních principů práva životního prostředí jak z teoretického hlediska, tak z pohledu platného práva. Zvláštní důležitost má pak popis fungování zpětného odběru jako jednoho z nejpoužívanějších opatření rozšířené odpovědnosti výrobce.

Druhá část práce je zaměřena již jen na oblast právní úpravy baterií a akumulátorů, která je podrobena hodnocení jejího fungování. V této části je nejprve představen nezbytný úvod do problematiky těchto výrobků, který následuje stěžejní kapitola zabývající se vlivem právní úpravy zákona o výrobcích s ukončenou životností na celý životní cyklus baterií a akumulátorů. V této kapitole jsou probírány problémové body současné úpravy, kterými jsou např. černí pasažéři a lithiové baterie, ale i zobrazeno na statistických datech plnění stanovených cílů. Právní úprava baterií, stejně jako většiny ostatních vybraných výrobků, vychází z evropského práva, přičemž na této úrovni je momentálně připravováno nařízení o bateriích a odpadních bateriích, kterému je věnována poslední kapitola, ve které jsou představeny hlavní chystané změny.

Klíčová slova: baterie a akumulátory, rozšířená odpovědnost výrobce, zpětný odběr

Legal regulation of management of selected products and their waste

Abstract

The selected products are batteries and accumulators, electronic and electrical equipment, tyres and vehicles according to Act No. 542/2020 Coll., on end-of-life products, which regulates mainly specific waste management of these products, as it is *lex specialis* in relation to the general Act No. 541/2020 Coll., on waste. The secondary aim of the thesis was to describe the foundations of this legislation, and therefore in the first general part common to all selected products, the basic concepts in this area are defined, then a brief development of the legislation at the Czech, European and international level is presented. The most important chapter of the first part is the definition of extended producer responsibility as a connecting link for all selected products. It is described in the context of the legal principles of environmental law, both from the theoretical point of view and from the perspective of applicable law. Of particular importance is the description of the functioning of take-back system as one of the most widely used extended producer responsibility measures.

The second part of the thesis focuses only on the area of the legal regulation of batteries and accumulators, which is subjected to an evaluation of its functioning. This part first presents the necessary introduction to the issue of these products, which is followed by a key chapter dealing with the impact of the act on end-of-life products on the whole life cycle of batteries and accumulators. This chapter discusses the problematic points of the current regulation, such as free passengers and lithium batteries, but also shows the achievement of the set targets using statistical data. The regulation of batteries, as well as most other selected products, is based on European law, and at this level is currently being drafted Regulation on batteries and waste batteries, which is the subject of the last chapter, where are presented the main forthcoming changes.

Keywords: batteries and accumulators, extended producer responsibility, take-back system